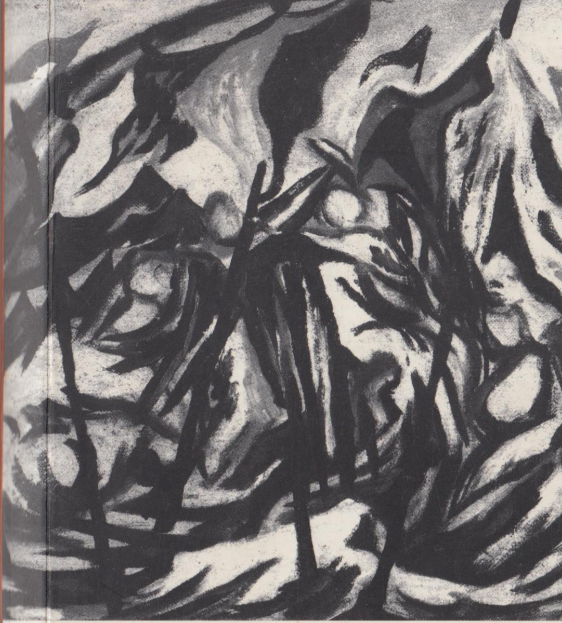

Kurtuluştan Sonra
Onların ocukları

TOPLU
ÖYKÜLER
2

ŞÜKRAN KURDAKUL

EVRENSEL
BASIM
YAYIN

ŞÜKRAN KURDAKUL

KURTULUŞTAN
SONRA

ONLARIN
ÇOCUKLARI

TOPLU ÖYKÜLER 2

Doğa Basın Yayın
Dağıtım Ticaret Limited Şirketi
Tarlabaşı Bulvarı
Kamer Hatun Mah.
Alhatun Sk. No: 27
Beyoğlu / İstanbul
Tel: 0212 361 09 07 (pbx)
Faks: 0212 361 09 04
web: www.evrenselbasim.com
e.posta: bilgi@evrenselbasim.com

Evrensel Basım Yayın-181

KURTULUŞTAN SONRA
ONLARIN ÇOCUKLARI
Şükran Kurdakul

© Evrensel Basım Yayın, 2000

Tasarım
Savaş Çekiç

Birinci Basım
Ekim 2001

ISBN 975-6865-85-7

Baskı
Ayhan Matbaası

KURTULUŞTAN
SONRA

ONLARIN
ÇOCUKLARI

KURTULUŞTAN
SONRA

Birinci Basım:

Ataç Kitabevi Yayınları, İstanbul 1973

ARTİN KEMAL

Adalara Doğru

— Otur, dediler.

Oturdu.

Serkildoryan'ın önünde bileğini kıracakmış gibi büküp otomobile iten o adam karşısında, ayakta duruyordu. Kaşlarını çatarak:

— Oraya değil, buraya... dedi.

Tam kalkmadan, parmağın gösterdiği yere geçti.

Kendini bıraksa, bacaklarından yukarı doğru vücudunu ayakta tutan nesi varsa, cıvataları gevşetilmiş makineler gibi, bölük pörçük dökülürdü. Korku, kafasında genişledikçe genişliyor, düşünce ile dayanma gücü arasında canlı kalan lambaları söndürüyor ha söndürüyordu. Çarşıkapı'dan Kumkapı'ya dönüp rıhtıma yaklaştıktan sonra bu ışıkların göz göre göre karardığını fark ederek büsbütün korkmaya başlamıştı.

Motor kalkınca, "Bu ötekilere benzemiyor..." biçiminde

bir kuşkuyla elini kolunu, cendereye alınmış gibi, ağır bir sıkıntıda hissetti. Bu sıkışmışlıktan kurtulma yollarını ararken, “Bir cigara içsem, izin verirler mi acaba?” umuduna tutunmaya çalıştı.

— Bir cigara, dedi, izin verirseniz. Bir cigara içebilir miyim?

Yakınca rahatlamıştı. “Gördün mü mesele bile olmadı,” dedi dudakları kıpırdamadan. “Adamlar oralı bile olmadılar...”

— Efendim, bir saat içmediniz mi, üzerinize âfiyet bir hoş oluyor da insan...

Ada vapurunda itilafçı nazırlardan birisiyle konuşuyor havasında, hâlâ delikanlı kalmış yüzüne bir canlılık gelivermişti. Ama görevliler, “Ne diyorsun?..” gibi donuk donuk bakınca, bozuldu.

“Ne söylesem ki harâbım, ne eylesem ki harâb...”

Bir şairlik özentisinin esintileri arasında, nasılsa bulduğu şu dizeyi okurken şairlere özgü bir duyarlılığın çok uzatıldığına olduğunu acıyla fark etti.

Aslında varını yoğunu borsaya bırakıp çıktığı gün, tutulduğu baş dönmesine benzeyen şu bulanıklığı, şu iç kabarmasını yakasından bir toz silker gibi atacağına inanmasa, bir yolunu bulup denize atlayarak sulara karışmak bile bir umut kapısı olamaz mıydı...

ÜRpererek, “Yok canım...” diye silkindi içinden, “Ne yapacaklarmış bana... Bâbiâli baskınından sonra Bekirağa Bölüğünde üstümüze kilit vuran İttihatçı ağabeyleri nasıl üç gün geçmeden kapıyı açmak zorunda kaldıysa, küçük birader de benzeri bir yol bulacaktı elbet... Diyelim, özel bir af... Bilemedin bir sürgün...”

Birden, bir ışık döküldü kafasına...

“Kabinede Rıza Nur var, Rıza Nur...”

Düşüncesinde parıldayan ışık gözlerine yayılmış, bakışlarını bile değiştirmeye yetmişti. Hareket ordusunun İstanbul'a indiği gün İngiliz Vitol'un evi önünden vapura atladığı dakikalardaki gibi keyifle, neredeyse, karşısında uykusuz gözlerle oturan görevlinin ensesine bir şaplak atacak, "Üzülme be polis efendi..." diyecekti. "Böylece kaç defa yaka paça bindirildiğimiz motorlar, trenler yine gönlümüzün limanlarına, istasyonlarına bıraktı bizi..."

Tren sözcüğü ile birlikte, ilk Paris yolculuğunu yaşamıştı. Düşsel bir görünümü gerçek sanmanın uyuntuluğu içinde Balkanları aşarak, Belgrad'lardan, Viyana'lardan ne zaman geçtiğinin hiç mi hiç farkında olmadan kendini Cartier Latin'in göbeğinde buluverdi.

"Ah Paris!.. Ziya Paşa'lara, Kemal'lere, kendisini kucağını cömertçe açan büyük Paris!... Kimbilir daha nice zaman, partilerle, paşalarla, ekâbirle, ihtilal ordularıyla çelişen adamları kollarında avutacak olan eşsiz aşifte..."

Kafasında bir saniyeye, günlerin, haftaların, nice serüvenlerini yükleyiverdiği bir Paris'le Bekirağa Bölüğü'nde üç mahpusluk gecesini birlikte geçirdikleri Rıza Nur gidip gidip geliyordu.

İçinden, "Rıza Bey kadar bile olmadın be Ali Kemal.." biçimindeki paylama sesini duyana kadar, böyle sürüp gitti bu... Ama, kendi kendisiyle bu kadar açık çelişmeye de kıvrılmıştı doğrusu. Science Politique'de Albert Sorel'den tarih okuyarak Mekteb-i Mülkiye'de yüzlerce delikanlıya Avrupa'nın girdisini çıktısını öğreten Ali Kemal, şu Rıza Nur'un öngörüsünü kazanamasın da bu hale gelsin...

Yine de Bekirağa Bölüğü'ndeki ilk akşam, kafasında belirlenince, Rıza Nur Beyle yaptığı söyleşiler, daha da zenginleşiyor, hazretin kimliğinde, bakanlar kurulu üyeleri vaktiyle bir bir tutuklanmışlar da kaç geceyi onunla birlik-

te geçirmişler gibi bir güvence duymaya başlıyordu.

Bu havalardayken, birbirinin peşi sıra Anadolu'ya geçen bir sürü politikacı adı somutlanıp geçmeye başladı kafasından. Başta Fethi Bey... sonra Trabzon'lu Hasan Bey... Falih Rıfki'lar, Yahya Kemal'ler...

“Fethi Bey duruma seyirci mi kalacaktı yani. Ya Falih... Ya Yahya Kemal.. Bunca yıl çevremizde dolanan Bâbüali damları, elleri kolları bağlı mı duracaklardı? 1921'lere kadar İstanbul kaldırımlarını çiğnediği halde, Ankara havasına giriveren Trabzonlu Hasan Bey... Maarif Nazırıyken, makam odasına o girip çıkma biçimlerini unutuverecek miydi yani... O valiliklere atadığı bunca adam, sonradan Ankara'da Meclis'in önemli kişileri arasında isim yapmamışlar mıydı?

“Bütün bu zevat için özel bir af, bilemedin, bir sürgün cezası ile kapatılmasına çaba gösteremezlerse artık...”

Fenerbahçe açıklarından geçerlerken, üçüncü cigarayı söndürmüş, motorun penceresinden dışarı bakıyordu. Geç kalmış bir güz güneşi bulutlardan bir çıkararak, bir kaybolarak çevrenin rengini değiştiriyordu. Issızlaşmış bir doğanın ortasında, önce kendisini kaçıran adamların kafasında çizdikleri rota doğrutusunda ilerleyen motorun arkasında bıraktığı dalgacıklar, dakika geçmeden beyaz kabarcıklarını koruyamayarak sönüyor, deniz eski haline dönüyordu.

“Hareket dünyanın dışında, başka bir dünyaya sürükledi bizi...” diye düşündü. “Hareket ve inat. Hep yeniden kaldığın yerden başlama durumu yarattı. Şöhretse... var mıydı daha ötesi?.. Okumaksa... yazıları, seninkiler kadar, döneminin günlük hayatına karışan başka bir yazar var mıydı? Cahit mi?... Gülerim. Sen Akdeniz'e açılan gemiler heybetindeyken, Hüseyin Cahit şu sakat motor gö-

rünüşünde zibidiliğinin yarattığı küçüklük duygularını yaşamıyor muydu?”

Bir taneydi ve bir tane olmanın gururu rahatlığından akardı onun... Rahattı ya, rahattı elbet... Bir cigarayı bitirmeden yazıyı bitiren adamdı o... Kâğıt dayanmazdı karşısında... Oturdu mu, fıkrasının, başyazısının, romanının, hepsinin, hepsinin hakkından gelirdi.

Bunları görevlilerle konuşuyormuş gibi havası değişmiş, açılmıştı. Dahiliye Nazırı iken, karşısında el pençe divan duran yüzlercesinin yüzüne bakmadan geçtiği polis efendilerden ikisini üçünü yanına almış, hükümet işlerinin ağırlığından kurtulmak için sanki bir motor sefasına çıkmıştı. Birazdan Ada'ya yanaşacak, klüpte denize ve uzak bir İstanbul'a karşı kendisini yenileyecekti.

Gevşeyen kollarının, bacaklarının isteğine kapılarak, oturduğu yeri benimsemiş bir halde sırtını dayadı. Az sonra da, gözlerinin üzerine çöken ağırlığa teslim oldu.

Kartal'a Yaklaşırken

Motor, Maltepe dolaylarından geçerken ters bir dalga'nın vuruşuyla sarsılınca, sıçrayarak uyandı Ali Kemal. Ağzı barut yivmiş gibi acılaştı. Şaşırılmış gözlerle çevresini araştırıyor, üç dört saattir süregelen serüven içindeki yerini belirlemeye çalışıyordu.

Sanki o ters dalga “şrak...” diye yüzüne de çarpmış, baştan ayağa sırlıklam etmiş gibi, şaşkınlık içindeydi. Asıl şu uyku sonrası halinde gerçeği yadırgamanın tehlikeli sallantısında, kendisiyle kendisi arasındaki köprüler havaya mı uçurulmuştu ne... İradesinin kaç deneyden geçmiş usta parmaklarıyla uzanıyor, daha ötelere uzanmaya çalışıyor, ama ulaşamıyordu.

Çevresini kimler sarmış, kimler ve nasıl küstahça öç alır

gibi bir tükenişin ısıklarını çalıyorlardı böyle... Kimlerin adamlarıydı bunlar... Bahaettin Şakir mi, Cemal Paşa mı, hangisi düzenlemişti bütün bu oyunları?

Sorular aklından geçerken, gerçeğe burun buruna gelmenin yine korkulu acısına düştü. “Ankara’dakiler Bâbî-âli’yi basarak iktidara gelmiş bir avuç komitacı değil...” diye boyun eğdi. Yaşamında çok az görülen bir razı oluştu bu... Belki de farkında olmadan, düşmanları arasında ilk kez ayırım yaparken gerçeği görerek boyun eğiyordu.

Ama bu teslim oluş bile korkunun kaburgalarını çatırdatmasına bir şey yapmamıştı. Bir konuşabilseydi... Şu daha üç dört ay önce, benzerleri karşısında selâm duran görevlilerden biriyle bir kahvede nargile fokurdatır, bir rakı masasında demlenir gibi konuşabilseydi bir... Mutlaka yakasını sıyıırırdı bu havadan.

Göz ucuyla baktı... Rahat, kaygısız, uyguladıkları emrin doğruluğuna, yerindeliliğine yüzde yüz inanmış adamların huzuru içinde kendilerini arkaya bırakmış gidiyorlardı... Bıyıkları, dalginken bile uyanık gibi olanın göğsü ceketinden taşacak gibi heybetli görünüyordu. Güçlü bacakları, kasları pantolonlarını iyice germişti.

“Siz de yorulduunuz polis efendi...” diye başlayıverse.

Beğenmedi.

“Sizi de yordum efendiler...”

Onu da beğenmedi.

“Sizi de yordum evladım...”

Kaburgalarını çatırdatan, dizlerinin en belli kemiklerini sızlatan, göğsünü daraltan, kafasını demir yumruklar keskinliğinde ezen korku giderek düşüncesine de el koymuştu işte. Hançeresine de, diline de egemendi.

Ne düşünebiliyor, ne de tutarlı bir iki sözün hakimiyetine sığınma umudu taşıyabiliyordu.

Oysa bir konuşabilseydi. Onlar da, yani sizler de hoşlanırdınız polis efendi kardeşlerim. Benim Paris Mektupları'nı okudunuz mu siz? Gezi yazılarının bambaşka havası vardır. Dinlendirir insanı. Değiştirir. Ayakları uzatmış, çini sobanın rehabetinde uzun bir kış gecesini düşününüz... okurken ne zaman, ne mekân sınırı kalır çevrenizde... Uzak, acayip bir âlemin kokusu sözcüklerden odanıza dökülür.

Ama dikkat buyurun, bendeniz, yazı sanatının bu inceliğini bilirim efendim. İhsas ederim, ihsas... Duyguları bir iki dokunuşla mahmurluğundan uyandırır, okuyanı önce satırlarıma çekecek duruma hazırlarım. Sonra sonra, kişinin yakınlaşmasını sağladığıma inanınca Paris'i de anlatmam, Sultan Hamid'i düşüren şebekenin kirli bohçalarını da açsam yolum aynıdır.

Bakın, sözgelisi, "İnsanlar öldürmek ve öldürülmek için yaratılmamışlardır..." diye başlayan bir satır karşısında ne düşünürsünüz, siz olsanız. Mantığınız, "Yoo... Hayır insanlar öldürmek ve öldürülmek için yaratılmıştır..." diye mi işler? Yoksa elbette, öldürmek ve öldürülmek için yaratılmamışlardır diye mi?

Öyleyse, ilk hızımı kesmeden, daha duygusal ve bilinen olaylardan örnekler vererek devam ederim:

"Analar babalar, daha Balkan macerasında kahredici acıların yarattığı gözyaşlarıyla doluyken, daha Sarıkamış, daha Kanal seferlerinin şehitleri..."

Dikkat buyuruyorsunuz değil mi? Ne Enver'den söz etmişimdir, ne Cemal Paşa'dan. Bilerek. Oysa birincisi imparator olsa, peygamberlik tutkusuyla kıvranacak adamdır... İkincisi, yine onun çizmelerine tutunarak süreceği yarım porsiyon saltanata bakan bir sünepe...

Enver'in baştan çıkarıcı resimlerine hayran olan tek bir

kadın okuru –Naciye Sultan bile olsa– kaybetmemek için hatırlatırım sadece... Yalnız benim sanatımın bir özelliğidir bu. Yoksa, o ikisi, gözümün önünde açlıktan soluklarını tüketecek hale gelseler, mutfağı kilitleyip, yemek kokuları ortasında titretecek kadar nefret ederim o zibidilerden.

Ama bakın, amcıma yaramıyorsa duygularımı belli bile etmem. Okurun kafasına Sarıkamış düşüncesiyle Enver’i; öldürmek, öldürülmek düşüncesiyle savaşı bağladığıma tam inanana kadar böyle benzetilerle, cinaslarla bezerim yazıyı. Asıl düşüncemi, davulun tokmağa vuruşu gibi patlatacak zaman gelmedikçe tam atmam ortaya.

“Anadolu’nun artık verecek insanı kalmamıştır.”

“Yedi düvel karşısında üç buçuk serüven düşkünü, yüz yılın topları karşısında mantar tabancaları gibidir...” biçiminde düşüncelerle inancımı matematik bir gerçek havasında vermeye çalışırım. Son darbeyi, ustalıkla en sona saklayan bir boksör gibiyimdir artık.

“Bunlar bolşevizmin mikroplarıdır...” diye çok kısa ama çok sert ve en zayıf yerlerine patlattım mıydı...

Gerçekten konuşuyormuş gibi yoruldu ama, kendine de gelmişti. Şimdi de dudakları hırstan titriyordu. Az bile yazdım, diye düşündü... Neydi yani? Devlet biz miydik, onlar mıydı? Sen beş yüz senelik bir iktidara kafa tut, dahiliye nazırı boyun eğsin... Yasası kitapta kalsın, yargıcın sussun, polisi keyfine baksın. Olur şey miydi bu!... Yapılır şey miydi bu! Sen olsan, siz olsanız efendiler, n’apardınız bu durumda, neyi seçerdiniz?

Öbür tarafa bakınca kendine gelmişti.

Kimbilir kaç uykusuz gecenin yorgunluğu ile, iki görevlinin başları yanlarına düşmüştü. Derin ve saf, o kaç Ali Kemal’i kulağından yakalayıp Anadolu toprağına, özgürlüğün

yasasına teslim edecek güçte iki adam değil de, iki çocuk gibiydiler.

Kendine geldi Ali Kemal.

“Onlar belki özgürlüğün beklediği bir yolu seçmişlerdi, belki de ölümün...” diye düşündü.

Ve galiba biraz da utandı.

Motor Kartal'ı Geçince

Motor, Kartal'a yaklaştıkça bayağı sallanmaya başlamıştı. Görevliler uyanmıştı; biri kendini gidiş doğrultusunda tutmaya çalışıyordu. Çok geçmeden dışarı fırladı. Bir eliyle demire tutunmaya çalışıyor, öbür eliyle çıkarmayı kolaylaştırıcı devinimler yapıyordu. Bir süre alçak pencereden iki bacağı eğilip kalktığını gördü Ali Kemal, içerde kalan görevliye:

— Arkadaşınızın başına bir şey gelmesin, dedi. Ne bir söz, ne bir kıpırtı, ne bir el hareketi... Görevli yine taş gibiydi. Eski duruşunun kalıpları içinde –o dingin sertlikten çizgi bile eksilmeden– bakıyordu.

Artık az kalsın bağırmaya başlayacaktı Ali Kemal. O Büyükkada'da ellerinin titremesini belli etmemeye çalışarak kumar masasından kalktığı son gecenin eve döndüğü zamanki zayıflığı, küçüklüğü, arsızlığı ve Süleymaniye sokaklarındaki en çocukluk sesiyle kana kana bağırarak, içinde biriken fazlalığı –denize döken adam gibi– görevlinin önüne çıkarıp atacaktı.

Bir daha tuttu kendini. Tuttu ama, bu kez de yine o son kumar akşamındaki acıyla sarsıla sarsıla ağlamak istiyordu. ölüm düşüncesiydi bu etkiyi yaratıp burnuna kancasını takan... İdamlığın hücrede son akşamını geçirirken kapıldığı akıntı, onu da sarmış, götürüp bir anaforun ortasına bırakmıştı işte.

Kafasıyla birlikte nasıl da bir olmuş, bir olmamış gibi görünen yüzlerce olay, binlerce insan, gazete kâğıtları, genelgeler, karşısında saygıyla eğilenler, alaylı bakışlar, iki-yüzlüler, Rıza Tevfik gibi saray ispiyoncuları, pek sevgili İngiliz Komutanı, “Ermeni Teali Cemiyeti”nin saygıdeğer yöneticileri, yazılarını çıktığı gün Rumca’ya çevirip birinci sayfalarda basan gazete parçaları, Paris’le karışık Kahire’ler, paralar, paralar, paralar, dönüyor ha dönüyordu.

Tam yokluğun dinginliğine ulaştığını sandığı zaman, acıdan, bekleyişten, hele bu korkunç susuştan kurtulmayı umarken en koyu, en pelteleşmiş bir vücudun rahatsız mı rahatsız, işe yaramaz mı işe yaramaz bir kafanın varlığını yeniden duyarak dönmeye başlıyordu.

Burnu geçince rüzgâr değişmiş, dalga yatışmıştı. Görevli içeri girdi. Bir şey olmamış gibi, yerine oturdu... Hızlı hızlı soluyor, kendine gelmeye çalışıyordu. Kesilen dalgayla birlikte Alı Kemal’e de yeniden bir dinginlik gelmişti.

Denizin bile, onda yaşamanın koşulu gibi, vazgeçilmez olan denizin bile, şu kadar saattir, en ufak bir mutluluk kırıntısı yaratmadığını düşünerek dışarı çıkma isteği duydu birden. Bir umuda, çareye kavuşma hevesi gibi düşünmeye bağlı isteklerden değildi bu. Kendiliğinden, bir çağrının en doğal sesine açılmaktı. Ulaşılmaz deniz, büyük çalkantı, evrenin anlamı ve anlamsızlığını birlikte duyuruyor, sanki kişiyi küçülterek, ona kendisinin ne denli ufak, gözle görünmez bir parçası olduğunu hatırlatarak, “Bana gel, karış bana, benimle ol...” çağrıları ile, dünyanın insan kişiliğine nereden musallat edip biriktirdiği bilinmeyen pisliklerinden kurtarmayı vaat ediyordu.

Görevlilerin yüzüne bakmadan küpeşteye çıkınca renklerle de burun buruna geldi Ali Kemal. Öyle ya, dünyada renkler de vardı. Ada’dan göçüp, Arnavutköy’deki, baba-

dan kalma son eve sığındığı zaman, Boğaz'daki renklerle oyalandığını hatırlamak da neydi şu anda! Sırtlara vurup, yeşilin her türlüyle, mavinin her karışımına dalıp gittiği günler, nasıl arınmış, yunmuş, nasıl tutkularının üstüne çıkmıştı.

Dünya savaşına sürüklenen insanların haline bir politikacı gibi değil de, insan duyarlığı ile acımaya bile başlamıştı.

Hafif rüzgârı büyük soluklarla içine aldıkça ferahlıyor, boğuntu az da olsa dağılıyordu.

“Deniz ulaşılmaz ışık sen varsan, ben de varlığımı sonuna kadar duymalıyım... yakamı bırakmamalıyım..” diye mırıldandı. Var olan bir gerçekliği, daha şimdiden, kırıp parçalamaya ne hakkım var benim. Doğanın insana verdiklerini yavaş yavaş geri almasının son çizgisine gelmeden, kendi kendini söndürmeye bırakmak gibi bir şey değil mi bu? Hayır, nasıl isterim sönmeyi ben! Kim ister ki!.. Kurtuluş, yaşamaktır. Kaç defa, daha gençken, Kahire’lerde bile, servetten olmuşken, ihanette uğramışken bile yıkılmayan benim inat heykelim değil miydi...

N’apalım yani! Barış istiyorduk. bize barışa uygun gibi görünen gözlemleri ifade ediyorduk. Mustafa Kemal için Kürt Mustafa divanı harbinden idam kararını ben mi çıkarırdım? O bile, belki de Sakarya Savaşları’na kadar bilir miydi sonun böyle geleceğini... N’apalım yani, onlar görmüş, biz görmemişiz... Yanılmışız... Daha geçen hafta açıkça yazmadık mı? Yanılmışız demedik mi? Sevmesek bu vatani, bu insanları, canımızı kurtarmak için İngiliz Kumandanlığı’na bir haber yetmez miydi? Başvurduk mu?

Şu anında bile yalana saptığının farkına vararak utanç tepesine bindiriverdi birden. Kaç gün, kaç gece, matbaada, evde, İzmit’e kadar gelen ulusal ordularla İngilizler’in tuşuşmasını yürek çarpıntıları içinde bekleyen adam değil

miydi o!.. Bir tüfek patlasa, İngiliz silâhı bir tepelerine bindirirse, üç buçuk serüvencinin sonlarını bir görsem umuyla, yabancı zırhlıların görkemli havasına, yabancı bayrağa, komutana, nefere en orospu bakışlarla bakan adam değil miydi!..

Kendi kendisine karşı bile hiçbir gerekçe bulup çıkaramamanın küçüklüğü, sünepeliği içinde yüzüne vuran rüzgârlardan bile kaçmak istedi bir an... Saklanmak istedi.

“Ali Kemal... Ali Kemal... Geyve Boğazı’nda göğüslerini siper eden kurtuluş savaşçılarının üzerine saldıran kuvvayı inzibatiye uşaklarının başkumandanı Ali Kemal sen değil misin sen?.. Valilere, Reddi Ilhak Cemiyetini kuran vatan-severleri tutuklama emirlerini sen göndermedin mi? Pali-karyaya ‘Türk misafirperverliğini gösterin ey ahali...’ diye yazan kalemin adı neydi, adı...”

Deniz bile yetmiyordu. Deniz bile artık yetmeyeceğini anlamının düşüşü omuzlarına bastırınca, çıkar yolun git-tikçe daraldığını görerek kaburgalarında aynı çatırtıları duymaya başladı.

— İçeri girin artık...

Serkildorya’nın önünde kolunu büküp otomobile iten görevlinin sesine teslim olarak, oturduğu yere döndü.

Bir Gece ki...

Akşam birden bastırvermişti. Uzaktan Pendik dolaylarında ışıklar bir görünüyor, bir koyboluyordu. Soluk soluğa kendini tamamlamakta acele eden güz günlerinden biri denize yuvarlanmış gitmiş, gece bindirivermişti. Bir gece ki... karanlığında tuttuğu adamı, nereye götürdüğünü sezdirmeden kulağından yakalanmış sürüklüyor ha sürüklüyordu.

Motorun birörnek sesi, suların eski bir ölüm tanrısının

kurban beklerkenki iştahını andırır şapırtılarla “dın... dın...” beynine vurmaya başlamıştı artık. En kötüsü de konuşamamaktı. Akşam bastırırken bir defa daha denemiş, yine o taşlaşmış gözlerle karşılaşarak esaslı bir tekme yemiş gibi, belkemiğinden sular akmaya başlamıştı. Daha fazla parçalanmamak için görevlilerin oturduğu yere bakmıyordu artık.

Çocukluğundan beri konuşmak, sanki hava gibi her saniye gerekli olan bir şeydi onun için. Sesini duyduğu süre bilincine varırdı. Kimi gün yazdıklarını konuşur, kimi gün konuştuğunu yazardı.

Söz, insan yaratılışının en güzel, en etkili biçimlerini alarak kimi bir musikinin korkusuz girişkenliğinde kimi bir rüzgâr sertliğinde, ama her zaman kendisi için kullanmaya alıştığı bir silâh gibiydi. Kişiye göre dalgalanan, kişiye göre sertleşen, tatlı nağmeler halindeyken, bakmışsın fırtınalaşan, bakmışsın gerçekten yılan zehirleri döker gibi, şirret, inatçı ve karşısındakini allak bullak eden...

Tophane müşterilerinden Zeki Paşa'nın kızını nice sa-vaşlardan sonra sözün bu değişimlerinin yarattığı güçle almamış mıydı... Elbette ki kadınlarla konuşmaktı en güzeli... Ama bir kadınla, gözünün içine bakarken, iliklerinin titre-diği belli olan... en kadın köşelerindeki bilinmez kıpırdanış-ların sözün dokunuşlarıyla dalga dalga yükseldiğini gözler-de baygınlaşıp, yanaklarda alevlendiğini, dudaklarda titre-şimler yarattığını göre göre bir dişiyile konuşmak Ali Kemal'de kadını yatakta arama düşkünlüğünden daha derin etkiler yarattı hep.

“Sekiz saatte ancak sekiz kelime...” diye düşündü, “ku-rumuş gibi oldum.”

Gerçekten kafası yangın yerine dönmüştü. Gözlerini ka-payınca gündüzkinin aksine, hep en zor zamanları bindiri-

yordu. Dalgınlığı içindeyken, bıyık, kalpak ve silâh olarak görünen hayallerle karşılaşmaya başlamıştı. Hepsi, en güzel yüzlü olanlar bile, kendisini fark edince çizgi çizgi donup kalıyorlardı. Boğazı sıkılıyormuş gibi açıyordu gözlerini... Bir oluyor, ikisi üçü yan yana önünde duruyorlar; bir oluyor, taburlar, alaylar, tümenler kalabalığında hep bir ağızdan suratına tükürür gibi geçiyorlardı.

“Allaaah Allah, bu kadar kalabalığı nereden bulmuşlar, onca insanı kuvvayı inzibatiyeye biz parayla toplayamadık...” şaşkınlığının şapşallığı ile utancın kahredici küçülmüşlüğüne kapılıyordu.

Bir geceydi ki... işte. Uskurun her dönüşünde, kafasını yaratan görünmez güçlerin, biraz daha hırpalanmışlığı ortasında bir şeyler, şimdiye kadar, bilmediği, okumuş olsa bile, düşünmeden geçtiği bir şeyler anlatıyordu Ali Kemal'e.

Görevlilerden birisi uyumuş, birisi –yine o bileğini büyük otomobile sürükleyeni– nöbette kalmıştı. Şu adamın genç uykusuna dalabilmek için neler vermeyeceğini düşündü Ali Kemal. Sadece bu uykunun derinliğinde kaybolup gitmek için, neleri gözden çıkarmazdı.

Birden –artık sık sık kendini küçük görmeye de alışmıştı– “Daha önce niye düşünmedin bunu?” diye kendini esaslı bir payladı. “Otomobilde neden pazarlığa girmedin? Bin, beş bin, on bin, yirmi bin... Ne isterlerse, nereye kadar dayanırlarsa... Verilmez miydi yani!.. Senin gibi bir yandaşı kurtarmak, dostlarına pek mi külfet olurdu?”

Görevli düzgün soluk alıp verişler arasında kimi derin bir iç çekişi, kimi bir hırıltıyla değiştikçe yan gözle nöbette kalana bakıyor, bu defa uyumayan adamın dimdik, sade, dingin duruşuna özeniyordu. Haydi gözleri kapanmak bilmiyor, kalan zamanı şöyle adam gibi geçirseydi bari...

“Kalan zaman...”

Bu iki sözcük kafasında “Kalan zamana bakıp...” biçiminde bir aruz kalıbına dökülünce bir an, bir mısra düşürmenin umuduna kapılarak, dirilir gibi oldu. Ama çok geçmeden anlamının getirdiği ürkütücü çağrışımlarla çılginca bir titremeye kapıldı birden.

Kalan zaman... Ne kadardı bu kalan zaman? Ateş 40’a yükselmiş. Kalp dayanır mı dayanmaz mı telâşi başında bekleyenlerin ağlamaklı çehrelerinden aktığı belli oluyor gibi, boyuna bunu soruyordu. Kalan zaman ne kadardı?

O kabine toplantılarında iki tümcesi sadrazamın mantığında iki tokat gibi şaklayan Ali Kemal, dilediği saray oyununu dilediği biçimde, dilediği anda sahneye koyan güçlüler güçlüsü, işbirlikçiler sultanı, görkemini kaybetmelere ne zaman düşmüş de böyle “titre ha titre, titre ha titre” motorun sarsıntısından bile baskın çıkıyordu.

Nöbetçi görevli, yan gözle bakarak, “Yuh be... Adama bak!...” diye geçirdi içinden. “Onlar bizi yakalamış olsalar kaçımızın yelkeni iner suya böyle.. Diyelim, şu namussuzu otomobile attığım sırada tepeme binselerdi, böyle mi olurum ben?”

Motorun sarsıntısı duralıyor, geçiyor, Ali Kemal’in titremeleri geçmiyordu. Neden sonra, iradesi dışında kendiliğinden yatışsa bile, bu defa da tek tek, yan yana o bıyık, kalpak ve silâh görüntüleri kafasına doluşuveriyordu. Konuşmadan ve konuşturmadan hesap soruşların en haklısı gözlerinde ne biçim ışınlarla yanan adamlardı bunlar öyle... Bu kadar yaş yaşamış, memleket gezmiş, makam görmüş hiç benzerleriyle karşılaşmamaştı Ali Kemal. Sivil miydiler, asker miydiler? Üzerlerinde ne savaştan yeni çıkmışların bikkınlığı, ne kuvvayı inzibatiye neferlerinin kana susamış ama hain gözleri, canı ama korkak suratları vardı. Yorgunlardı ama ayaktaydılar.

“N’apacaklarsa yapsınlar bari...” diye içindeki erimişliği dışa vurunca, görevli döndü baktı... Şu anda bir şey söylesen döner, karşılık verir, konuşur muydu acaba? Son bir umutla düşünmeden, aramadan fısıldayıverdi:

— Siz de uyusaydınız evlâdım...

Derken de kendini toparlamaya, yeni sözcükler aramaya çalıştı.

“Evlâdım” sözcüğüne küfür yemiş gibi içerlemişti görevli ama, yine sustu. Taş gibi, öldürseler tek söz söylemeyen pek az sayıda insanın, yanındakileri çılgına döndüren, sert, gergin ama amaçladığı çizgiye ulaşmış kişiliği ve nefretlerin en küçültücü ışıklarını taşıyan gözleriyle baktı.

Beyni ne zaman susmuş, hiç hatırlamıyordu. Gözlerini açınca “İçim geçmiş...” diye sevinerek evinde, yatak odasındaymiş gibi, dirseklerini aç aç gerindi. Eskimiş bir pehlivanın görünüşünde, bir süre ellerini nereye koyacağını bilemedi; sonra belini, özellikle de böbrek üstü kesimlerini uğuşturmaya başladı. Üst üste, görmüş geçirmiş hançerelelere özgü “Öhhö... Öhhö”lerden birini ikisini patlattı. Parmaklarıyla yeşile çalan yanaklarını, çenesini sıvazlayarak sakalını yokladı. Yalnızmış, kendi kendineymiş gibi, ayağa kalkarak motorun penceresinden hemen yakınındaki sulara baktı bir iki. Sonra, öbür pencereye döndü.

“Eh... bişey de kalmamış..” diye düşünürken, şaşırtıcı bir hızla dönerek, görevlilere:

— Dışarı çıkacağım, dedi.

Makam odasına habersiz gelen birine sertleşmiş gibi, kaşları çatlamış, sesi emir sesine dönüşmüştü.

Çıkardılar.

Döndüğü zaman yüzü eski sarışınlığına az çok kavuşmuştu. Alışık ve durumun bilincine varan gözlerle yine çev-

reye bakılmaya başladı. Boğazında kılçıklanan pisliklerden kurtulmuş, ağzının tadı az çok yerine gelmişti. “Bir sade kahve olsaydı bari...” diye düşündü. Cigarasını arandı, ilk üflediği dumanın yarattığı çemberlere baktı.

Babayani, “olur böyle şeyler” felsefesine içtenlikle inanmanın dinginliğiyle, akşam fazlaca kaçırmış bir içkicinin yarı boşvermiş, yarı köhnemiş hali arasında beklerken motorun bozularak yol kesmesine bile aldırmadı.

Anadolu Toprağında...

İzmit'ten gönderilen Feribot'tan, bindirildiği gibi, kollarından tutularak çıkarıldığı zaman, toprağa basınca gökyüzü, sırtlara dağınık ve perişan kondurulmuş evler gözüne çarptı. Kafası yerindeydi ama, durgunlaşmıştı. “Bu evlerden birinde doğup büyüyedim,” diye kesik kesik, olmayacağını pek iyi bildiği bir gerçeklik, daha istek haline dönüşmeden kaydı gitti düşüncesinden.

Az ötede, iskeleye abanmış bir kalyondan adamlar çuval çuval bir şeyler taşıyorlardı, görmedi. Yürütüldüğü doğrultuda karşısına çıkanlara da bakmadan, adımlarını, aralarında yürüdüğü askerlerin adımlarına uydurmaya çalışıyor, yirmi dört saattir sesini duymadığı için dış dünya ile kendisi arasındaki uyum var mı yok mu merak ediyordu.

Anacaddeye çıkınca, çoğalan insanlar arasında yıpranmış üniformaları içinde subaylar daha sık görünüyordu. Başları kendiliğinden öne düşmüştü. Kollarında iki yabancı elin varlığını duyunca sinirleniyor, dudaklarını ısırarak içinde beliren isyanı geçiştirmeye çalışıyordu.

Uyuşan zihinle birlikte çağrışımları da donmuş gitmişti. Artık cadde yalnızca cadde, insanlar yalnızca insan, İzmit yalnızca İzmit olarak görünüyordu. Ağaça ağaç, gökyüzüyse gökyüzü ve tutuklanmaysa tutuklanma... Her şeyi

olanca ayrıntısı ve gerçekliği içinde fark ediyor ama yorumlayamıyor, kendisi ile ilişkilerini bile tam belirleyemeden, sürüklenmeye yaklaşan çizgilerde yürümeye çalışıyordu.

Nurettin Paşa karargâhına böyle getirildi Ali Kemal. Kumandanın odasına sokulduğu zaman, önce nasıl duracağını kestiremeyerek, iri ellerini acemice önünde birleştirdi. Yirmi dört saattir üzerine musallat olan korku iliklerini boşaltmış gibiydi.

Kumandan:

— Şu zavallı vatani kurtaranlarla ne alıp veremediğiniz var sizin? diye sorunca:

— Ben siyasal bir inanç sahibi olarak düşündüklerimi yazdım paşam... dedi.

Sözcükleri kendi sesinden duymanın getirdiği güven, yaşamının güvencesine kavuşmanın yarattığı sevinçle gözlerinde ışıyordu. Değişmiş, Ali Kemal olmaya yaklaşıvermişti.

— Yanıldığımı anladığım gün, dakika geçirmeden, yanıldığımı da yazdım. Ankara'ya, orduya güvenim vardır. Onların adaletinden eminim... Benim gözlemlerim...

Açılmıştı. Yeni bir satırbaşına geçmek üzereyken kumandan elini havaya kaldırarak kesti:

— Artın Kemal'i tanır mısınız?

Birdenbire sarardı, boğuk bir sesle,

— Hayır, dedi Ali Kemal.

Bu defa belkemiğine gerçekten tekme yemiş gibi, boşaldı birden. Sendeledi ama düşmedi. Artık iyi tanıdığı titremelere çok yakın ürperişlerle kapıdan çıktı.

Subaylar kollarına girdikleri zaman, omuzlarının üzerinden, son bir defa Ali Kemal gibi bakmak istedi ama gücü yetmedi. Birden, kafasında şimşekler çakmış gibi yine o eski dizesini hatırlayınca, ne derlerse desinler, nasıl karşı-

larsa karşılansınlar aldırmadan, belki de yaşamının ilk içtenliğiyle, yüksek sesle okudu.

— “Ne söylesem ki harâbım, ne eylesem ki harâb...”

Suratının sarı ışıkları artık tamamıyla uçup gitmiş, yine sabahki gibi, yeşille kara arası renklere boyanmıştı.

Zaman düşüncesinden kayıyor, geçmişle o dakika arasındaki bağlantılar, saniye ve saniye kopuştukça “ne yaptım... ne yazdım...” gibi bölük pörçük sözcüklerle dünden önceki zamanda yaşayan Ali Kemal’in yakasını tutarak sormak istiyordu.

“Ne yaptım... ne yazdım...”

Sadece iki sorudan ibaret kalan bir düşünüşün içinde koridorlardan geçerken o korkunç çengel katıldı kafasına. İdam sehpası ile bir manga askerin göğsüne çevirdikleri namlulardan fırlayan kurşunlarla toprağa yıkılıp gitme arasında belli belirsiz iki bölümü, iki ölmüş Ali Kemal’i görerek, iki yandan iki kolunu yakalayan subayların parmaklarına düşer oldu.

Merdivenlerden inince çevrede dağınık bir kalabalıkla karşılaştı. Dumanlı, yarı düşsel bir ortamda, hep yere aşıya kayıyordu. İndikçe kalabalık daralmaya başladı.

Hiç karşılaşmadığı yüzler, coşkuyla, oç alma duygularıyla sallanan yüzler... Ateşe hazır göz, havaya kalkan el, sıkılan yumruk. O ana kadarki evlât babası, baba evlâdı, kardeş ağabeyi, ağabey kardeşi olduklarını çoktan unutmuş, kural ve yasa kavramını, tanrı kavramını bile unutmuş gözler baktılar Ali Kemal’e bir süre.

Önce bir ihtiyar ses verdi:

— Artin Kemal!.. diye.

Sonra hep bir ağızdan dalgalandı kalabalıkta adı.

— Artin Kemal!.. Artin Kemal!..

“Yok... Yok... Hayır... Hayır” demek ister gibi, umarsız

kaldırmaya çalıştı elini. Başaramadı.

Subayları aşarak ilkin bir yumruk omuzuna indi. Sonra bacağına bir ağırlık, bir postal ağırlığı... Düşerken toparlanmaya, yakın çevresini saran adamların ötesine berisine tutunarak ayakta kalmaya çalıştı. Elleri havada kaldı yine. Artık sopalar ve taşlar hiçbir organında ayırım gözetmeden inmeye başlamıştı. Kanlar içinde kaldığını duyuyor, artık düşüncesiyle bile karşı koyacak gücü yitirdiğini anlıyordu.

Geçen her saniye, uzun bir geçmiş zamandı ve olanca hızıyla kayarak onu da birlikte sürüklüyordu.

— Be-en, diye tısladı; çok kısa bir süre sonra da duymaz oldu.

Birkaç kişi ölüsünün ayağına ip bağlayarak cadde sokak dinlemeden sürüklüyor, arkalarındaki kalabalık, “Artin Kemal... Artin Kemal...” haykırılarıyla yeri göğü koparıyordu.

C İ C İ B A B A

Kaç gündür okuldan dönünce, evde var mı yok mu belli olmuyordu. Ya hemen derse oturuyor, ya boş kalan odalardan birine geçerek arka bahçelerde oynayan çocukları seyrediyordu. Kaygılı gözlerle izliyordu annesini. Bir dediğini iki etmiyordu. Fazla anlayış, çocuk yüzündeki çizgilerde giderek hüznün resimleri yaratmıştı. “Annem ya bayılırsa... Saniy’anım teyzelere haber verene kadar dişleri çözülmezse... Gözleri açılmazsa...”

Nerede olursa olsun, kulağı annesinin sesindeydi Fikret’in. Kaç gündür konsolu bile karıştırmıyor, babasının resimlerine bile bakmıyordu. Kiracılar çıkmalı evin yaşamı altüst olmuş, o da bu yeni yaşama ayak uydurmuştu. Kimi sorular onun da kafasında büyüyüp genişliyor, okulda bile dalgınlığına vuruyordu. “Böyle giderse bakkal Lazari öteberi vermezmiş... Kasap Bekir’in hesabını kapatmazsak et alamazmışız...”

Kaç kez, kahvenin önünden geçerken, umutla Cemal Efen-

dinin çağırmasını bekledi Fikret. Adam geçtiğini görsün diye ağırlaştı, bir defa da masaların altından gazoz kapağı koplayan çocuklar gibi bahçeye bile girdi; ama ses çıkmıyordu.

Kiralık ev soran yoksa, Kahveci Cemal niye seslensin biçiminde düşünceleri koşarak dağıtmaya çalıştı kaç kez.

Cuma sabahı, kuyudan su çekerken, annesi:

— Fikret, diye seslendi, koş kapı çalışıyor.

Saniy'anım Teyzenin oğlu Polis Rasim'le, esmer iri yüz-lü bir adam merdivenin alt basamağına ayaklarını dayamış duruyorlardı.

— Anahtarını al, arka tarafı aç, dedi polis Rasim. Necati yüzbaşım evi görecek.

Soluk soluğa anahtarını istedi, kapıyı açtı.

Adam, daha sofada badanası yenilenmiş, temiz duvarları görünce:

— Bak bu iyi, dedi.

Sonra öbür tarafın iki odasını da adımladı. Bir cliyle köşelere bir şeyler yerleştirir gibi yaptı. Mutfağa geçince raflara, uzun uzun da musluk taşına baktı.

— Kuyu var diyordun, kuyu nerede? diye sordu. Hafif de konuşsa, uzaklardan duyulacak kadar gür sesliydi.

— Öbür tarafta diye yanıtladı Rasim. Yenge istediği zaman geçer, yararlanır. Suyu tatlıdır yüzbaşım.

— Pekâlâ, pekâlâ, dedi adam. Malûl yüzbaşı Necati de Güzel Ali Beyin konağını tutacak değil a... Akşama doğru hanım da görsün, tamam.

Onlar gider gitmez annesi kolundan çekmişti.

— Kimmiş?

— Beğendiler mi?

— Ne dediler?

— Nasıl adam?

Bir solukta soruları yanıtlamaya çalışırken, orada hiç farkında olmadığı bir şeyin bilincine vardı Fikret. Kiracının sol kolu yoktu. Kol yerine, çeketin boş kolu uzanıyordu. İçi burkulmuş, sanki, birtakım zorbalardan evlerinin tutulmasının yarattığı sevincin üstüne yürümüştü. Neden hep böyle oluyordu. Hep birileri, hep bir şeyler sevinçleriyle aralarına giriyorlardı?

Annesininkiler bitince, o sordu:

— Anne babam hiç yaralandı mı?

Yaralanmamış, ama hastalanmış babam. Böbrekleri sancılandığı için on beş gün cepheden geri hizmete almışlar.

— Yok yok, evlenmeden önce Balkanlar'da eşkıya takibinde kasıklarından vurulmuş, diye düzeltti kadın...

Evlenmeden önce... Daha ben doğmadan önce diye düşündü Fikret... Ağabeyim bile doğmadan.

— Sonra?

— Sonrası bu işte. Sonra evlendik. Bir şeyciği yoktu. Öteki harplere girdi. Sapasağlam da çıktı.

Babası savaştan sonra ölmüştü. Zaten o da geçen yıl öğrendi tam doğrusunu. Antep'te diyorlar, inanmış gözüküyordu.

İçini özlemlerin dayanılmaz dalgaları tamamen kaplayınca sorardı:

— Anne, nerede benim babam?

— Antep'te dedim ya evlâdım...

— N'apıyor?

— İşi var.

— Ne işi var be bu kadar?

Soruların arkası kesilmeyice kadının dili karışır, üzüntü, sinirlilik ve umutsuzluk tonları taşıyan ses sabır çizgilerini aşarak dudaklarına vururdu.

— Aman yarabbi... Şimdi bayılacağım... diye ağlamakla direnme arasında, başvurmayla isyan arasında sözcüklerle Fikret'in içindeki yangına körükle giderdi.

Kendi sorularını kısa kesti. Annesi bulaşıkları çalkalayıp:

— Sen kurula şunları, demişti. Ben Sanii'anım Teyzele-re gideyim. Bakıyım Rasim'e başka bir şey söylemiş mi?

İşin sonrası da su gibi aktı zaten. Haftasına kalmadan malül yüzbaşı Necati'nin iki araba eşyası eski evin önüne boşaltıldı.

Arabalar geldiğinde Fikret, öbür odada keyiflerin en büyüğünü yaşıyor, yani konsolun alt çekmecesini karıştırıyordu. Atların sesini duyar duymaz kitapları, resimleri yerlerine koydu, çekmeceyi itti. Kapıya koştu. Ama ortalarda çocuk göremedi.

* * *

Yeni kiracı hanımı ilk kez mutfağın önünde gördüğünde, hem ipe çamaşır asıyor, hem şarkı söylüyordu.

“Geçtiğim yollara baktım da çiçekler soluyor.”

Tahta perdenin üzerinde, komşu bahçenin son kalan ayvalarında toplanan dikkati çözülüp gitmişti Fikret'in. O yaşına kadar, karşılaşmadığı bu ilginç yeniliğe hoşlanarak bıraktı kendini. Sesin bahçeye dağıldığı süre içinde ne başka şey gördü, ne başka şey duydu. Kadının sözcüklerde vurguladığı hüznün, bir şarkı söylemekten çok, yoksunluklarıyla acılandığı bir şeyleri haykırıya vuruyor gibiydi.

Çamaşır sepetine eğildikçe ara vererek mandalları tutuştururken ağırdan alarak sözcüklerle kendi arasında kimbilir ne zamandır kurmaya alıştığı, yakınlığı yaşadı durdu.

Fikret, tahta perdede komşu bahçeye yarı dönük dururken “Mahmure Abla kadar, ama beyi malûl yüzbaşı...” diye düşünüyordu.

Malûl yüzbaşı... Bu sözcükler kafasındaki kırk, kırk beş yaşlarındaki tek kollu adam görüntüsüyle birleştiği halde somutlanmaz, ulaşılmaz, tıpkı daha on yıl önce biten savaş gibi dinlediğinin binde birini anlayamadığı masalsı, korkutucu bir kavram oluvermişti. Neden çocukları yoktu? Ölmüş mü çocukları? Doğmamış mı? Necati Bey ihtiyar olunca, hem de tek kollu bir ihtiyar olunca...

Sofrada, annesini –tarhana çorbasına yağda kızarttığı ekmek parçalarını koyarken– sıkıştırdı.

— Anne...

— Hı...

— Yeni kiracıların neden çocukları yok?

Kepçe elinde yüzüne baktı annesi. Gevelemeye çalıştı:

— İşte olmamış.

Kepçe Fikret’in tabağına boşaldı. Kıymalarla kızarmış ekmek parçaları çorbanın üzerinde dolanıyordu. Eğildi, yanaklarını şişirdi, üflemeye başladı. Bir iki ekmek parçası tabağın kenarına gidince, içindeki on iki yaş sevinçleri gözlerine vuruverdi Fikret’in.

Annesi:

— Yapmasana oğlum, sıçratacaksın, diye araya girene kadar da sürdürdü.

Alışmıştı artık. Büyükler, hangi sevinçlerini başı boş bırakırlardı ki zaten. Başını kaldırdı.

— İçsene!..

İnatçılardan, huysuzlardan, ya da inatçı ve huysuz görünmekten çıkar umanlardan olsa şimdi açlıktan öleceğini bilse bile içer miydi o çorbayı...

Kaşığı eline aldı.

— Ama neden olmamış çocukları?

— Olmamış işte... Olmamış! derken biraz sertledi annesi. Kâniye Hanım teyzenin var mı, İkbâl Hanımın var mı?

Örnekler, kafasındaki akan suları durduracak gibiyken, “ama onlar yaşlı” diye düşündü ya, tersini söyledi.

— Ama kiracı hanım genç...

Kiracı hanım gerçekten gençti. Belki yirmi sekiz, belki otuz. Ve sokulandı. Hafta üçü bulmadan geceleri sık sık ara kapıdan sesleniyordu.

— Keriman Abla... Bi yere çıkmayacaksınız gelebilir miyim? Annesi:

— Evdeyim kızım nereye çıkacağım... diye kapıyı açınca bir tren yolculuğundaymış gibi konuşkanlığını, içtenliğini de birlikte getirir, sokakta erkek adımlarının sıklaştığı, kahvelerin dağılma saatlerine kadar otururdu.

Savaşın sonra babası vakitsiz ölünce, dayısı önyak olmuş, evlendirmişti. O da “kısmet...” sözcüğüne bağları anlatırken. “Ağzı dili bağlanıyor insanın Keriman Ablacığım. Görmez olur muyum? Gördüm. Gördüm ama ne bileyim... Başka isteyenlerim de vardı ama...”

Ufak makine iskemlesinin üzerindeki kitabı öylece kalırdı Fikret’in. Dalgınlık, göze batma çizgilerine ulaşmışsa, annesinin sesi kulağını çekerdi.

— Fik-ret! Dersini çalış!

Kendini toparlar:

— İçimden okuyorum anne, derdi.

— İçinden okuyor annesi!..

En yalansız teşekkürlerle bakardı ona. Sonrasını başka bir gece duyarım avuntusuyla kitaba dönmeye çalışır, mırıltıları bozacıların, ketenhelvacıların pencerelere vuran seslerine karışır giderdi.

“Sabahat Abla, 250 gram kıyma ile pırasa al dedi, alayım mı?”

“Anne... Sabahat Abla, yeşil sabunumuz varsa bir kalıp yeşil sabun istiyor...”

“Sabahat Abla dedi ki... kullanmıyorsa annen bana iki numara şişini verir mi? dedi...”

Sonra sonra sormamaya başladı Fikret. Arka duvardan atladığı gibi kilise meydanından hızla geçer, Sabahat Abla'nın istediği şeyleri alır getirirdi.

Alışkanlık aradaki çekingenlik perdesini önce aralamış, sonra, “Anne ben Sabahat ablalara geçiyorum” a kadar açmış gitmişti.

Onların yatak odasında Necati Bey amcanın kılıcı asılı dururdu. Babasınıninki gibi, kırmızı sarı yıldızlarla süslenmiş palaskalara bakınca tuhafsar, kolu böyle olmasaydı, Necati Bey amcanın da şimdi kaymakamlar, albaylar gibi ata bineceğini düşünürdü. Bayramlarda Davutpaşa Kışlasından çıkıp Beyazıt'a giden birliklerin önünde at üstünde geçen yaşını almış subaylar gelirdi gözlerinin önüne. Onların hem iki kolu var, hem de çocukları diye düşünürdü.

Sonra, dağınık çizgiler halinde babası –o gerçek resimlerle üç dört yaş hafızasından kalan düşsel resimlere karışan hayalsi varlık– gelirdi aklına. Böyle şeyleri artık bir daha düşünmemeye ant içecek daralmalara düşerken kendi yoksunluğu içinde, malûl yüzbaşı Necati'nin yoksunluğunu görürdü birden.

“Benim babam yok, onun çocuğu...” diye acılanırdı...

“Sabahat Abla ben size cicianne diyeyim mi?”

“De oğlum, de güzelim...”

Sonra Necati Bey amcaı kaldırdı. Cicibaba demeye başladı. Duygularının rayına ne güzel oturmuştu o sözcükler.

Malül yüzbaşının ayak seslerini duyduğu kimi akşamüstleri ara kapıdan gölge gibi süzülür, onların sofalarında.

— Cicibaba ben geldim, diye seslenirdi.

— Vay benim arslan oğlum! diye gümbürderdi yüzbaşı.

Hemen yanına oturtur, savaşın çekip koparmadığı koluyla sarardı.

— Bu akşam anlatacak mısınız?

— Bilmem bakalım... derdi ama durgunlaşırđı yüzbaşı. Kocaman iri kemikli, esmer yüzü büsbütün kararır, ışığı yitmiş gözleri bakacak başka duvarlar, başka tavanlar arardı.

Bu kez de, sevinci ile kendi arasına pişmanlığı girerdi Fikret'in. Neden hep böyle oluyordu. Başkalarından başka, bir 'e insanın kendisi neden sevinçleriyle arasına giriyordu. Savaşta düşmanları yenmedik mi biz? Denize dökmedik mi? Neden anlatmıyor cicibabam? Neden böyle hastalanmış gibi oluyor?

Sorular, acımasız, anlayışsız sorular, çatır çutur kolunu kanadını koparacak gibi üstüne çökünce kaçacak yer arardı.

O gece yarısı Fikret rüyasında tarih öğretmeninden azar işitiyordu. Ter içinde kalmıştı. Derken adam bağırılmaya başladı. Sesler seslerin peşinden geliyordu. Sınıf muharebe meydanına dönmüşdü. Tarih hocasının elinde kılıç vardı. Oraya buraya koşmaya çalışıyor, oysa bir adım bile atamıyordu. Sadece bağırıyordu.

— Birinci takım ateş!.. Birinci takım ateş!..

Sıçradı Fikret. Annesine sokulmak isterken onun gözleriyle karşılaşınca sevindi.

Annesi, “korkma” diye başını göğsüne almıştı.

“Bi şey yok uyu...”

— Birinci takım ateş!.. Mazlum Çavuş!.. Mazlum Çavuş!..

Malûl yüzbaşının yan odadan gelen sesini uyanık kulağıyla duymanın bilincine varınca, içindeki yangın saçlarını sardı Fikret’in. Asıl o zaman korktu.

A N A S I

Hayriye kahve cezvesini geri geri çekti. Sonra yeniden daha derine sürdü. Mangalda çoğu küle dönüşmüş odun ateşi vardı. Beş numara gaz lambasının ışığı altında asıl görünüşünden başkalaşıyor, gölge-ışık değişimleriyle derinleşen irili ufaklı ateş parçaları insanın gözünü alıyordu. Kimi de karanlıkta parlayan kedi gözleri biçiminde görünüşlermiş gibi boş bulununca bayağı korkutucu oluyordu.

Hayriye'nin yalnız geçirdiği gecelerde kapıldığı vehimlerdi bunlar. Birkaç gün öncesinin canlı görüntüleri kafasında somutlantıkça, öteki odaya bile geçmekten çekinir olmuştu. Kırk yıllık evin kapısını penceresini bile yabancıyor, kafeslerin düz, eğri, çapraz gölgelerine gözü takılsa, hemen arkalarında birileri bekliyormuş duygusuna kapılıyordu. Kaç gecenin mahmurluğu içinde, güvenlik memurlarının ürkütücü resimlerini görerek çarpıntıları tutmuş, uykusunu açmak için ne yapacağını bilememişti.

Kahveyi boşalttı. Fincanın birini karşısındaki kadına uzatırken:

— Ne iyi ettin de geldin Şaziye, dedi. Gece yalnız kal-

mak öldürüyor beni. Bir an dalmaya gelmiyor. Karşımda hep onlar. Gözümü kapasam, konsola, yüklüğe, yatakların altına dalan elleri görüyorum.

— N'apacaksın, kendini bırakma abla, dedi kadın. Sabahattin'e faydası var mı bunun? Düşün... Bi gün gidemersen, ne yer ne içer? Mazallah bir evlattan oluruz. Dur bakalım.

Hayriye ensesine düşen tülbentin ucunu çekiştirerek gözlerini sildi.

— Eniştenin cephede tuttuğu defterini bile karıştırdılar Şaziye, dedi. Ne diyorsun sen.. Zavallının hatırasına saygı duyacaklarına... Benim bile el sürmeye kıyamadığım defterleri, görsen, didik didik ettiler.

— Ellerine kuvvet geçmesin abla. Ne biçim oluyor insanlar böyle. Sanırsın ki...

— Yok kızım yok, diye kesti Hayriye. Artık bir şey sandığım filan yok benim. Cenabı hak evladımı şu işten kurtarsın da...

Derken de kötümserliği ağır bastı. Kırık dökük, kendi kendine konuşur gibi,

— Ama artık sürer de sürer, dedi kapı kapandı mı kapanmadı mı?

— Benim Tefvik söylüyor, dedi Şaziye. Sade Tıbbiyeden on yedi kişi varmış.

— Vardır ya olmaz mı... On yedi kişi de olur, yirmi yedi de... İttihatçılar bir baskında girmedik ev bırakmazlardı. Hakkı dayıya yetişmedin mi sen! Ferdane yengenin Hakkı Dayı, gemiden geldiği akşam, gusulhanede yıkanırken çırılçıplak yakalamışlar adamı. Enişten anlatırken cini tepesine çıkardı. "Ah şu uşak mikâpları..." diye bağırmasından camlar titrerdi.

— Sabahattin de enişteme çekmiş, dedi Şaziye. Bizim sü-

lâlede karakol görmüş adam mı var abla! Ağabeyim tınmaz melaike. Gölgesinden korkar... Babam dersen, sanki saray adamı. Evde işe, işten eve...

— Öyle, babasına çekmiş, derken dudakları titredi Hayriye'nin.

“Arslan gibi adam” gözünün önünde canlanıvermişti. Kapısının önünden ilk geçtiği gün, şu kafesin arkasından baktığı andaki duyguları bunca yıl sonra yeniden yaşar mıymış insan?.. Otuz sekizinci yaşında, yirmi yıl öncesinin bir anını, şimdiymiş gibi, duyar mıymış?

— Babasına çekmiş, diye yineledi. Onun havasında büyüdü, kızım. Hep mücadele gördü. Onun kitaplarını okudu.

Konuşurken, çoktan yitmiş bir zamanın hayalleri somutlanmış, birdenbire içinin bir yanında bildik bir erkek çamaşırı kokusu alevlenip geçmişti. Bir anlık etkiyle saçlarının diplerine kadar terliyor, yoksunluğun gerçeği ile, sıkıntı ve biraz da utanç duyguları hep bir arada ense kökünde ağrılar yaratıyordu. Ama bırakmadı kendini. Yaşıyor-muş da karşısındaymış gibi, gülümsemeye çalıştı.

— Hoş babası da bayıldığından girmediyse ya mücadeleye. Girmesin de ne yapsındı. Askerdi, ama ince adamdı. “İngiliz gelmeden gidemezsem, ölüm çıkacak...” derken ölecek sanırdın. Ne binbaşılar, ne miralaylar duydu bu acıyı... Boş verdiler. Alay bile ettiler, kızım. Doktor Kâzım Beyin damadı Sami Bey, asker değil miydi? Geçti mi Anadolu'ya? Ferik Muslihittin Arif, niyse yaşlıydı diyelim, kardeşi... draz gibi kaymakam.. Geçti mi?..

Şaziye de duygulanmıştı.

— Benim Tevfik de öyle söyler, dedi. Sivildir ama asker ruhludur. İki kadeh içince anlatır anlatır, çileden çıkar.

— N'iyse, diye içini çekti Hayriye... N'apalım. Karşısında duvarda, büyük çerçeve içinde, hattatın küçük bir kal-

yonu benzeterek yazdığı satırlara gözü takılmıştı.

Bu boşluktan yararlanarak Şaziye çantasından alacağını almış, ablasının gözlerini arıyordu.

— Abla...

— Ne var kızım?

— Tevfik yirmi lira gönderebildi.

Hayriye, kardeşinin uzattığı parayı bakmadan aldı.

— Sağ ol! dedi. Tütün ikramiyesi alınca veririm. Üç aylığa bırakmam.

Kale dışından kopan rüzgâr, Topkapı Çarşısı'nda bir dolanıyor, sonra bütün soluğuyla Yenibahçe'ye doğru akıyordu. Arpaemini Yokuşu'nun başındaki terkos çeşmesinin önünde çocuklarla kadınlar tenekeleri, kovaları dizmişler, sıra bekliyorlardı.

Hayriye, kahvenin önünden geçmemek için, Hamam odaları sokağına sapacak oldu, vazgeçti. Dar sokakta kaç kapı açılacak, "gel içeri" diye kolundan tutup çekecekler.

Atkısına sarılarak yukarıya doğru yürüdü. Kahvenin karşı kaldırımından geçerken duygularında yine o sallantı. Yüzbaşı Sedat, içerde tavla oynuyormuş, ya da nargile içiyormuş duygusunun yarattığı o elektriklenme. Torbasını tutan parmaklarında üşümeye benzer, yanmaya benzer titremeler...

"Her görüşme günü, elinde bu torba, tramvaya giderken karşıma biri çıkacak diye niye ürküyorum. Soracaklarsa, söylersin... Büyüten Allah, yetim büyütüyorum ben. Kolay mı?.. Kaç çocuk var Askeri Tıbbiye'lerde okuyan koskoca Topkapı'da... N'apalım, yazı yazmış... Babası da yazardı. Zararlı şey yazar mı benim oğlum!..

Tramvayın cam kenarına dirseğini, avcuna çenesini bırakır düşünürdü:

“Zaten ne olursa analara oluyor. Kadınlara oluyor. Her şeyi biz çekiyoruz. Hastalığı, parasızlığı, ölümü... Mülazım Sedat’ın karısı olmakla, göz açıp kapayıncaya kadar, Şehit Yüzbaşı Sedat’ın dul karısı olmak arasındaki küçücük defterde yazanları bana sorsunlar, Sakarya’nın sevincini bile duymaya vakit kalmadan, arslan gibi adamın toprakta kaldığını öğrenmek nedir, bana sorsunlar.

“Evet, evet her şeyi kadınlar çekiyor. Hürriyette de öyle olmadı mı? Hareket Ordusu’yla gelip Sultan Hamid’in üstüne yürüyen kocan, sarayı tutuyor diye işinden atılan baba. Sonra... Anadolu’ya geçen kocan, ‘nereye gidiyorsun... Bi yerime mi indireceksin...’ diye haykıran baban.

“Şimdi de, Sabahattin’in oraya (düşüşürken bile hapishane diye düşünemiyordu) Girmesinin yarattığı sonuç yine onun omuzlarına bindirmemiş miydi?...

“Askeri Tıbbiye öğrencisi Sabahattin Sedat, şehit yetimi. Yirmi dört gündür, kapatıldığı hücreden, ‘Gönderdiklerini aldım anneciğim’den ibaret, tek satırlık pusula... Mektepten de çıkarırlar mı acaba. Baba maaşını keserler mi? Ya taş odalarda, rutubet içinde bir illet sahibi olursa? Ya tasalanıp tasalanıp içlenirse?

“Karşısında ne vardı bunca sorunun, bunca ağırlığın...”

“— Anneciğim, karıcığım, Hayriyeciğim...”

Sözcükleri oğlu da, kocası da, babası da söylese değişen bir şey mi oluyordu.

Polis müdürlerinin, savcılarının, devlet büyüklerinin göremedikleri biziz. Şu kapılarda beklettiğiniz Hayriye’ler, Hatçe’ler... Başka ülkelerde de, başka başka adlarla, makaralara aynı çilenin ipliklerini doldura doldura bitiremeyen acı tezgahları...

Sirkeci’den değiştirdiği taramvaydan III. Ahmet Çeşme-

si'nin önünde indiği zaman, ayak bileklerine zincir bağlamışlar gibi, ağır, korkulu adımlarla karşıya geçti. Hep böyle oluyordu. Asker içine girmenin, subay üniforması görmenin yarattığı acıyla, oğlunun, babasıyla aynı ocaktan yetişmiş silâh arkadaşlarının kapısını tuttuğu yasak bölgenin arkasındaki karanlığa atılmasının acısı bir arada duygularını delik deşik ediyordu.

Bir elini torbasının tutamağında, bir elini atkısının uçlarında sıkarak Nizamiye'ye girdi. İlgili bölümde, ilgili görevli, ilgisiz ilgisiz baktı yüzüne.

— Kimin anasıydın sen?

— Askeri Tıbbiye'den Sabahattin Sedat'ın, dedi. 114 numara.

— Akşam, Ankara'ya götürdüler, dedi ilgili kıyırdamadan.

Sesi ne sert, ne yumuşaktı.

— İstiklâl Mahkemesi'ne çıkaracaklar.

Birden parmakları gevşedi Hayriye'nin, adamın yüzüne boş boş baktı kaldı.

— İstiklâl Mahkemesi'ne mi?

Yere yığılınca, torbasının içindeki üç elmadan ikisi özgürlüğünü yaşayan çocukların fırlattıkları lastik toplar gibi, nöbetçinin önünden hızla geçtiler, merdivenlerden atlaya sıçraya caddeye çıktılar.

H A P İ S T E K İ Y A R G I Ç

Önde cezaevi Kâtibi, kendilerine ayrılan odanın kapısına geldikleri zaman, doktor koluna uzandı.

— Yapmayın İhsan Bey...

Birkaç yıl önce, mahkemelerde duruşmaları yönetirken yüzüne yapıştırdığı başkan suratıyla döndü doktora... ters türs, belâlı... Bir şey de söylemedi. Ama kalın, siyah bıyıklarının altında dudaklarının titrediği görülüyordu.

“Peki şimdi ne olacak?”

Hep bu soru... Tutuklama kararı okunalı beri kafasına çengel atmış, derinleşip duruyordu. Daha ilk duruşmada, başsavcı istemiş, yüce divan da cezaevinin kapısını açivermişti. O dakikadan itibaren gözlerinin önünde ertesi gün çıkacak gazetelerin manşetlerindeki sözcükler uçuşmaya başlamış, istasyonlarda, iskelelerde, tramvay duraklarında koşuşan satıcıların haykırılarını duyar olmuştu.

— Eski Bahriye Vekilinin tutuklandığını yazıyooor!

— Topçu İhsan'ın Ankara cezaevine sokulduğunu yazıyor!..

— Yavuz-havuz davasını yazıyor!..

Kendini ranzaya bıraktığı zaman, “Gidin... Beni yalnız bırakın..” biçiminde bir işaret çekti ötekilere. Doktor, anlayışla uzaklaşır.

Uzandığı yerde, birkaç arı kovanının ortasına düşmüş gibi, kafasının içi vızıl vızıldı. Uğulduyor, şakaklarına, ensesine iğneler batıyordu. Sorular, yüce divanın toplandığı salonun ötesine berisine dağılmışken el ele vermişler, kafasının orasında burasında dönmeye başlamışlardı. Birileri bir yandan, öbürleri öbür yandan çekiyor, sanki üzerine kapının kilitlendiği şu anlarda kırk sekiz yıllık yaşamının bütün girdisinin çıktısının, bütün dönemeçlerinin hesabını istiyorlardı.

“Peki şimdi ne olacak?..”

Kapı açıldı. Koğuşa dalan adımlar sobanın yanına kadar geldi. Eller, kömür kovalarını bıraktı. Adımlar geri dönmeye, yeniden kapandı kapı.

Meclisteki konuşmasında bu kapıları olanca gerçekliği içinde gördüğü için mi, “ister misiniz cezamı kendi ellerimle vereyim...” diye haykırmıştı. “Ben elinde devrim bayrağı, cebinde banknot destesi taşıyanlardan değilim arkadaşlar...”

Arkadaşlar mı? Partinin grup yöneticisiyken, bakanken, karşısında özel kalem müdürleri gibi duran, giderken geri geri çekilen o adamlar mıydı arkadaş olanlar... Eliyle gözlerini kapadı. Hepsinin varlıklarından kafasında kalan izleri silkip atmak istemiyle çabalarırken, ensesindeki şu çok belirgin ağrıları düşünerek: “Sakın tansiyonum çıkmış olmasın..” diye kaygılanarak gözleri belli noktalarda ateş böceklerine benzer şeylerin uçuşup uçuşmadığına bakıyordu.

“Peki şimdi ne olacak?”

“Gazi de bir şey yapmayacak mı? Kendi eliyle milletve-

kili seçtiği, İstiklâl Mahkemelerine başkan, İş Bankasına yönetici yaptığı; bakan koltuğuna oturttuğu Topçu İhsan, şu karanlığa itilmişken o da bir şey yapmayacak mıydı?..”

En fenası, sorularla birlikte kişiler ve durumlar da geliyordu gözlerinin önüne. Her sözcük, bakmışsın bir soru oluveriyor, sonra şaşılacak bir hızla Saracoğlu Şükrü'ye, Yunus Nadi'ye, Hakkı Tarık'a, Yüce Divan üyelerine benzer kişilere dönüşüyordu. Bu defa onlar sormaya başlıyorlardı:

— Doktor Fikret, 55 bin liralık komisyon aldığını söylüyor, ne dersiniz?

— Yavuz'un tamirini yapacak olan firmanın temsilcisi Histman'la görüştün mü?

— Yüz bin liralık mektubu gönderen yabancı firmayla ilgin ne?

Düştüğü kısır döngünün çukurlarından kurtulabilmek için, gözlerini açarak kapayarak ellerini ensesinin orasında burasında tutarak dolaştırarak, kafasını en uygun durumlara getirmeye çalışıyor ama başaramıyordu.

Doğrularak ötekilere baktı. Doktor, karşı ranzada oturmuş, başı avuçlarının arasında yerde bir şeyler arıyor sanki. Sapancalı Hakkı, gardiyanın getirdiği kovaya küreği daldıra çıkara, sobayı hızlandırmaya çalışıyor.

Kirli puslu, adamı çileden çıkararak bir sarı karalığı var çevrenin. Daha ilk günün birinci saatinde, en vurdumduymaz, en katı, duygularını sarıp sarmalayıp, dışarda bırakan adamları bile bir yerlerinden yakalayacak bir karanlık bu... İçindeki dengesizliği, rahatsızlığı, “Ben neredeyim?” sorularını genişletip açan, eline hançer verip saldırtan bir karanlık bu..

“Peki ne olacak şimdi?”

“Beni bu karanlıkta mı yaşatacaklar?.. En tehlikeli, öldürülmeye en yakın günlerde yedi koca sene gözünün önünden ayırmadığı, emekli bir binbaşından Topçu İhsan yarattı-

ğî adamın hurdasının çıkmasına gözlerini mi kapatacak?”

Artık sorulardan kurtulmak için seslenmeyi denedi.

— Doktor şu nabzıma baksana bir...

Bileğini, doktor Fikret’in parmaklarına bıraktığı anda değişmiş, mütareke yıllarında Aksaray’da açtığı kömür dükkanının önündeymiş gibi, emekli binbaşı İhsan oluvermişti. Yaşamış, görmüş, içkiyle sarhoş, kadınla mest olmuş, yüzyılları bilerek dünya işlerinden uzaklaşmış bir topçu eskisi kimliğine gelivermişti.

— Yok bişeyiniz! diye bileğini serbest bıraktı doktor. Başını göğsüne yaklaştırdı.

— Olsa olsa biraz çarpıntı. Akşama azalmazsa bir şeyler ister, yatıştırırız.

“Gideyim mi?” gibilerden durdu.

— Eline kafana sağlık diye gülümsemeye çalıştı Topçu İhsan. Elini –mahkeme başkanlığından kalma alışkanlıkla– çenesine götürünce gür siyah kaşlarının altında dünyaya ve insanlara nefretle bakan iki gözden ibaret kaldı...

İkinci Saat

İki pusula getirdiler. Biri karısından, öbürü kardeşinden. Hiçbir gizli haber umudu taşımayan satırları, üç defa beş defa okuyarak olmayan anlamlar çıkarmaya çalıştı. Özellikle, “Tanrı yardım edecektir...” sözcüklerinin ardında ifade edilmesi sakıncalı görüldüğü için kâğıda çizilmemiş umutlar aradı. Yok olan bir şeyi var durumuna getirmek için çocukça bir ağaç, resmini çoktan çizmiş gibi, dallara yemyeşil yapraklar, gülümser bahar çiçekleri yerleştiriyordu.

“Tanrı yardım edecektir...” Yaşadığı bu sıkıntı hayatında elbette ki güçlülüğün, erkin, sembolüydü Tanrı. Ama güç kimin elindeydi. Hatta kimin bakışlarındaydı... İsterse.. İstedığı zaman yaptırdığı her şey gibi... İsterse hangisi karşı

koyabilirdi ona.. İsmet mi?! Mecliste kürsüde suçlama konuşması yaparken bağırdığına ne bakıyorsun sen onun. O haykırdıysa sen de aynı sesle vurmadın mı sözcükleri suratına... Neymiş, İstiklâl Mahkemesi'nde başkanken, Hüseyin Cahit'i beraat ettirdikten bir gün sonra konuşup birlikte şirket kurmaya karar vermiştim. Meclis kürsüsünde, İsmet Paşa'ya karşı yaptığı konuşma kulaklarında yankılanmaya başlayınca pusulalar elinde bükülü kaldı.

"İhsan Beyi temize çıkarmak ne kadar lazımsa... ondan evvel adaleti yerine getirmek lazımdır..."

"Ben kendimin bu kadar ahlâksız olduğumu bilmiyordum arkadaşlar..."

Arkadaşlar mı? Ahlâk mı? Birdenbire, "Hangi arkadaş, hangi ahlâk?!" diye bütün soluğunu boşaltmak istedi Topçu İhsan. Başlatmasınlar beni şimdi. Arsalar kimlerin elinde, kimlerin. Ayvalıklar'da zeytinler kimlere büyüyor, kimlere? Maaşlar kimler için yükseltildi, kimler için?

Düşüncelerindeki kazan fokurdadıkça, sanki hepsini, olağanüstü mahkemelerden birine çekmiş, karşısında tutuyor olmuştu.

Ama, ünlü ünsüz, göbekli göbeksiz, fırsatını bulup çarkın içinde bir yerlere kapağı atan bir dolu adam, duruşma salonlarından, daha sorguya suale vakit bırakmadan bir çabukta çıkıyorlar, sonra da başka salonlardan, makam odalarından, koltuklardan sanki elleriyle "nanik" yapıyorlardı Topçu İhsan'a.

Kendini tutmasa yeniden doktora seslenecek, "Fikret... Ölüyorum..." diye ellerine sarılacaktı. Hırs, gerçekten ölümün kapısına kadar getirmiş gibiydi.

Yüce divan önünde söylediklerinden fazla söyleyemedikleri düşündüklerine sansür koydukları alttan alta vurdukça, kendine de yenildiğinin bilincine vararak çıldırarak gibi oluyordu.

Ancak, savaşlarda görülen, –genellikle korkunun birdenbire yarattığı– nereden çıktığı belli olmaz bir güçle pusulaları bir kenara atıp:

— Hakkı.. diye seslendi. Yahu. Sen eski hapishanecisin. Bir sade kahve yapmak yok mu birader?

Sapancalı, dirsekleri gerçek bir tulumbacının kırılışları içinde volta atıyordu, döndü.

— İstedin de yapmadık mı âbicim..

Ve Gecenin İlki

Kahveyle birlikte cigara. Sonra yine cigara. Volta. Voltadan sonra yemek. Yemekten sonra yine kahve.. Volta.. Yine cigara... Sonunda gece başlamıştı işte.. Topçu İhsan, artık yalnız kalmaktan korktuğunu anlıyor, ama belli etmeye çalışıyordu.

Kaç serüvenin içinde ikinci sınıf roller alan Sapancalı Hakkı, uzanır uzanmaz, alışkanlığın kazandırdığı vurdumduymazlığı üstüne tertemiz bir yorgan gibi çekerek, ağzından burnundan ısıklara benzer soluklar yayınlamaya başlamıştı bile. Doktor, belli olmuyordu.

Topçu İhsan, kendini kırk yıllık yatış biçimine getirdiği halde, gözleri kapalı, kafasındaki kazanın durulmasını bekliyordu, çaresiz. Uzun süre, keyifli bir rakı akşamının ardından gelmiş geceyi yaşar numarası içinde, bunu tatlı bir baş dönmesi sanmaya çalıştı. Sanki her şey düz, rahat ve kendine göreymişti... Kardeşinin pusulasındaki “yardım” sözcüğünü görünmez güçler, sanki tam yerine oturtmuşlar, “mahkeme biraz yürüsün bakalım...” demişler gibi, ağzının tadı yerine gelmişti. Siyasal bir suçtan ötürü tutuklanmış gibi, “Bir daha mı politika?.. Değil bakanlık, başbakanlık verseler, bir daha mı politika aman Allah...” diye bölük pörçük sözlerle kendini yeni dönemeçlerin götürdüğü İstanbul yollarında görüyordu.

Bu dinginlikle, kendini kandırmışlığın hafif esintili bahçelerine kapılmış, kırk yıllık yatış biçiminin rahatlığında uyku düzenine girmeye yaklaşmıştı ki, duyduğu sesle irkil-di Topçu İhsan.

— Askeri Tıbbiyede öğrenciyim başkanım

O kadar gerçeğe yakındı ki bu ses, neredeyse doğrulacak, sağına soluna bakınarak, sahibini arayacaktı. Hafifçe yastığa bastırdı başını... Ama olan olmuştu. Ses somutlanmış, kafasının içinde başka seslere açılıyordu.

— Adın ne senin?

— Sabahattin Sedat, efendim...

Önündeki dosyayı açıp bir iki kâğıt karıştırdı Topçu İhsan. Gizli polis raporularına göz attı.

— Nerede doğdun?

— İstanbul'da.

— Babanın adı?

— Şehit Yüzbaşı Sedat, efendim. Sedat Topkapı. Mahkeme karşısında kim olursa olsun, sözcüklerle ilgisi soğuk ve uzaktı. Alıştığı kalıplar içinde sorar, zabıt kâtibinin yazmasını beklerken eliyle çenesini okşardı.

— Kaç doğumlusun bakayım?

Söyledi çocuk.

— Ne iş yaparsın?

— Askeri tıbbiyede öğrenciyim başkanım.

Gerildi arkaya doğru, ellerini çenesine götürdü.

— Eee, ne görmüşsün Tophane rıhtımında?

Aslında, daha gizli rapora göz atar atmaz kararını vermişti ama bunu kendisinden bile saklıyordu.

— Bir röportajdır efendim, dedi çocuk. Konuşmalar, rıhtımda yük boşaltan kişilerdir.

— Ben onu sormuyorum, diye elini kürsüye vurdu. Kas-

tın ne bu yazıyı yazıp o mecmuaya vermekten...

Sabahattin Sedat'ın on dokuz yaş gırtlığına bir düğüm-
dür yapışmış, yutkunmayla falan çözülmüyordu. Umarsız
gözlerle, babasıyla aynı yatakhanelerde yatan, talimhane-
lerde savaşıma sanatını öğrenmiş adamın yüzüne bakakaldı.
Eli çenesinde yanıtını beklerken kalın iki kaş ve iri iki siyah
gözden ibaret gibiydi.

— Şey... dedi Sabahattin Sedat..

— Ney?!

Alay, onuruna atılan bir tokat etkisi gösterince gırtlığın-
daki düğüm çözüldüverdi çocuğun.

— Ben gerçek dışı bir şey yazmadım ki, dedi içtenlikle.
Emredin sorulsun. Rıhtımdaki işçilerin ücret sistemi eksilt-
meye giren müteahhitlere açıktan para kazandırıyor mu,
kazandırmıyor mu?

— Bana bak.. diye sahra toprakları gibi gürledi Topçu İh-
san. Gözlerime bak... Gözlerime... Tıbbiyede öğrenci misin,
İstanbul barosunda avukat mısın sen?.. Haa. Sana mı kaldı
rıhtım amelesinin girdisiyle çıktısıyla uğraşmak? Amelenin
ücret sistemi müteahhitlere yarıyormuş.. Söyle bakayım...
Kaç para aldın sen o yazı için, kimden aldın?

Artık gözleri dolu dolu olmuştu, Sabahattin Sedat'ın.
Birden çocuklukla delikanlılık arası duygular omuzlarına
bindirmişti. Dünya ile ilgilerinde, insanlarla olan ilgilerinde
sahtecilikle dürüstlük, susmak ile konuşmak arasında er-
dem ayrımını yitirmenin boşluğunda kalmıştı. Durduğu
yerde sallanıyor, bir elinin işaret parmağı ile başparmağının
etiyle tırnağı arasına bastırarak güçlenmeye çalışıyordu.

Oturduğu kürsüden genç adamın parmaklarının duru-
munu gördü ama aldırmadı Topçu İhsan. Politik yaşamının
hiçbir evresinde işi duyguya bırakanlardan değildi o. Duy-
gularını kayalar gibi sertleştirmeyi başardıkça yürümüş

kendi halinde bir emekli binbaşının kimliğinden koskoca bir “Topçu İhsan” çıkarmıştı.

Meclise girdiği ilk günden itibaren adını ön saflarda dalgalandıran bir ilerleme simgesini göğsünde madalya gibi taşıyorsa neye borçluydum. Duygularını kayalar gibi sertleştirilmeye... Başka... “Büyüğün önünde eğilmesini, küçüğün tepesine binmesini bil...” ilkesine uymaya... Öteki erdemleri de –başkanlık makamına oturtulduğu mahkemelerde, oturumlar yeni oturumları izledikçe, kuşandığı silâhların, toplum, adalet, seçme kavramlarında belki de daha çok kendisine yarayacağını göre göre, kazandırdığı mutluluk–Osmaniye’den üzerine belgelediği beleş topraklar gibi çoğalmaya başlamıştı.

Karşısına getirilen adamın kişiliğini yıkmak için atağı ilk soru tümcesinde yapardı daha.

— Adın ne senin?

Yüzünü kötü bir şey görmüş gibi buruşturur, küfür eder gibi sorardı.

Yattığı yerde ensesindeki ağrı genişledikçe boyun damarları kötü kötü atmaya başlamış, kurtuluşu uyku umudundan uzaklaşmakta bulmuştu. Doğrudu. Yastığı genişlemesine kaldırarak, sırtını verdi. Az da olsa serbestlemenin yarattığı değişikliklerle parmaklarıyla alnını, şakaklarını ovuşturmaya çalıştı.

Karşı ranzada daha ilk sorgusunda, gözlerini yere indirmeden, yabancı firmadan 55 bin lira komisyon aldığını zapta geçiren Bilecik Milletvekili Doktor Fikret sessiz sessiz uyuyor, 1908’lerden şu yana kaç serüvenden arta kalan Sapanca’lı Hakkı’nın horultuları Ankara hapishanesinin en küçük koğuşunun karanlık duvarlarına çarpıyordu.

B A S K I N

Vasfiye Hanım, şışleri elinden bırakmış, gelinine bakıyordu. Gözlüğü burnuna düşmüştü. Yaşından daha yorgun olan alın çizgileri konsolun üstündeki lambadan yayılan ışığın altında daha da derin görünüyor, dudakları eski bir yarayı şimdi de duyuyormuş gibi, ağlamasını içinde tuttuğunu açığa vuran çizgilerle acılanıyordu.

— Nereden açıldı bunlar şimdi, dedi. Lakırdısı bile içini daraltıyor insanın. Ama ne dersin, açılınca da anlamak istiyorum. Şöyle böyle dokuz sene oldu. Her gün, her saat buralarımda bir şeyler sızılar durur. Kimi geceler, uykumda erkek elleri görürüm. Boğazımı sıkarlar. Göğüslerimde cigara söndürürler.

Gelini sobanın yanında yer minderine oturmuş kasnak işliyordu. İçi burkularak:

— Hanımanneçğim! dedi.

— Yoo!. Yooo! Ne boğazımı sıktılar, ne başka bir şey. Yalnız vurdular... Ama nasıl vurdular Melihacığım. Evi basar basmaz, üçü yukarı fırlamıştı. Öbürleri beni bahçe ka-

pısının önüne yıktılar kızım. İkisi tuttu, biri vurmaya başladı. Sopa tabanlarıma indikçe, belime yemiş gibi oluyordum. Kafamda şimşekler çakıyordu. Kendimi kaybetmeseydim, bayılsaydım ya... Altım sıırıslıklam oldu, kafam deli kafasına döndü de, ne dersin, bayılmadım kızım..

Olay, Vasfiye Hanımın anlattığı gibiydi. Kapı açılır açılmaz güvenlik memurları içeriye dolmuşlardı. Mutfakta bulaşık yıkıyordu. Ellerini kurulamaya kalmadan kendisini iki adamın mengene sertliğindeki kollarının arasında buldu Vasfiye Hanım. “Amanın komşular..” diye bağırmaya başladı. Sesi önce dudaklarında sıkışıp kalmamıştı. Serbestti. Haykırmak istediği zaman haykırıyor, susmak istediği zaman susuyordu.

— Bilmiyorum!.. Görmedim!..

Sonra sonra bilinci sanki dumanlı bir mahzene doğru kaymış, zamanla kendisi arasındaki bağlantılar köpmeye başlamıştı. Çöküntü kafasına bindirdikçe, kasları da iradesinden uzaklaşır oldu.

Ama hiçbir organına egemen olmadığı halde bayılmıyordu. Sopalardan sayısı arttıkça, vuran adamın gözleri büyüyor, derken kayboluyordu. Bir ara neden oldu, nasıl oldu bilemedi. Tabanlarının acısından çok dayakçının gözlerine dayanamaz oldu.

Bu gözler, sanki bir canavar ağzı gibi açılıyor, tam yutacakmış genişliğindeyken, vazgeçip geri çekiliyordu. O korku ve düşüşü, arasında, “Bereket Rıza asker... Hümeysra annesinde...” diye düşünür gibi olmak içinde bir hafiflik yaratıyordu Vasfiye Hanımın. Derken, nereden bulunduğu bilinmez güçlerle adam yeniden vurmaya başlayınca, haykırmaya başlıyordu:

— Bilmiyorum!.. Görmedim!..

Sade bu iki sözcük, bütün bir yaşamın o ana kadar süren her şeyini, her soluk alışını, her düşüncesini, kadınlığını, analığını bile içinde taşıyor gibi varlıkla yokluk arasında, çılgınlıkla denge arasında, inatla crimek, parçalanmak arasında gidip gelmelerin simgesi oluyordu.

Basıldıklarını anlar anlamaz, önceden hazırlanan yere saklanan adam, Vasfiye Hanımın daha ilk haykırışında başkalaşmaya başlamıştı. Bir iki duymazlıktan gelmek istedi. Başaramadı. Haykırı, kadın sesinin en acı yüksekliğinde ama hiçbir doğum sancısındaki bağırılarda görülmeyecek titreşimlerle bahçeyi aşarak saklandığı çukura doluştuğu, duygularını bıçaklar gibi oluyordu.

Yorgunluktan mı, korkudan mı bilemediği bir kayıştı bu.. Bilinciyle bir denge kurmaya vakit bulamadan baş döndürücü bir hızla ölüm düşüncesine gidiyordu. İlk kaçmaya başladığı günden bu yana zayıf bir umudu, kesin bir umutsuzlukla birlikte sürüklemekten hurdası çıkmıştı zaten. Geçirdiği birbirinden belâli saatler, zincirleme şakaklarına doluşuyorlardı.

“On günü bile bulmadı...” diye düşünüyordu. “Hepsi bu.. Nereye, nasıl, niçin?” Sorularla birlikte elleri titrerken dinginleşmeye, kafasında hâlâ kurtulma isteği aramaya çabalayan belli belirsiz ışıklar sönerek, ne yaptığını bilememeye başlamıştı.

“Evet evet.. Elimde kalanın hepsi bu...” diye düşündü yeniden. Yüzlerce saat gibi, bu soruların kuşatmasında kalmanın yarattığı bungenluktan birden sıyrılmanın ferahlığı içinde genişleyivermişti.. Hareket, hareket... Nedensiz ve nasılsız.. Nedenini ve nasılını düşünmeye vakit bulamadan. Evler, sokaklar, makam odaları, yazıhaneler, insanlar, insanlar... İlişkiler, ilişkiler..

Artık hiçbir çekim gücü taşımayan belleğinin ucunda duruyordu, kendisiyle birlikte çökmesi çok yakın olan bireysel bir tarihin, gerçeğini kimselerin bilemeyeceği, yazılmamış sayfaları gibi bekliyorlardı.

Çömelerek durabildiği yerin havasına yeniden ölüm düşüncesi doluşmaya başlayınca, gördüğü bütün mezarlıklar, yaşamı boyunca toprağa verilişinde bulunduğu ölümler kafasından geçer oldular, Kara Kemal'in. Her şey büyük bir hızla akıp gidiyor, kendi dışından bakılınca, kocaman sayılarla ifade edilen zamanlar (çocukluk, öğrencilik yılları, iktidar yılları, iâşe nazırıyken geçirdiği Dünya Savaşı yılları) yalnız bu ölümlerle varlıklarını belirtiyorlardı.

— Bilmiyorum... Görmedim...

Vasfiye Hanımın sesi, artık bir haykırından çok, yalnız ayaklardaki acının değil, bütün kasların, bütün iç organların, bütün sinirlerin dile gelen iniltisi gibiydi. Neredeyse son bir defa daha çıkacak, elinden kaçırdığı bütün organizmayla birlikte, birdenbire sönüp gidecekti.

Oysa Tatlıkuyu'dan Yenibahçe'ye inen yokuştaki şu evin bahçesinde baskından daha bir ay öncesine kadar ağabeyi ile arkadaşlarının toplandığı sofralarda ne akşamlar yaşanmıştı.. İşretin tadını bilen insanların önünde şişelerin değişe değişe bitmediği, sazın sözü tamamladığı o akşamlarda hele Hakkı Süha Beyin gün görmüş erkek sesiyle okuduğu beyitler.. Şiirin uyumuna kapılıp giderken, gözlerini arayan gözlerin sokulganlığını, sevecenliğini, etkilenmenin doruklarına yükselten o ses...

*“Birlikte açılmış iki zambak gibi hemşer,
Birlikte geçirdik bütün eyyâm-ı şebâbı;
Birlikte, ne yaptıkça şu insanlığa benzer,
Birlikte gördükse mukassi ve münevver.”*

Ne kadar değişik kişilikleri oluyordu edebiyatçıların öyle... Politikacıların tekrarlaya tekrarlaya plâklar gibi döndükleri nice konuda edebiyat adamının, sanki o dakika yazılmış gibi bir kıt'ayla, bir beyitle, aynı hedef tahtasının on ikisini –insanın karşı koyuşunu, özlemlerini, sevgilerini, umut arayışlarını– kimi ağlamaklı, kimi iyimser çizgilerle verişlerine için için sevinir, ağabeyinin Mülkiye'den kalma alışkanlıkla kısa süre de olsa politikaya karışmasına şaşardı.

İttihat ve Terakki Fırkası'nın İaşe Nazırı Kara Kemal Beyi, evin kapısından içeri sokan oldu bitti, daha ilk gece bu şaşkınlığın ovalarına yayılmış, ağaçlarında dal budak salmıştı.

Vasfiye Hanım bu ilk kâbuslu geceyi atlatabilmek için –düşüncelerini gömmek ister gibi– kafasını yastığa bastırırken meselenin olay bölümüyle kendisi arasında hemen hemen hiç ilgi kurmuyor, bir kurşun ya da bombayla öldürülme istenen Mustafa Kemal Paşa'nın kafasındaki yerini bile tartışmıyordu.

Bir oldu bittinin umarsız parmakları kapılarının tokmağını vurmuş, Enver Bey de açmıştı. Taşlıkta karşılaştığı gözler, ergin yaşlardaki bir adamın gözlerinden çok, büyük bir yangından kurtulduğuna inanmadığı için çevresine hâlâ korkuyla bakan bir çocuğunkine benziyordu. Korku ile umudun böyle bir arada bulunması o anda etkiledi Vasfiye Hanımı. İçeri alınmayı yakaran gözlerle bakan adamın dudaklarından kopan:

— Enverciğim!..

sözcüğündeki titreşimleri analaşmış bir duyarlığın en ince noktalarında bulunca ağabeyisine cesaret verici gözlerle baktı.

Bir yaşamı, başka birinin yaşam serüvenine bağlı olarak sürükleyip götüren rastlantı o an başlamıştı işte..

O ya da başkası... Kara Kemal'in yerine evlerinde gizlenmek için ağabeyinin başka bir arkadaşı başvursaydı durum değişecek miydi...

Dipleri ter içinde kalan saçlarını yastığında koyacak yer bulamadığı o ilk gece "ağabeyime bir şey olursa"ların yarattığı soluk darlığına düşerken hep bunu düşündü Vasfiye Hanım.

Hemen o akşam, Enver Bey birtakım adreslerde, birtakım insanlar aramaya çıkmış, sakladığı adamı sınır dışına kaçıрма planlarına ortak olmuştu. Ne o, ne öteki arada başka bir kişiliğin de var olduğunu hesaba katmadan kahve üstüne kahve istediler Vasfiye Hanımdan.. Oysa şimdi..

Şimdi.. Ne o, ne öteki vardı ortada. Vuruşları artık görev alan bir adamın vuruşlarını çoktan aşarak bireysel bir öfkeden hız alan dayakçının karşısında yalnız başınaydı. Suskunluğunun kayalarına inen bir kazmanın delici gücünü taşıyan sopalar her saniye bu yalnızlık duygusunun getirdiği zayıflıktan bir parça daha koparıyor, Vasfiye Hanım çoktan duman bürümüş bir bilince sığınarak, kurtuluş düşünüsünü tek bir amaçta yoğunlaştırmaya çalışıyordu. Susmak..

Oysa haykırı ile susma çoktan iç içe girmişti. Bir bağırarak, bir susmak.. Bir bağırırım sanarak susmak. Hemen sonra susuyorum sanısı içinde bağırarak...

— Bil-mi-yorum. Görmedim.

Kara Kemal, yapabilse, saklandığı çukuru tırnaklarıyla kazıyarak çıkan toprakları kulaklarına dolduracak hale gelmişti. Vasfiye Hanımın sesini duydukça düşünemiyor, düşünemedikçe daralmış bir çemberin gırtlığındaki etkisinden kurtulamıyordu. Oysa kadının sesinin kesildiği süreler,

sopaların vuruşlarını kafasının içinde duyar gibi olmasına karşın düşünebiliyordu.

— Bayıldı mı?

Ne var ki, tam bir umutla kulak kesilerek dinlemeye çalışırken kadının bayılmasını ister olmasının utancını kurumuş damaklarında duyunca yeniden kuşatmanın çıkmazında, umarsızlığın çemberlerinde buluyordu kendini. Kaç kez, böyle acayip bir merdiveni hızlı hızlı indi çıktı Kara Kemal. Utancı umudun üzerine yürüdükçe bulunduğu yerden çıkarak görevlilerin üstüne saldırma duygularına geldi. Kimi, hiçbir şeyin artık gerçek gibi görünmemeye başladığı bir ortamda olduğunu iyice anlayarak delirmeye yakın bir çizgide duralayıp kalıyor, kimi belki nabızlarının atışını duymanın getirdiği güvenle kafasındaki ölüm sözcüğünün peşine takılıp gitmek istiyordu.

Haberi bile olmadan mistik bir boyun eğişle dudakları kıpırdamaya başladı Kara Kemal'in. Eyüpsultan, Mevlâna-kapısı, Karacaahmet, Kozyatağı, Rumeli Hisarı'nın bütün servileri hafif esintilerle saçlarını, yüzünü okşuyor gibi serinlemiş, başka bir âlemin kapısına yaklaşmıştı. Yaratılmış olmakla yok olma arasındaki bu bocalayışı kolay atlatmıştı Kara Kemal. Kendi kendisiyle fazla boğuşmadan, yenilemeden çıktığını anlayınca, işi uzatmak için başka bir neden kalmadığını düşündü.

Vasfiye Hanım tabakasını çıkarmış, cigara kâğıtlarından birini üfleyerek ayırıyordu.

— İster misin, sana da sarayım mı?

— Yoo! İstemem, dedi Meliha. İçmem. Annemin vasiyeti var.

Vasfiye Hanım ellisini aşmış kadınlara özgü rahatlıkla gülümsedi. Sonra da o gülümseyişi silmeden baktı gelinine.

— Benimki de bir nefes içersen hakkımı helâl etmem demişti ama, dedi. Orada baca gibi tütmeye başladım.

Onca yıl sonra bile “hapishanede” yerine “orada” diyordu. Onca yıl sonra, bir saatini bile hatırlayınca içinin bir yanını kasıp kavuran fırtına bilincini allak bullak ediyor, parmaklığın ötesi sisli bir İstanbul sabahı gibi olanca gerçeği ile bastırmaya başlayınca, nereye döneceğini bilemeyen gemi dümenleri gibi, şaşkın bakıyordu.

Dudaklarında az önceki gülüş donmuş kalmış, çehresi gerilmiş, konuşurken sesi değişmeye başlamıştı.

— Bayılmadım ama, ölüme yaklaştığım an mı gelmişti, bilemiyordum, dedi. Bütün dövülenler böyle mi olurdu? Yavaş yavaş her şey silinir miydi... Bilemiyordum. Birden sopalar durdu. Vuran adam çekildi. Tutanlar da hızla üstümden atladılar. Kara Kemal Bey çıkmış.

— Çıkmış mı?

— Evet evet, dedi Vasfiye Hanım. Saklandığı yerin hemen önüne çıkmış, şakağında tabancası. Çekti vurdu kendini.

Gözlerini kapadı. En uzak köşelerinden berbat bir rüzgâr geçmiş gibi içi titriyordu.

— Melihacığım dedi, bana atkımı versene kızım.

“ İ Z M İ R Y O L L A R I N D A . . ”

Yekta Bey, konuşurken, omuzlarının iki yanından birileri çekiyormuş gibi, arkaya gidiyor, sanki az önce karşılaştığı korkunç bir olaydan yıkılma donukluğuna düşen gözleri, eski yeni bir sürü olağanüstülükten resimler çiziyordu.

Öne doğru bir atak yaparak yumruğunu hırsla havaya vurdu.

— Ses isyandır çocuklar, diye gürlledi. İnsanın aydınlığa çıkışı, içinin tutuşması, parıldamasıdır.

Dirseklerini bükmüş, avuçlarını bir pınardan su dolduruyormuş biçiminde yukarıya kaldırmıştı.

— Çağıldamaya başladı mı yazmaya yetişemezsin.

Üçüncü sırada oturan esmer kız, uzun saç örgüsünü ensesine atarken, yanındakine:

— Eyvah! diye fısıldadı, festival başlıyor.

Sıradaki dudakların kıpırdanışından, kendi dünyasının ışıklarıyla dolup taşan Yekta Bey’in gözlerinin haberi olmadı.

— Neden isyan ediyorum. Uzun bir içe kapanışla biriken her şey, o karanlığı yırtar yırtar bir çıkar ki ortaya, önün-

de duramazsın da ondan. Irmağı, çağlayanı, dalgayı, rüzgârı, tatlıyı, acıyı, coşkunu, seveni, küfür edeni, her şeyi, her şeyi beraberinde taşıyarak gelir. Piyanonun tuşları, parmaklar zavallı hamleleriyle o dev solukların bir göğüs dolusunu yakalayabilmişse, ne mutlu..

Elini yumruk yapmış sallıyordu.

Ordusuna son emri veren bir komutanın sorumlundan çizgiler taşıyan yüzü, beş dakika sonraki önüne geçilmez ölümlerle hüznü, ama zafer gününün onuruyla mutlu yüzü, “anlar mısınız? anlayabilir misiniz?” kuşkuları içinde yorgun, karışık. Görünmez bir acının can damarına vurmak ister gibi, yumruğunu sallıyordu.

— Ya ötekiler, çocuklar.. Ya öteki sesler... O Yamanlar dağından pencerenize kadar gelen rüzgârların içinden sabahleyin sevinçle seçiverdiğiniz öteki sesler... Okula gelirken Çocuk Yuvası'nın önündeki eski çınar ağaçlarının ıslıklarında bularak mest olduğunuz sesler...

Yumruğunu çözdü. Mırıltıdan daha yüksek bir sese önce ağır ağır uyum vermeye çalıştı, sonra haykırmaya başladı...

— Trâ la la.. Trâ la la.. Trom, trom...

Yaşından beklenmeyecek bir çeviklikle iniyor, kalkıyor, -bütün sınıfı kucaklayacakmış gibi- kendiliğinden açılan kollarını sağa sola, öne arkaya sallayarak seslere uygun devinimler arıyordu.

— Trom... Trom...

Elini yeniden yumruk yapıp, başının hemen yukarısında tuttu. Derin bir soluk aldı.

Şimdi, “Anlar mısınız? Anlayabilir misiniz?” kuşkuları gitmiş, “Anlayın..” yakarmalarına çok yakın, nasılsa bıraktığı bir uçurumun en kenarında elini umuda uzatan bir insana benziyordu.

— Bethoven neden büyüktür, diye bağırdı. Çünkü isya-

nı büyüktür. Tabiatı aldığını verirken, kral, prens, diktatör, zalim vız gelir ona. Yalnız yaptığına inanır. Kulağını söndüren tabiatla çekişe çekişe, yaptığından başka gerçek tanımadığı için büyüktür.

Ön sıradaki sarışın kız, “Coşunca neler söylüyor” diye düşünüyordu. “Bir dakika sonra ölecekmiş gibi” konuşuyor.

Artık susmuş, ayrı ayrı, öğrencilerinin gözlerini arıyordu. Saklamadan. Ne zamanın öğretmeni idi. Cumhuriyetten öncekiler. Sonrakiler. Şimdikiler. En göze görünmeyen gözlerde bile istediği ışıkları görerek sevindi.

Bir parmak kalktı,

— İzin verirseniz hocam.

— Sor, dedi daha da sevinçle.

— Siz de İzmir Yollarında’yı böyle mi yazdınız hocam?

Rahat, duygulu ve en sevinen sesiyle:

— İzmir Yollarında’yı böyle mi yazdım? diye tekrar etti Yekte Bey. İzmir Yol-la-rın-da benim en büyük isyanımdır evladım. Yunan vurmuş Aydın’a, vurmuş Balıkesir’e! Ödemiş, Turgutlu, Manisa, gitmiş... Bir İzmir ki, yokluğa yalvarır gibi içine kapanıyor. Dayanamayıp Kemalpaşa köylerine kaçtığımız akşam, kuş uykusunda yatarken, sesler duyarak sığıyorum:

— Trâ, lâl-lâ-lâ.. Naninini lâ-lâ-lâ..

Bir daha, bir daha duyuyorum. Temalar, kendi kalıplarını, kendi ölçülerini bularak geliyorlar... İsyân dediğim bu.. Birileri kanat takmışlar uçuruyorlar gibi, Davas dağlarında zeybeklerle söyleşiyorum. Sındırğı’da cephe tutanlar selâmıma selâm veriyorlar. Sanki süzüle süzüle körfezin üstüne geldiğim zaman.

Sesi burulmuş, güç kazanmak için sırtını kürsüye vermişti.

— Görmediniz, bilemezsiniz, dedi boğuk. Yabancı bir zırhlıdan kordon boyuna çıkan neferin postalında şakırda-

yan ses, adamın vicdanını nasıl tokatlar.

Uykum açılınca, “Duymuyor musun, yüreğinde çarpıyorum.” diye dile gelen isyan, artık “Yaz beni. Söyle beni.” diye bastırıyordu sanki. “Yedi düvele karşı çakmaklı tüfekle savaşan halkımızın dudaklarına götür beni...”

Yine, elerine en uygun devinimleri arayarak, mırıldanmaya başladı.

— Trâ-lâ-lâ-lâ-lâ. Narinini lâ-lâlâ..

Aynı devinimlerin eşliğinde marşını seslendirdikçe bir yaratışın sonsuz mutluluğu gözlerinde parlıyordu.

— Böyle böyle geliştirdim çocuklar, dedi yavaş sesle.

Ter içinde kalmıştı. Yorgunluğu aşma çabası gözlerine vurunca, savaş içindeymiş sanılırdı. Kürsüye tutundu. Sınıftan çit çıkmıyordu. Ağır ağır güçlenmeye, toparlanmaya başladıkça yüzüne, “Onlar anlar..” mutluluğu geldi.

M E Y H A N E D E

Adam, bardağı fıçının üzerine bir vurdu, kırılacak sandım. Sonra oralı olmadan, ince uzun parmaklarıyla çarliston biberine hamle yaptı, arsızlığa çok yakın bir iştahla ısırarak yarısını geçti. Alt dudağından çenesine kadar inen yağı elinin tersiyle silerek

— Amma da acıymış be dedi, içim kavruldu.

Bahattin, durmadan ayağıma vuruyor, “kalkalım” anlamına gelen devinimlerle kıpırdanıp duruyordu. Sonunda dayanamadı, kulağıma eğildi,

— Sende para var mı len? dedi.

Kuruşu kuruşuna saymazdım ama, söyle kafadan bir hesap yapmadan da girmezdim meyhaneye. Yoksa, içtiği bir yudum şarap burnundan gelir adamın, zehir olur.

— Anaa!.. Sana ne, diye tersledim. Var ki söylüyoruz.

Biraz uzaklaştım. Hafiften hafiften başım, istediğim kıvama yakınlamış, pikaptaki alaturkaya girmeye başlamıştım. Havamı bulmak istiyordum.

Bu ara adam kalktı, tezgahtan bir arnavut ciğeri yakaladı; getirdi, ortaya koydu.

— Zeytinyağı ile ekmek iyi gelir de, dedi. Yahu dilimin ucu kabardı be sağdıç.

Kocaman lokmaları birbiri ardına tabağın ötesine berisine yayılmış olan kızarmış yağa banarak ağzına atıyor, yavaş yavaş çiğnemeye özellikle dikkat ediyordu. Rahatlayınca:

— Hem de midem boştu, dedi. Boş mideye şu mereti hızlı içmek olmaz ya..

Büyücek bir oda genişliğindeki meyhane, yükünü almış bir gemi gibi, önceden kesitirilemeyen denizlere açılma vaktine erişmişti. Plaka “*mani oluyor hâlimi takrîre hicâbım*” çalıyordu. Söylediğim gibi, başım istediğim kıvama yakınlaştıkça yakınlaşıyordu. Alman orduları Balkanlara inmiş, Yunan adalarından Çeşme’ye, Ayvalığa göz kırpmış, umurumda bile değildi. Daha dün sabah, Nazmi Beyin yazıhaneye gitmiş, “Ne var ne yok Hüsnü?” diye sorunca, ellerim karnımın oralarda, “Ne olsun ağabey,” diye anlamlı anlamlı gülmüştüm. Her gidişimde böyle bir numarayla Nazmi Beyin uzattığı ağır işçi karnesini cebe atıp eve koşuyordum.

Götürdüğüm bir haftalık ağır işçi karnesine karşılık, peder kırmızı bir iki buçukluk bahşiş veriyordu. Yoo, bizim ihtiyar gerçekçi adamdı doğrusu. Anam bir iki itiraz edecek olunca, kaşlarını çatarak.

— Neden dolayı Saadettin’den, Atıftan daha namuslu olacaktım bakıyım.. demişti. Hanım hanım, senin namus dediğin, Refik Saydam’ın tek cümlesinde bir gözüktü, derakap da devletin kasasına kilitlenmedi mi? Açtırma benim ağzımı bakayım.

Açınca da esaslı açardı yani. “Sen Ankara’da dönenleri biliyor musun?” dedi mi, gözleriyle görmüş gibi, ağzından bir “Ankara’da dönenleri biliyor musun?” daha çıkardı.

İnsanın kafası da plakla birlikte dönmeye başlayınca

böyle oluyor, düşünceler birbiri ardına yükleniveriyor. Onu bundan ayıramadan, ondan ötekine gidip geliyorsun.

Fıçımıza yaklaşıp, efendi efendi:

— İzin var mı sağdıç? diye oturan adamın gözleriyle karşılaşınca meyhaneye döndüm.

— Hayrola? der gibi bakıyordu. Meyhane havasında yaşımdan çok ileriyim ya.. Bozuntuya vermeden kaldırdım bardağı.

— Şerefe, dedim.

Bahattin “şerefe”, adam “sağlığa” dediler.

Sonra “işin başı sağlık” falan gibi söz kırıntıları sohbetin açılmasına yeterdi belki, ama öyle olmadı.

Adam:

— Ölümün kol gezdiği şu günlerde şerefsizim, hayatın bile şerefi kalmadı be sağdıç, dedi.

Sarhoşluktan mıdır bilmiyorum, bırak Fuat Hocayı, Macit Bey ki Cenab Şehabettin’le dergi çıkarmış adam, Macit Beyden bile en coşkun zamanında böyle etkin bir söz duymadıktı arkadaş.

Yine bir çarliston yuvarlamış gibi, çakmak çakmak gözlerini gözlerimden ayırmadan:

— Daha dün dinledim, diye bastırdı. Sade Polonya cephesinde 120 bin genç.

Alt tarafı sekiz on sözcük ama, sözle ses birbiriyle kardeşleşti mi, içtenlik midir, insanlık mıdır göğsünde birikiyor adamın. Senden başka, ama senin uzağında kalmış köşelerine gene de büsbütün yabancı olmadığını gördüğün titreşimlerle girmeyi başaran bir olağanüstülük bu.. Sözcüklerin gazetede, kitapta gördüğü anlamını, spikerin dudaklarında büyüyüp dağılan anlamını aşan bir şey.

Ben böyle bir dalıp bir çıkarken, o kesmiyordu.

— Senin yaşındakiler, benim yaşındakiler. Kadınlar, dal

gibi kız çocukları, dedi dargın bir sesle. Üzerinden tank birlikleri geçmiş gelincik tarlaları gibi sökülüp götürüldüler dünyadan.

Yara olmuş da lastik takılmış gibi sapsarı parmaklarının bir iki umarsız hareket yaptığını gördüm.

— İçim yanıyor. İçim yanıyor, diye mırıldanınca, sesimi düzeltmeye çalışarak, sordum.

— Polonyalı mısınız?

— Polonyalı mıyım? Polonyalı ha.. Hah.. hah.. ha.. Ne Polonyası be sağdıç.

Şimdi de öyle boğulacak gibi gülüyordu ki bir an ağlama çizgisine yaklaştığını sanarak afallamaya başlamıştım.

Birden ciddileşti, yüzü gerildi.

— Raşit oğlu Mustafa Korkmaz 1319 Ayvalık, diyerek oturduğu yerde selâm duruşu aldı. Milli mücadelede topçu çavuşu. Sümerbank'ta tezgâhtarlık yapar çakaloz pa.

Bahattin'in kırk dört numara salapuryası bu defa nasırıma çarpmış, “çakaloz pa..”nın ne anlama geldiğini kavrayamamıştım. İçerlendim ama, arkadaş sesimi bozmadan:

— Gitmek istiyorsan git yahu, dedim.

Tam bu sırada arkamızdaki fiçinin başında oturanlardan gazeteci Nejat, ayağa fırlamış:

— Namussuzum ki, diye bağıriyordu. Yanındakiler “Yok âbi... Yok âbi..” diye eline sarılıp yatıştırmaya çalışıyorlardı.

Oturdu ama, parlaması geçmedi gazetecinin. Soluğu kesilmeden:

— Sen onun ne olduğunu Tahir Bor'dan sor efendi, diye haykırdı. Namussuzum, Yunan zabitlerine kardeşini bu yur etmiş adamdır o düzü be..

Yanındakiler:

— Dur âbi.. Dur âbi... dediler bu kez.

Sinirinden kasketini bir çıkarıp, bir giyiyor.

— Anaaa!.. Biz öldük mü yahu, diye ağlamaklı sesle çıkarıyordu. Öldük mü yavu biz? Namuslu adam da mı karaborsaya düştü yavu?..

Raşit oğlu Mustafa Korkmaz, koluma dokunarak bir sır veriyormuş gibi alçak sesle,

— Nejat kösedir ama yalan söylemez, dedi. Gazete satar ama namus satmaz. Çakaloz pa?

Şarabına uzandı. Bu defa kavramıştım. İçki koyuldukça, belki de havanın üzüntüsünü hafifletme aracı olarak “anladım mı?” yerine, “çaktın mı?” gibilerden “çakaloz pa..” diyordu.

Bardağı yine masaya vurur gibi bıraktı,

— Bir adam kurşun yağmuru altında yiğitse, bütün hayatında yiğittir sağdıç, dedi. Ben onu Ödemiş cephesinden tanırım. Yumruk kadar çocuktu.

Kırkından fazla görünmeyen gazetecinin kurtuluş savaşı yıllarında, kaç yaşında olabileceğini düşünmeye vakit kalmadan, bardak yine havaya kalktı, yine yarıyı bulduk.

Şimdi plakta, ama ne alanyari bir ses, ama ne Eşref paşalı, “İzmir’in kavakları...” diye ortalığa meydan okuyordu.

Az önce yükünü atmış gibi, önceden kestiremeyen denizlere açılan şu gemi, şimdi içindekileri mutluluk rüzgârlarıyla baş başa getirdiği bir yerlerde demir atmıştı sanki. Plaktaki adamla birlikte doyasıya bağıryorduk. Türkülere katılma duyguları da sevinçler ve kederler gibi hemen sıçrayıveriyor insanlara. İçinde kıvılcımı çakan başlıyordu. Dolu dolu göğüsleri şişmiş boyun damarları, alevli gözleriyle bütün meyhane kendini, “bize de derler Çakıcı..” dizesinde, çıkarabileceği en yüksek düzeye götürüyor, gündüz sokak-

ta, işyerinde, vapurda, otobüste yitirdiği kişiliğini bulmanın keyfini sürüyordu.

Mustafa Korkmaz, soluk almadan:

— Gördün ya sağdıç dedi, biz kırk kişiyiz, birbirimizi biliriz. Kim ne halt etmişse Tahir Bor unutsa, Çeşmeli Hasan'ın kahvesindeki duvarlar unutmaz. Namussuzun yediği bok, Ödemiş'in dağında kokar... Cunda adasında yatan yigidin mezarını pislemişler gibi, Köse Nejat olur ayağa kaldırır adamı. Sözüün pisliği kazuratın kokusundan daha berbat gelmeye başladı mı gör hele bir... Gayri duramazsın...

Köse, seni durdurmaz. Sen Ahmet'i durduramazsın. Eğer Ahmet'te Mehmet'in göğsünde pır pır etmeye başlamışsa, sen o dalgalanmayı gör sağdıç. On sekizinde ana baba kuzuları nasıl dağ keçisi olup çıkarmış gör.. Sıçra ha sıçra..

Yarı dönerek, bir eliyle Bahattin'in omzuna dayandı.

— Len Köse, diye seslendi, Ödemiş dağından Akşehir'e sevkியatta ne kadardın ülen?

Sesin sahibine dönünce, bir hoş oldu yüzü gazeteci Nejat'ın, bir sinirlendi.

— Anaa!.. Cakaloz, diye bağırdı, sen ha!.. Ne haber oğlum?

— Söylesene diye diretti Mustafa Korkmaz. Kaç yaşındaydın Akşehir sevkiyatında?

Yine kasketi bir çıkarıp bir giydi gazeteci. Ciddileşmişti. Karşılık vermeden, iç cebinden uzunca bir kâğıt çıkardı, bana verdi.

— Ver de görsün yeğenim, dedi bilmiş bilmiş.

Uzatırken, kâğıdın sol köşesinde “*Alsancak Askerlik Şubesi Başkanlığı*” sözcüklerini okudum. Mustafa Korkmaz bir göz attı, eli yanmış gibi bıraktı kâğıdı.

— Vay be! dedi, Köseyi bile ihtiyata çağırıyorlar.

İNTİHAR

İlk Sorgu Günü

— Babamla avukatları içeri almadılar. Yalnız girdim. Evet evet, Hatemi Bey'in yardımcılığından biriymiş. Tık naz, sarışın bir adam. İnsanın yüzüne donuk donuk bakıyor. Her şeyi biliyorum rahatlığı içinde. Konuşurken “sen” diyor hep. “Adın ne?”, “bu yazıyı sen mi yazdın?”, “amacın neydi?” Böyle sorular. Verdiğim karşılıkları acayip sözcüklerle donatarak daktiloya yazdırırken o her şeyi ben bilirim rahatlığı biraz da sevince mi dönüşüyordu ne. Dudaklarına, keyifli durumlara kapıldığımızda hepimizde beliren çizgiler yerleşti. Birden, kendimi sorgu odasındaki köhne miş masanın başında yalnız duydum. Toplum, değerler, yakınlarım.. uzak anılar gibi gerçekle gerçek dışı arasında bir düzeye kaydılar. Sen bile, bildiğim Bülent olmaktan çıkmıştın sanki. Seni bile uzağımda duyuyorum. Neydi bu anlamadım. Savcının yarattığı bir boşlukta kalış mıydı? Bir saniye içinde bütün yaşamımı düşünür olmuştum. O da anlamsız görünüyordu.

Bülent Hayri, karısını dinlerken –yanlış verilmiş bir gözlüğe alışma inadıyla sabahtan beri bin sayfa okumuş gibi alınının damarlarında çatlamaya çok yakın karıncalanmalar duyuyordu. Bıraksa, başı önüne düşecek, öyle de kalacaktı. Aksine, II. Tabur Komutanının yardımcısı yüzbaşının duruşuna özenir biçimde dimdik kasılmaya çalışarak:

— Haklısın, dedi, olur şey mi bu? Hâlâ ne çarelere başvuruyorlar, şaşıyorum.

— Ben bugün şaşmıyorum, diye gülümsedi kadın. Garip bir şey bu. Bugün aslına bakarsan babanın anlattıklarına benzer bir durumu yaşadığım. Demokrasi, özgürlük, insan hakları.. Kavram bunlar, kavram. En az Serbest Fırka günlerindeki gibi arkası fos çıkan palavralar hepsi.

Bülent Hayri “bir isyan hali yaşıyor” diye düşünerek alnını ovuşturmaya başladı. Damarları daralıp genişledikçe önceki karıncalanmaların sancı düzeylerine ulaştığını duyuyor, bu haliyle karısına yardımcı olacak gücü bulamayacağına üzülüyordu.

— Bunu beğenmedim dedi, bir isyan hali bu. Olur mu? Sen çözülmeye başladın mı, ben bittim demektir. Benimki biliyorsun, daha korkunç. İkili bir yara. Yerinden kalktı. Yüzü en gönüldeş çizgilerle dolmuştu; içtenliğin sevecenlikle birleştiği durumlara özgü rahatlıkla karısının oturduğu koltuğun önünde diz çöktü.

— Çözölmeyeceksin, değil mi? Kendini bırakmayacaksın değil mi?

— Ama katillere davranır gibi davranıyorlar, diye sızlandı kadın. Ben doktor Ekrem Hayri Üstündağ'ın gelini. Savcının odasına yalnız alınıyorum. Avukatlarım dışarıda bırakılıyor. Sonra o hiç emekli olmayacakmış gibi yüzüme donuk donuk bakan adamın karşısında bir yazının hesabı-

nı veriyorum. Düşünce saldırıya uğruyor, düşünce. Bırak da kendi kendime bir çözüme varayım.

— Bu yolla hiçbir şeye varılmaz ki.. diye acılandı Bülent Hayri.

Karısının ellerini aradı. Oysa bu eller onun değilmiş gibiydiler. Uzak ve soğuk. Az önce hiç istemediği, isteyemeyeceği bir adamla boğuşmak zorunda kalmış gibi sıkıntılı.

“İşte bu korkunç!” diye düşündü Bülent Hayri. “En fenası bu. Tam kendimi toparlayacağım sırada.”

Kulaklarına doğru dökülen saçları, acıların üzerine yığılma yürüyen bir ihtilâlcinin çizgileriyle donanmış gibi görünen yüzüne, olağanüstü bir heybetlilik kazandırmıştı. Güven duygularını sözcüklerine taşıyarak:

— Bu yolun arkası uçurum ve düşüştür karıcığım, dedi. İnsan, her dönemde insandır. Dün, Ekrem Hayri’ler, Faik Muhittir’ler Serbest Fırka’ya hangi amaçla koymuş, İzmir hangi umutlarla muhalefetini haykırmışsa, bugün de bu amaç ve umutla demokrasinin saflarında birleşen yürekler vardır. Yok.. Yok.. İnanç yitmez. İnanç kişiliğin can damarıdır. Kanamaya başlarsa durduramazsın.

Kadının elleri sıcaklanmaya başladı; yüzüne renk geldi. Nasıl seviyordu bu adamı. Nasıl inanıyordu.

Avuçlarını sıkarak, “olağanüstü günler yaşıyoruz.” diye düşündü Bülent Hayri! “Bu daha ilk sorgu. Sonra?.. Sonra ne olacak? Adliye bakanından aldığı emri dosyada mı bırakacak savcı.”

Kocasının kaygılarını yüzünden okuyormuş gibi:

— Benini gördüğüm, bu adam dâvayı açar, diye yüksek sesle düşündü kadın.

— Olabilir, açabilir. Kaçınamaz. Karşı koymaz. Ama ağır ceza mahkemesinde Ekrem Hayri Üstündağ’ın gelini.

Ne demek bu biliyor musun? İzmir nasıl karşılar böyle bir olayı. Demokrasi savaşında yeni bir Jean D'arc...

Konuştukça açılmış, alın damarlarındaki daralıp genişlemelerin yarattığı sancı duyulur duyulmaz hale gelmişti. Gözleri çakmak çakmaktı. Yüzü gerçekten düşündüğünü konuşan insanların rahatlığı içindeydi.

Birdenbire bu gözlerle karısının gözlerini yakalamaya çalışarak:

— Sen var mısın? dedi.

Kadın bir şey söylemeden içini çekiyordu.

— Söyle. Sen var mısın bu savaşta. Kökü halk ağacına hayat verecek olan bu kavgada var mısın sen? Ben buna bakarım..

Kadının gözleri ışıdamaya başlamıştı. İlk sorgusunun yapıldığı günün biriktirdiği paslardan arınmış, savcının, sorgu odasında yarattığı izlenimlerden sıyrılmış gibiydi.

— Ben vardım zaten dedi, Jean D'arc olma hevesiyle değil ama. Seni yalnız bırakmamak amacıyla. Yoksa, nasıl imzalıydım yazılarını. Seni başkası saysam. Yapabilir miydim?

“Yazılarını nasıl imzalıydım” sözcükleri Bülent Hayri'nin güven balonlarını söndürmeye yetmişti birden. Kaç gecesinin sıkıntısını yaşamaya başladı. O az önceki 1789 adamlarını andıran yüzü gitti, 1930'larda babasını tutukladıkları gecenin çocuğu geldi. Neredeyse çökecek, halının üzerindeki geyik resmiyle burun buruna gelecekti.

“Askerliğim bitene kadar yazma isteğimi yenemiyorum. Susmak yok ediyor beni. Bireysel tarihimi, bugünlerin tarihinden koparmak istemiyorum. Yazılarıma imzanı atar mısın?”

Hiç düşünmeden, “seni yalnız mı bırakacağım” demişti.

Seviniyor gibiydi. İlk tanıştıkları günlerin sıcak coşkuları içinde, sevecen. "Seni kendimden başkası saymadığım için. Özlemimi duyduğun isteklerden yoksun kalmaman için.."

Duyguları, pencerenin ötesinde caddeye taşan deniz gibiydi Bülent Hayri'nin. Bir kalabalığa, halka doğru; bir kendine, benbencilğine doğruydı. Çok uzakta, dikkatle bakılınca ancak fark edilebilen bir deniz fenerinin göz kırpması gibi korku ile pişmanlık, kalabalıkla kendisinin yarattığı gözüpeklik içinde eriyip gidiyor, asıl gerçek geri planda kalıyordu.

Birden her şeyi unutmak, o çok az fark ettiği deniz fenerinin anlamlı göz kırpmalarından kendisine kadar her şeyi unutmak umuduyla karısına yakınlaşmak istedi.

— Denizi görüyor musun? Bayraklı'yı. Karşıyaka'yı. Göztepe'nin ışıklarını görüyor musun? Ne getiriyor bu ışıklar sana?

— Seni getiriyor, dedi kadın. İlkleri getiriyor. Her zaman yeni olanları.

— Yeni olan sensin dedi, Bülent Hayri.

— Yeni olan biziz, diye divana uzandı kadın.

Henüz açılmış sevda çiçeklerine benziyordu.

Karar

— Hayır, dedi kadın. İçimdeki serbestlik duygularını yitirmek istemiyorum galiba. Korkmak değil bu. Yanlış anlama. İnsan bu yaşta korkarsa ölüm düşüncesinden korkar. Gerisine bakma. Alıştım.

Bülent Hayri, kendisini bu denli zorladığı halde, dudakları, içinde birikmiş olan ezintiyi ele veriyordu. Solgun, her

zamanki duruşların alışkanlığını bile yitirmiş gibi, korkak ve bırakılmışlardı. Göğüs kafesinde sayısız boşluklar belirmişti sonra. Her biri ötekini şişirip söndürüyordu. Soluğunu yaratan organları avuçlarının içine almış gibiydiler. Konuşamıyordu.

— Evet evet alıştım bile, diye direncini sürdürmeye çalıştı kadın. Bilirsin, isyanımı yenmek boyun eğmek olamaz bende. İstersen durumu kabul ediş diyelim. Sonrası kolay gelir artık. İnan bana. Bu akşam bile, cezaevinin ranzasında mis gibi uyuyabilirim.

Elini kocasının alnından ensesine doğru kaydırdı. Okşamaya başladı. İsteği içtenliğini parmaklarının ucunda biriktirmişti. Gerçeği kabul etmenin rahatlığı içindeydi. Bir yandan da “Ne yapsam?” diye düşünüyordu. “Ona iyilik getirmek için başka ne yapabilirim?” Sözcükler yetmez olunca kadınlığına başvuruyorum. Elimden ne gelir başka. Ne yapabilirim. Ben de şaşırırsam, gücümü yitirirsem, mahkemenin, yargıçların, koridorlarda rastladığım mahpusların görüntülerine bırakırsam kendimi. Ailede kaç kişi gözümüzün içine bakıyor. Sonra insanlar var. İzmir var. Mahkemedен çıkınca havaya kalkan yumrukların yarattığı sorumluluk duyguları, “Artık yeter..” diye haykırıranların direnmeleriyle birleşiyor. Kaç duruşmadır tek kişi olmaktan çıktım ben. Neden anlamıyor Bülent bunu?”

— Bülent, diye fısıldadı. Uyudun mu?

Sesini çıkarmadan, “Ne uykusu?” der gibi gülümseyerek karısının gözlerine baktı Bülent Hayri.

Gerçekten günlerdir uykuya geçtikten pek pek üç saat sonra birileri kulağının dibinde kalk borusu çalmışlar gibi fırlıyor, çoktan kısır döngülerin çıkmazında dönüp duran düşünceleri –bu düşüncelerin taşıdığı hayallerle birlikte– karşısında görüyordu.

Cezaevi düşünüsü yoğunlaşmış yoğunlaşmış, penceresi demir parmaklıklarla kaplı karanlık bir mahzen görünüşü almıştı. Bu mahzenin duvarlarında karısının gözleri büyüyordu. Duruşmalar ilerledikçe, kendi kendisine ustaca yakıştırmalar yaparak onlara hiç taşımadıkları anlamlar yüklemeye başladı. Korku ve acı görmeye başladı ilkin. Karısının ilk sorgu günlerinde kısa süre kapıldığı anaför, üstesinden gelmediği tedirginlik kafasında değişmelere uğrayarak dayanılmaz bir korku simgesi durumuna yükseldi. Sonra sonra, bu gözlerde, yazının asıl sorumlusu olan kendisine karşı –gizlemeye çalışsa bile açığa vuran– küçümseme, nefret duyguları varsaymaya başladı Bülent Hayri. Küçülerek, zayıflayarak; bir yandan alabildiğine hak verme duyguları, bir yandan “Ne yapsam?” şaşkınlığı içinde sıkıştı kaldı.

Ancak böyle en yakınında olduğu zamanlar, onu böyle daha derin, daha sevecen, daha yürekli, arkadaşlıkla kadınlığı, analıkla sevdalılığı başarıyla kucaklaştırabildiği zamanlar rahatlıyor, “Yok canım nasılsa beraat ettirirler.” iyimserliğinin avuntusuyla kendine geliyordu.

— Bülent, diye yeniden fısıldadı kadın. Yargıç kararı okurken ne düşündüm biliyor musun? Asıl özgürlük insanın kafasında yahu. Dâvayı yürüten insanlara baktım da. Onlar bile kendilerini özgür sanmanın aldatmacası içinde göründüler bana. Özgürlük eğer Konak’tan vapura atlayıp Karşıyaka’ya geçmekse, özgürdüler. Makam odalarında oturmak, akşamüstü denize karşı iki kadeh yuvarlamak, çiftleşmek... bunları özgür olmak için yeterli saymışlar hep. Beni üç yüz altmış beş gün cezaevine kapatacak olan kararı okuyan insan, bana öyle geldi ki bu gerçeği kısa sürede duyuyor, ama fazla bir güç sarf etmeden de aşırıyordu. Düşüncesi özgür olmamakla rahata alışmıştı çünkü. Duygu

diliyle konuşmayınca dünya umurunda değildi. Sonra neydi o yazına bilirkşi seçtikleri adamların düzenledikleri rapor? Kimler, hangi niteliklerinden ötürü seçiyor onları?

Alın damarlarındaki genişleyip daralmalar birdenbire başlayınca, Bülent Hayri kafasına balyozla vurulmuş gibi, umarsız bir halde gözlerini kapadı. Karısının dakikalardır söyledikleri dağılıvermiş, sadece “yazına” sözcüğü kalmıştı. O da sanki eline geçirdiği balyozla vuruyor ha vuruyordu.

“Yazına”, “senin yazına”, “senin yazdığın yazıya”, “senin adına beni sorumluluk altına düşüren yazına” biçimindeki eklemlerle son direncinin üzerine yürüyorlar, uykusuz bunca gecenin silkip attığı yeni bir Bülent Hayri’yi, tükenmenin son çizgilerine sürüklüyorlardı.

Ancak soluk alıp verenlerin teslim oluşu içindeyken, birden, birikmiş kuruntuları tutan dizginler boşalıvermiş gibi, sıçrayarak kalktı. Ölüm sesine en yakın renkleri taşıdığından habersiz bir haykırımı karısının yüzüne fırlatmaktan kendini kurtaramadı:

— Yeter!... Yeter diyorum.

Kararın Onaylandığı Duyulunca...

Herkes aynı suçluluk duygusunun içindeydi. Doktor Ekrem Hayri Üstündağ’ın evinde kimse kimsenin gözlerine bakamıyordu. Demokrat Parti yöneticileri, gazeteciler, Bülent’in arkadaşları bilinen seslerle, bilinen sözcükleri odalara bırakıp gitmişlerdi. Kalabalığın neredeyse soyutladığı bir ortamda uzanan ellere elini uzatmanın ötesinde bir şey yapamadı Bülent Hayri. Siyah gözlüklerin arkasına çekilerek, boşalmaya en yakın çizgilerde bocalayarak, kafasındaki uğultulu sallantıdan kurtulmaya çalıştı.

Dargın gibiydi. Dünyaya, insanlara. İnanca ve kuşkuya. Artık kavgayı kabul edecek, sürdürecektim istem gücünden yoksundu.

Yalnız kalıncaya kadar sürdü bu. Odasına kapanınca güçlenebilmek için, bozkırın ortasında toprağın derinliklerinden medet uman umarsız bir ağaç gibi kafasının en uzak köşelerinde kovuşturma açılmadan önceki Bülent'i yakalamaya çalıştı.

Ama sanki başkasıydı o adam. Kışladan dönünce subay giysilerini çıkarıp, karısının imzası ile yayımladığı yazıları düşünen o Bülent Hayri'nin kişiliğini karşısına alabilse –hiçbir mahkemede, hiçbir savcının ve yargıcın yapamayacağı biçimde– amansız bir soruşturma açacaktı.

— Sensin değil mi o yazıyı yazan?

Bu karşılığını sözcüklerinden saklayan küçük soru tümcesi kulaklarında bir ortaçağ kilisesinin çanları gibi çalıyordu.

— Sensin değil mi?

Küçümseme, Çatalkaya üstünden ağın yağmur bulutları gibi siyah, iç daraltıcı küçümseme. Tahkir, alay çanları sürüp gittikçe en amansız, en şirret, en öç alıcı ataklarla kafasının tavanlarında sallanıyor, alın damarlarındaki genişleyip daralmalarla birlikte hareket ediyordu.

— Sensin değil mi?

“Benim,” diyebilseydi Bülent Hayri. “Evet ben yazdım o yazıyı,” diye yiğitçe kendi kendisinin karşısına çıkabilseydi bir. İçindeki yargıç gözlüğünü cebine koyacak, belki de özene bezene hazırladığı soru kâğıtları çöp sepetini boylayacaktı.

Karşısında yalnızlığın kalabalığını görmüş gibi:

— Evet ben yazdım, diye kendisini aştı Bülent Hayri. Sen de yazabilirdin ama. Senin de sesini duyurman gerekir-

di çünkü. Sizler de yazabilirdiniz, sizler de. Caddelerin, sokakların, evlerin, söz yığınlarının adamları. Güpegündüz, irademize baskı yapmışlar, oylarımızı çalışmalardı bilmiyor musunuz? Alanlarda “Biz onları seçmedik,” diye haykıran yüzbinlerce insanın sesinden bir şey eksilmediyse bende, suç muydu bu? Geceler boyunca o bir ucu geçmişin eskimez derinliklerine, bir ucu geleceğin, kim bilir hangi güzellikleri, hangi uygarlıkları getirecek olan, aydınlığına uzanan büyük korunun yarattığı rüzgârla coşkulanmam suç muydu? Evet... benim yazım o... benim.

— Benim diye başını yukarı kaldırdığı zaman gözleri ışıklanıyor, yüzü İzmir dolaylarında Yunan birlikleriyle çarpışan kurtuluş savaşçılarının güzelliği içinde rahatlıyordu. Hiç bırakmak istemiyordu bu güzelliği Bülent Hayri. Ne olursa olsun, karşılığında ne istenirse istensin. Kişiliğinde tutmak, özümlemek istiyordu:

— Benim ve o yazıyı ben yazdım, dediği zaman ayaklarının hemen ucunda iki yol belirmişti.

İlk adımı hangisine atacağını bilemiyordu ama, kararlıydı. İçindeki yargıç kâğıtları çöp sepetine atmış, daktilonun kapağı kapanmıştı. Bundan ötesinin kendisine ait olduğunu biliyordu.

Yollar açıktı önünde. Hemen şimdi Demokrat İzmir’e Yeni Asır’a telefon açar, gerçeği manşetlere yansıtabilirdi:

“Hüküm giyen yazı benimdir.”

Sonrasını onlar iyi bilirlerdi artık. Ceza yasalarının askerler için uygulanan maddeleri kitaptan kâğıtlara geçirilir, karşısına çıkarılırdı. Belki beş, belki yedi, belki on yıl.. Ne olursa olsun, karşılığında ne istenirse istensin.

Yeter ki onu çekip koparmasınlar özgürlüğünden. Bunca yıl kadınlığında beslediği inanç duygularıyla seve seve

omuzladığı sorumluluk, insana güvenini yitirdiği zaman ne hale gelir sonra? Özel bir af mı sağlanır? Sağlık gerekçesiyle, pazarlıkla, politikayla, Cumhurbaşkanının ilgisiyle. Hayır... hayır... Böyle doğulu numaralardan anlamam ben. Oy hırsızlarının suratlarına gerçeği hiç saklamadan vuran adam benim. Bıraksınlar kadınının yakasını.

Düşünceler, eyleme geçmiş gibi dudaklarında somutlanmak istiyordu. Pencereleeri açıp en erkek sesiyle bağırarak, gecelerin biriktirdiği acının patlamalarını Kordon boyundan denize boşalmak istiyordu.

— Hüküm giyen yazı benimdir. Ka-dı-nı-mın ya-ka-sı-nı bı-ra-kııın!..

Gözleri yağmuru atlatmış İzmir gökleri gibi ışık ışıktı. Şu anda doğa göğüslerinde sakladığı her şeyleri ona bağışlamış gibiydi. Dingin, rahat, delikanlı kolları ile önüne sunulanları kucaklamaya hazırdı. Geceler gecesi süren işken-ce bitmişti. Aydınliğa çıkıyordu.

Yanında yöresinde ışık vardı hep. Gözlerinde, bilincinde. Kendini esirgemedi, saklamadan bırakıyor, bıraktıkça da ışıklara boyanıyordu. Denizin ortasında yükselip alçalan balıkçı fenerlerinden, salkım saçak yıldızlara kadar her şeyi canı istediği gibi benliğiyle birleştiriyordu. Her şeyi delişmen bir iştahla en uzak köşelerine almanın ustası olmuştu. Görerek bakmanın da ustası olmuştu.

Gözleri doğanın hangi parçasına takılırsa takılsın yeni boyutlar keşfediyordu. Dargın değildi artık. Günler günü uzaktan, bilinçsizce baktığı doğaya yeniden kavuşmanın olağanüstlüğü içindeydi.

İşte deniz, işte çizgen, işte gökyüzü. Her saniye değişen, kendilerinden başkalığa doğru açılan renk kaynakları. Bu

baş döndürücü hızla nereye srklyorsunuz beni. Cezaevinde de olsa yaşamak istiyorum ben. Beş yıl, yedi yıl, on yıl da olsa... parmaklıkların ötesinden de olsa, bu denizi, bu rzgrları duymak istiyorum.

Yok... yok... Neden teki yola sürükleme istiyorsunuz beni. Karanlıktan aydınlığa ıktım. KlmŐ gibi dim. Kendime döndüm, eskisi gibi oldum. ŐaŐkındım, ne yaptığımı biliyorum Şimdi. Amalarım vardı, yine var. Umutlarım vardı, yine var umutlarım. Güpegündüz on binlerce insanın oylarını alanlarla kavgam bitmedi ki benim. zgrlk istedim ben, anlasanıza, yalnız özgürlük istedim. Neden evrene çekmek istiyorsunuz beni. Dünyada kalmak istiyorum, anlasanıza.

DEMOKRAT MUSTAFA

Dışarı çıkarıldığımızdan beri uzaklara bakmaktan başım dönüyordu. Aldırmadım. Ağaç, yeşil, su sesi, kuş cıvıltıları, kentin önünde uzanan geniş ova, damarlarımda yeni bir dolaşım yaratıyordu ya. Yetiyordu bana... İçimde biriken renk özlemini, o susuzluklar susuzluğunu gidermeye çalışıyorum. Sarı karalardan, donuk ışıklardan temizlendikçe alışkanlığına kapıldığım bir örnek seslerden de kurtulmaya başladım. Başımın dönmesi bir çeşit sarhoşluğa dönüştü.

Baktım, Adnan da yerinde duramıyor. İri, Fernandel dişlerini meydana vuran bir hayranlıkla çevreye kapılıp gidiyordu. İkimiz –o sağ, ben sol bileğimizden– kelepçelendiğimiz için devinimlerimizi uydurmak zorundaydık.

Az ötemizde başgardıyan öbür mahkemecileri çağırıyordu:

— Köpekçi İbrâm... Laz Dursun.

O seslendikçe cezaevinin iç kapısından çıkan adamlar, siyah-beyaz bir filmin içinden geçer gibi, önce koridorda

büyüyorlar, sonra ikişer ikişer jandarmalara yaklaşıp bileklerini kelepçeye uzatıyorlardı.

— Acıpayamlı Hüsnü... Demokrat Mustafa...

Adnan:

— Geliyor, dedi coşkuyla, ben demedim mi geliyor...

Başgardıyan:

— Demokrat şöyle geç! diye önüne çıktı Mustafa'nın.

Neden böyle yaptı bilemedik. Ben, bir kahve dolusu insan önünde İsmet Paşa'ya ağzına geleni söylediği için tutuklanan adamın kişiliğini yakalamaya bakıyordum. Kalın bileklerini kelepçeye sokarken dudaklarına yerleşen gülücüğü gördüm. Halkın "dağ gibi..." benzetisine lâyık gördüğü vücutlardan birinin üzerindeki başını dimdik tutmaya özen gösteriyordu. Serbest kalan eliyle –akı karasından çok– saçlarını tarar gibi yaptı.

— Oldu mu? Tamam mı?

— Tamam, dedi başgardıyan. Sonra yine elindeki kâğıda bakarak mahkemeye götürülecek olanları çağdırmaya başladı.

Adnan:

— Gördün ya, dedi, yaman adam demedim mi ben?

Doğrusu ben de etkilenmişim. Babamız yaşında da olsa, aynı çatı altında geceleyen politika adamlarıydık nihayet. Kendi koşullarımızda sıkıldıkça volta atıyor, uykumuz kaçtıkça yıldızlardan yansıyan ışıklara yaklaşılmaya çalışıyorduk.

— Öyle görünüyor, dedim, ama duygusal.

Cemal:

— Orası öyle, diye söze karıştı. Yoksa güçlü adamdı. Sami'nin babasıyla aynı kurulda çalışırken gördüm onu.

— O önemli mi, diye karşı koydu Adnan. Kaç kişi var öyle parti kurullarında çalışır da, Demokrat Mustafa olamaz.

Cemal dudak büktü:

— Ne yani, demokrat olmak için, ille İsmet Paşa'ya sövmek mi lâzım?

Adnan sustu. İki gündür böyle. Hangi konuda olursa olsun Cemal'le konuşmaktan kaçınıyor. Ben de sesimi çıkarmadım. “Sıraya girme zamanı yaklaştı...” gibilerden başgardiyandan yana bakmaya başladım.

Önde öteki tutuklular, arkada biz, cczaevine en yakın sokaklardan aşağı inerken biraz çocukluğa, biraz erkeklığe yakın yüzlerimize bir başkalık vermeye çalışıyorduk. Kelepçesiz bileğimizi de başına buyruk değilmiş gibi, hareketsiz tutmak hoşuma gidiyordu. Aşağı sokaklara inildikçe evler sıklaşıyor, daha çok pencere açılıp kapanarak, saksıların arasından genç kadınların başları görünüyordu.

Caddeye çıkılınca, jandarma onbaşısı önde yürüyenleri hızlandırdı. Biz de adımlarımızın uyumunu bozmadan, ötekilerle arayı açmamaya çalıştık. Yine de yol boyunca jandarmaların eşliğinde mahkemeye götürülen tutuklular arasında Demokrat Mustafa'yı gören bir duralıyor, sonra içtenlikle sesleniyordu:

— Merhaba, Mustafa Âbi...

— Merhaba Musta Efe...

— Merhaba Demirkırat...

Gülerek, serbest elini havaya kaldırarak, hatırlarını sorarak selâm verişleriyle hem duygulandım, hem içime bir gariplik, bir yalnız kalmışlık duygusu çöktü. Bastırmaya çalıştım, olmadı.

Andan'a:

— Bizim yüzümüze bakan yok. Adam kahramanlar gibi karşılanıyor, dedim.

— Adam zaten kahraman, dedi, Adnan.

Hükümet Konağı'na girince ağır cezada yargılanacak

olanları doğrudan yukarı kata çıkardılar. Biz, “asliye cezalılar”, iki merdiven aşağı indirildik. Hücreden büyük, odadan küçük bir yere sokulduk. Tozun ve rutubetin kokusu cezaevi bahçesindeki çılgınlığının üstüne yürümüş, canına okuyuvermişti.

Demokrat da bizimle birlikte içeriye girince bir süre sağ eliyle sol bileğini ovuşturdu. Yenilen bir pehlivanın “nasıl oldu bu iş?” sorusunu taşıyan gözleriyle ayrı ayrı bizleri araştırdığını gördüm.

Bir bakışta ellisinde gözükiyordu. O yaşın adamları geldi aklıma. Genellikle, birbiri içine girmiş yüz çizgileri, okuyan, düşünen, arayan yaşamlarından haber verirdi. Demokrat Mustafa'nın yüzünü, Basmahane istasyonunda yük taşıyan adamların avuçları gibi sert beş altı-çizgiyle bölünmüş sanırdınız. Hafif hafif gözlerini kırpıştırarak bakıyor, sanki bizimle aynı yerde bulunmaya kendini alıştırmaya çalışıyordu. Adnan'a baktı, baktı...

— Kasap Salih'in oğlu sen değil misin?

— Benim amca, dedi, Adnan.

Sonra Sami, sonra Senih, sonra Cemal babalarının adlarını söylediler.

— Yok yahu... Demek sen Kara Nuri'nin oğlusun... demek sen Çallı Kemal'in oğlusun... diye şaşırıyor, emekçi partisinin il örgütünü kurmaya çalışmaktan sanık hemşehrisi çocukların yüzüne –yabancı bir evrenden aramıza düşmüş gibi– inanmamış inanmamış bakıyordu.

İki kez:

— Fe süphanallah, çekti.

Tesbihini çıkardı, şakırdatmaya başladı.

— Eee sora ne olacak? Pilli Paşa mapusaneden sonra nereye koyacak bakayım sizi?

Adnan, Mustafa'nın iki gün taş odada tutulduğunu hatırlamış olacak ki:

— Sizi kapattığı yere... deyiverince ayağını yere vurdu.

— Kambur Rıza'nın ayıbını kapatsın bakayım hele o... Biz bu bacağı anamızın karnından böyle getirmedik aslanım...

Birden pantolonunu diz kapağına kadar sıvamış, ayağa inen kemiği gösteriyordu. Çocukların yay yapmak için koparıp gerdikleri incir dallarına benzeyen kurumuş kasları görünce allak bulak oldum.

— Kadın kız peşinde de çürütmedik.

Sırtını duvara dayadı. Tepedeki, büyük bir kitap boyundaki pencereden sızan ışık altında yüzünün sert çizgileri daha derinleşmiş, başka anlamlar kazanmıştı. Kitaplarda okuduğum havaları yaşıyorum sanmaya başlamış, ağlamaklı olmuşum. Sonra, o bir iki saniye, belinde fişeklik, elinde mavzer, objektife bakıyormuş görüntüsüne kapıldım.

— Yiğidin gücü, soluğunun gücüne bakar, diye filozoflaştı. Topun menziline mavzer attın mı adama deli derler evlât. Düşünde bile kendini Mustafa Kemal sanırsan, üç kalhuvallahi oku uyumana bak.

Sesini ayarlamayı başardıkça bayağı etkinlik kazanıyordu. Belki de, Delikliçınar'da bir ocak kongresinde konuşurken ki gibi kendini bırakmıştı.

— Mustafa Kemal kiim... sen kiim. O bakmadan görür, sen bakarsın da göremezsin a paşam... Gördüğünden bile korkarsın sen. Beni bile tanımazsın, beni... Harbiye nezaretinde "hazırol" durduğun günler dağda mıydım, taşta mıydım aklına bile gelmez...

Kendinden geçmiş bağıırıyordu:

— Heeyt... Heeyt... Kaç zeybek kaldı şurda, çıkıp bükülmeden söyleyecek şunları... Yalan mı Salihoğlu?

Adnan:

— Doğru söylüyorsun amca, diye gülümsemesini ısırmaya çalıştıkça bizi de güldürecek hallere düşürmüştü.

— Doğru söylüyorum ya... Hayda dendiği gün mavzeri kaptığımızda siyasi mi vardı ortada, askeri mi vardı... Celâl Bey bile kelle sayısını gördükten sonra Hoca sarığını geçirip aramıza katılmadı mı evlât? Kimin kellesiydi onlar?

Yüzüne bakıyor, ama susuyorduk.

— Ha kimin kellesiydi onlar?

Adnan:

— Mustafa'nın, amedin, memedin, dedi.

— Mustafa'nın amedin, memedin ya... Biz davrandık. Çoğaldık. Ortaya çıktılar... Mavzerlerimiz konuştuğça boy gösterdiler, öne geçtiler. Sonra da tozlukları çizme oldu, rugan iskarpin bile oldu evlât.

Bulunduğu yerde çeşitli insan yüzleri varmış da, onlara bakıyormuş gibi dudakları kınamsık çizgiler içinde, rintliğe vurdu.

— Şimdi, karın içinde beraber gecelediğin, bulgur çorbasını beraber kaşıkladığın adamları ara ki bulasın...

Tesbihi imamesinden tutmuş, şak şak bacağına vuruyordu.

— Halkçıymış, dedi yüzü buruş buruş... Halk ol be halk.

Kendini toparlayarak bir şeyler söylemek, bir şeyler yapmak isteyen Adnan'a sorguya çekiyormuş gibi bakarken, kapının açıldığını fark edince duraladı.

Yavaşça:

— Hadi beni konuşturma evlât, dedi. Bir derken yüz bir senelik olmayalım...

Ü Ç Ü N C Ü O T U R U M

Başkanlık sandalyesinde oturan adam yumuk yumuk göz kapaklarını kaldırdı, çocuksu bir sevinçle arkadaşlarına bakarken boğazındaki kılçıkiarı temizlemeye çalıştı.

— Toplantı açılmıştır efendim, dedi. Gündemi okuyorum.

Gündemde yer alan beş maddeyi de sözcüklerin önem derecelerine göre üstlerine basa basa bir solukta okudu.

— Kurulca eklenecek bir şey var mı? Tekrar soruyorum: kurulca eklenecek bir şey var mı? Yok.. O halde müzakereye geçiyorum efendim. Birinci madde üzerinde konuşmak isteyenler?

Yine bir ses çıkmamıştı. Bu defa soruyu bakışlarıyla tamamlama gereği duyarak, masanın çevresinde toplanan kurul üyelerinin gözlerini aradı. Başaramayınca sesine daha bir ağırlık kazandırmaya çalıştı.

— Gündemin birinci maddesi üzerine söz almak isteyen arkadaş yok mu?

Baktı, baktı.. Yine kimsenin gözüyle karşılaşma olanağı bulamayınca, önündeki kâğıdın üzerinde o ana kadar kıpır-

damadan duran sağ elinin başparmağını tıp tıp vurmaya başlamıştı. Küçümen yüzü ile daracık alınının üzerinde var mı yok mu pek de belli olmayan kaşları çatılmış, sıkıntılı haline açığa vurmuştu.

Birden:

— Oldu mu ya arkadaşlar, dedi. Sen İbrahim arkadaş, sen ne diyorsun bu duruma?..

Sağdan üçüncü sandalyede oturan dizgici İbrahim, adını duyar duymaz, bir irkildi; sonra kurulmuş gibi başkanın yüzüne baktı.

— Ne diyeyim Semih Usta, dedi.

Dün akşam patronu, “Gece çalış da İsmail Hâmi’yi bitiriver.” demişti. Bugün de o sinameki avukatın kitabının düzeltmelerini toplarken akşama kadar canı burnuna gelmişti İbrahim’in. Resmen, uyku, peri kızları gibi kolundan paçasından çekiyor, o canım bahçelere sürüklüyordu. Ağzı, cigaradan çaydan bakır çalığı gibiydi.

Semih Usta, “Ben ne diyeyim, ne yapayım,” diye içinde alevlenen soruyu açığa vurdu:

— Peki ben ne diyeyim, ne yapayım arkadaşlar? Herifçioğulları gözümüzün önünde sigortasız işçi çalıştırıyorlar. Karar almak yeter mi burada. Konuşa halleşe mücadelede güçlenme yollarını bulacağız, anlaşıldı mı? İbrahim, dirseğine dayanır uyuklar, Naci dut yemiş bülbül gibi susar, Hasan görüş bildirmezse...

— Yoo, diye elini kaldırdı. Mütarekede bile görmedim ben böyle şey. Mütarekede bile tepemizde İngiliz süngüsü, sendikacılığı böyle toplanıp parmak kaldırma durumuna düşürmedik biz yahu...

Naci’nin uzattığı cigarayı yaktı, büyük bir nefes çekti.

— İçtihat matbaasında makineciydim. Makineci dediysem, saat gibi Hayderberg çalıştırıyorum demiyorum. Kâğı-

dı sürdün mü, amelimanda, çekip alsın, basıp atsın diye beklemekten uyku basar alimallah.. Kör kandil on günde gözlerinin canına okur adamın. Adamın diyorsam, söz gelişi. Naci'den bile küçüğüm. Ama iş ne zaman biterse bitsin, anlaşıldı mı, hangi saatte paydos edersen et, Matbaa İşçileri Cemiyeti'ne gitmemek haddine mi düşmüş. O Hayrettin Ustalar, Necati'ler, Dayı Nuri'ler bir disiplin yaratmışlar ki efendi. Aynı askerlik. Şu şöyle olacak dendi mi, lâmı cimi yok, o öyle olacaktır.

Durdu, bir nefes cigara daha.

— Şehzadebaşı toplantısını anlatmadım mı ben size?

Nuri ile İbrahim:

— Anlattın usta, dediler.

— Ne yaman birleşmeydi o... Şöyle böyle yirmi yedi sene evvel, sekiz saat iş günü isterim, şartsız grev hakkı isterim, diye toplantı yapıyorsun efendi, anlaşıldı mı? İşçi sınıfının temsilcileri meclise girmelidir, diyorsun.

Gözlerini İbrahim'in gözlerine dikerek:

— Sen küçük de olsa bir gazete çıkarıyorsun, dedi, grev sözünü alabiliyor musun ağzına.. Hadi grevden geçtim, işçi sınıfı diyebiliyor musun, işçi sınıfı.

Küçük boyuna karşın, sandalyenin neresine otururdu da, böyle masanın üzerinde uzun boylu bir adam heybetinde gözükme olanağı bulurdu? O yüzlerce ince, kalın çizgilerle dolu cetvellerin kalıplarını düzenlerken ayakta erittiği koca günden sonra, saatin sekizinde, dokuzunda yarı aç, yarı tok, bunca konuşma gücünü neresinde saklardı?

İçlerinden böyle sorular geçirir, şaşardı kuruldakiler. Kimi Servet-i Fünun matbaasından, kimi Halil Lütfi'den, kimi Hüsnü Tabiat'tan yetiştirdiği çünkü çocuklardı hepsi. Şimdi de, zaman zaman ciddi-komik çizgisine yaklaşırsa bi-

le, aldırmadan “sendika”nın gerektirdiği her şeyin çevresinde birleştirmeye çalışıyordu onları.

— Bakın çocuklar, diye elini önündeki kâğıtlara vurdu. Var mıyız bu mücadelede. İşte tarih önünde korkmadan, çekinmeden soruyorum. İbrahim, Naci, İsmet... anlaşıldı mı? İşçi sınıfının mücadelesinin gerektirdiği her şeyde var mıyız?

Soruyla birlikte adlarını söylediği söylemediği altı üyenin de kendisine ışıklı gözlerle baktığını görünce, içindeki en duyar eller, kendiliğinden tatlı türküler çağırmaya başladılar. Bir an kulak verdi bu türkülere, içi bir hoş oldu.

O, Bâbîâli’ye çırak gelip de borç harç bir pedalla işe başladıktan sonra alavera dalavera patronlardan fazla patron kesilen hangi arkadaşı duyardı bu mutluluk türkülerini. Ya o Cemalettin Beylerin. Ali Nacilerin, bin bir politik dümenle kurduğu makineler üzerine oturan damatlar, veliahtlar ömürlerinde bir defa olsun duyarlar mıydı?

— O halde sendikamızın şu üçüncü yönetim kurulu toplantısında açıkça söylüyorum ki...

Hem heyecanlanmış, hem yorgunluğu şakaklarında damar damar genişlemeye başlamıştı. Ama bırakmadı kendini.

— Açıkça söylüyorum ki... diye yineledi. Gelecek oturum söz alıp konuşmayan her üyeden kasaya 2.5 lira kesilecektir. Anlaşıldı mı?

İ K İ K İ Ő İ

— Sen burjuva ne demek bilir misin Melahat?

Yüzüme boş boş baktığını görünce içimdeki denizin dalgaları ölgünleşiverdi, duraladım kaldım. Bir an yürüyüp gitmek geldi içimden.

— Ne dedin? Ne dedin?

Aynı işyerinde çalışıyorduk. İkiniz de Soğukkuyu'dan istasyona yürür, yedi on beş treniyle Basmahane'ye inerdik. Sarışın, yeşil gözlüydü. Bakar bakar rastladığım kedilerden hiçbirini hatırlatmadığını görünce sevinirdim.

İçimden:

— Sarışın ama kedilere benzemiyor demek geçerci.

Bindiğimiz kompartımanda çekinecek kimseler yoksa, ellerimiz birbirini buluverir, tırnaklarını parmaklarımın uçlarına bastırınca kanımın dönmedolaplara bindiğini sanırdım.

— Melahat.

— Ne var?

Adını tekrar tekrar söylediğim halde niye titrer dudakla-

rım? Niye koskoca kır yerlerinde gidecek yer bulamayıp olduğu yerde huysuzlanan atlar gibi olurum.

Melahat burjuvaziyi bilmiyordu ama, erkeği biliyordu. Benden önce mutlaka birisi olduğunu sanıyordum. Hem de benden daha büyük, deneylerden geçmiş, belki de askerden teskeresini almış birisiyle bir şeyler yaptığı kuşkusuyla kıskanıyordum.

— Melahat.

— Ne var be?

Soğukkuyu'daki kahveleri arkanıza alıp gözlerinizi Küçük Yamanlar'a çevirdiniz mi, tepenin sol yamaçlarına yakın derenin kenarında –bana korkuyla bakıyorlarmış gibi gelen– tek katlı evler görürsünüz. Onlardan birinden çıkar gelirdi. Her mevsim gül konca. Her gün tasasız, uçarı. Gençliğini bile olurluna bırakmış.

Aynı işyerindeydik ama, o aşağıda balyalarla tütün işliyor, bir nefes cigara içmediği halde, günde iki paket bana mısın demeyenlerin ciğerlerindeki hırıltıları taşıyordu.

Ben yukarıda muhasebe defterlerine giriş çıkış faturaları işliyordum.

Hep de okuduklarımla ilişkiler kurardım o yanımdayken. Gözümde kimi bir Istrati, kimi bir Gorki tipi olur; kimi de Fransız direnç hareketindeki bisikletli kızlardan birini yanıma almış sanırdım.

Tırnaklarındaki sarı sarı lekelerle gözüm takılınca ya güler, ya da benden öğrendiğini bana satardı.

— Biz size manikürlü parmaklarımızı uzatmıyoruz arkadaşlar.

Doğruydum. Ellerinde içtenliğin sıcaklığını duyardım ama, bana yetmezdi bu. İlle kafamı kurcalayan soru dudaklarıma iner, sevişme yaşlarımızın uçarılığını, delişmeliğini dağıtır giderdi.

— Melahat, sen burjuva ne demek bilir misin?

Başka yerlere bakardı çoğunca. Trendeysek, parmağıyla camın buğusuna çizgiler çizer, yan yana adlarımızı yazardı. Burjuva ne demek bilmiyordu işte. Ne yapacaktım?

Başıboş kuş seslerinin Yamanlar'ın arka yamaçlarını sardığı bahar pazarlarından birinde bekletmeden çıkagelmişti. Şingir mıngır sevinçlere boyanmış. Sarılıp nişanlılık, evlilik düşleri kurmaya hazır. El ele tutuşup koşmak, su deposundan bile uzaktaki kayalara tırmanmak hevesiyle dolup taşıyordu.

Bense dudaklarıma cigara ile birlikte aynı soruyu yerleştirmiştim.

Çalar saat, kadınsal bir sabah düşünüyü parçalamış gibi bozuldu ama renk vermedi. Sokulmaya çalıştı. Uzaklaştım. Hırslandı.

— Burjuva!.. Burjuva!.. Bilmiyoruz işte. Daha diyeceğin var mı?

Kızgınlığı dudaklarına vurmuş, titriyordu.

— Anlat da öğrenelim.

Kafasındaki bin bir çeşit dalganışla kanındaki benbenciliğe yenilmiş biri olduğum için bir gülmedir aldı beni. Bir süre de inat olsun diye sahte gülüş sesleri çıkardım. İçimdeki kuşkunun –benden önce başka birisinin kızı olduğu kuşkusunu– öç almak isteğinden başka bir şey değildi bu.

— Anlatmayacağım, dedim. Okur öğrenirsin.

Eline geçirdiği kırılmış bir çam dalının parçasıyla toprağı eşeliyordu. Onuru neredeyse ayağa kaldıracak, içinde yarım kalmış kaçak bir pazar sabahının hüznü, evine inen yola koşturacaktı.

Haydar Rifat çevirilerinden papağanladığım tümcelere kafamda yön vermeye çalışarak:

— Burjuva dedim, oturduğu yerde sermayeyi çalıŐtıran adam demektir.

O kadar iyi idi ki; değişti, ıŐıyıverdi.

— Sermaye mi? Sermaye mi? Ne diyor bu be?

Bozulmamaya alıŐtım.

— Bana bak.

Ellerini avuçlarıma aldım.

— Bakıyorum işte ne olacak.

— O sermaye öyle sermaye değil kız. Para!.. Para!.. Makine... anladın mı?

Tertemiz dişleri, gözleri, saçlarıyla bile bir de insan, bir de Karşıyaka'lı gülüyordu ki gülerken.

M E R D İ V E N

Haşim Nahit Bey, yanındaki koltukta oturan adamın koluna uzandı.

— Şu aynayı görüyor musunuz? O zamandan kalmadır. Şu acayip çerçeve içindeki fotoğraflar, şu duvar halısı. Ben bunlarla mutluyum Necdet Bey... Bu eşya, bu bina, sokaklarını gözlerim kapalıyken bile geçebileceğim mübarek şehir gibi içime, özbenliğime girmiş efendim.

Vali Muavini Necdet Demirgüç, anlayışla, ilk defa görürmüş gibi otelin dinlenme odasına göz gezdirdi. Saygıyla karışık onaylama yüzünü takındı.

— Ne yapalım, isterseniz yaşlılık diyelim. İsterseniz inat. Ama üç buçuk tüysüzün yarattığı şu dalgaya benzer nelerle karşılaşmadık ki biz.

— Elbette, dedi vali muavini. Sizler canlı tarih sayılırsınız beyefendi.

— Evet evet, iyi buldunuz diye parmaklarını koltuğun kenarına vurdu Haşim Bey. Düşününüz ki, tarihin en yakını bile genç değildir. Orta yaşlı bile değildir. Bunu yeni yet-

melere anlatamıyorsun ki birader. Hatırlıyorum, Zeynep Hanım Konağına misafir öğrenci olarak gittiğim yıllar, edebiyat müderrisi İsmail Hakkı Bey, divandan en güzel beyitler okurdu. Dinler dinler havasına giremezdik efendim. Şimdi şimdi anlıyorum ki...

Sustu. “Bütün bunları şimdi bir yaşlılık çılgılığı halinde duruyorum,” demek içine elvermemişti. Ama şu son üç yıldır, yaşamında yarın, gerçekten, hayalsi dumanlı bir şey olmaya başlamıştı. Artık dünyayı daha çok, dün, daha az bugün olarak görüyordu.

İnanır mısınız Necdet Bey, şu aynaya baktıkça, “Kongre günlerinin o sıırım gibi adamı nerede?” diye bağırarak gelir içimden. Şu omuzları öne eğilmek isteyen, dizleri şakaklarından yorgun, gözleri ışıklarla kendisi arasında denge kurmaya çalışan ihtiyar da kim birader?

Sizi elvât gibi sevdiğim için söylüyorum, yaman bir acı bu. Kafa boşluğunuzda bir eksiklik düşüncelerinizi sıkıştırıyor, durmadan dağıtıyor sizi... Düşünebiliyor musunuz? Dinlerken, konuşurken, rakınızı bile içerken, özbenliğinizden esen hayırsız rüzgârlara boyun eğmek zorunda kalmak nedir?

Sanki '920'lerin ellerini bulacakmış gibi ellerine baktı. '920'lerdeki gücünü kuşanmış inanışında düşüncelerini istediği doğrultuya kaydırmak istedi. İçinin bir yanı, çeyrek saat önce yürüdüğü şu caddede sahiden o günlerin adamını aramaya başlamıştı.

Bıyıkları elmacık kemiklerine ulaşan Haşim Nahit. Gelip geçenlerin durarak selamladıkları, gencine yaşlısına tepeden tırnağa sevgi olan ışık adam... Rap, rap... Yürüyen bir irade anıtı gibi, karşılaştığı her insanda öyle bir yarın umudu yaratıyor ki...

— Haşim Nahit Bey...

Adı, Yunan komuta çadırlarında öfke, Damat Ferit'in makam odasında korku olan adı... Vilayete gönderilen emirlerin sözcükleri bir bir, otelin dinlenme odasına damagasını basan eşyanın ötesinde berisinde uçuşuyor gibi...

— Haşim Nihat tutuklanarak Dersaadet'e getirilecektir...

— Vatan haini Haşim Nihat'in peşine takılanlar da devletin demir yumruğunu kafalarında bulacaklar...

— Yunan ordusuna Türk misafirperverliğini gösteriniz ey ahali...

Bir azimle kendisini koltuğunun arkasına çekti. Kaşları çatılmış, aşağıya sarkan gerdanını boynuyla çenesi arasında gizlemeye çalışırken, yüzü kendisine çok güvenen bir konferansçının yüzünü alivermişti.

— Tarih yaşlıdır ama, diye söylendi. Yaşıyorsa bir kenara itebilir misiniz? Yaşıyorsa, iki yeniyetmenin baldırıçığının yarattığı anaforda boğulmasına göz yumabilir misiniz?

Konuşmasının coşkusuna kapıldıkça göğüs kafesindeki tıktırılar, patırtı gürültü halini alıyor, gücünü kıracak gibi oluyordu.

— Kaç yaşındaydınız kuvvayı milliyede?

Vali muavininin dudakları bir iki kıpırdadı.

— On iki, on üç...

— Neredeydiniz?

— Konya'da...

— Peder?

— Babam doğudaydı efendim...

— Biz yine buradaydık iki gözüm. Arkamızda Artin Kemal'in tutuklama emri, biz yine buradaydık. Kongreyi topladığımız zaman, şehirde kırk kişiden ibaret bir tümen, bir o kadar muhalif... Vay efendim vay... Milletvekili olmak ise hayalin de ötesinde bir şeydi.

Eski bir sevgilinin saçları yüzüne değmiş gibi sıcaklan-

mış derin çukurlar içindeki gözlerine parıltılar yansımıştı. Gülümseyerek:

— Başkanlığa beni getirmişlerdi, dedi. Mülkiyede öğrendiklerimizden bir çoğunu yaşıyor gibiydik. Sanki Yusuf Akçora'nın Türk Ocakları'nda soluğunu yırtta yırtta geleceğini söylediği günler gelmişti. Konferanslarda duygu ve hayal sandığımız, kafalarımızda “olur mu?” soruları yaratarak, bizleri inanmakla kuşkular arasında bocalatan ülkü, karşımdaki insanların bakışlarında parıyordu.

Düşünüyordum: ne zaman tebaa olmak zincirlerini koparmıştı bu insanlar? Ne zaman, kendilerini sarayın bile üzerinde bir güç olarak görmeye başlamışlardı... Baktım, baktım...

— Siz varsınız, dedim onlara. Artık dünya, yaldızlı koltuklara uyku mahrurluğu ile çökmüş ihtiyarın gözlerine değil, sizin genç ışıklarınıza dikkat kesiliyor. Milis alaylarınız, Yunan kumandanlarına, Ayvalık'tan bir adım ötesini uçurum gibi göstermeye başladı. İzmir, sizlere bakarak yasını yenmeye çalışıyor.

Konuşurken, gözlerim Kaymakam Hamdi Bey'e takıldı Necdet Beyciğim... Titremeye başladım. Koca yiğit ağlıyordu birader... Ellerini birbirine kenetlemiş, nasıl bir duygu fırtınasına kapılmışsa, kendini önleyememiş, ağlıyordu.

Haşim Bey konuşurken kolaylıkla kurduğu tümceleri yineleye yineleye, ezberlediği halde, yine etkisinde kalıyor, ama abartmaya özgü oyunlara düşmüyordu.

Koltuğun kenarına tutunarak, içeriye seslendi:

— Afşin, bana maden suyu getirsene oğlum...

Sonra, yeniden eski durumunu almaya özen gösterdi. Ama artık gerildiği, savaş adamı kimliğinden elinde kalanları iyi kullanmaya çalıştığı görülüyordu. Vali muavinini dümen suyuna aldığına inanarak rahatlamıştı da...

— Anlattılar mı bunları sizlere? Siyasi tarih hocanız okuttu mu bunları size?

— Hayır ama, bendeniz biliyorum, dedi vali muavini. Şey olarak yani müphem olarak, Belikesir’de de bir kongre toplandığını biliyorum.

Sözcükleri ısıra ısıra:

— Erzurum’la aynı günlerde diye belirledi Haşim Bey. Evet efendim, Erzurum’la aynı günlerde toplamayı başardığımız bu kongrede 1300 ila 1310 doğumluların silah altına alınması kararlaştırılmış ve uygulanmıştır. Vergi toplanması kararlaştırılmış ve uygulanmıştır. Burhaniye dağlarında milis alaylarımız cephe tutmuştur efendim cepheee. Ne demektir bütün bunlar?

Karşısındaki sustukça yakasına yapışacakmış gibi bir hamle yaptı.

— Devlet içinde devlet olmak değil midir... Ama vız geliyordu birader. Dünya savaşı kafalarımıza vura vura olayların peşinden sürüklenmenin ne demek olduğunu öğretmişti ya, sonu nereye varırsa varsın olaylara hakim olmaya çalışıyorduk.

Yavaşladı. Kürsüden konuşuyor havasını değiştirerek:

— Biliyor musunuz? diye sordu, insan kalabalığa çıkmasını becerdi mi artık korku morku da kalmıyor. Bandırma’ya indiğim akşamı hatırlıyorum da... Dağınıklık nasıl paniğe inen merdivenlerin ta başına getirmişti insanları. Askerini, sivilini, okumuşunu, cahilini, nasıl birbirinden koparmıştı. Birisi çıkıp da, kendisi ile başkaları arasındaki dirsek temasını birleşmeye götürecek gücü taşıdığını akıl etseydi ya...

Kabarcıkları sönmeye yüz tutan suyu yudumlarken, vali muavinini gözaltında tutmaya özellikle dikkat ediyordu. Konuştukça üzerindeki ağırlığı atmış, anlattıkça ihtiyar da-

marlarında o günlerden kalma rüzgârların getirdiği havaların kan dolaşımını duyar gibi olmuştu. “İyi ki aldım yanıma getirdi,” diye düşündü.

— Biz önce bunu akıl etmiş olan adamlardık beyefendi. Sonra da o Anzavur hergelesinin beş yüz atıyla Biga’dan kopup Susurluk’a dayandığı günler koskoca şehir iliklerine kadar işleyen soğuk dalgasına uğramış gibi titrerken öz benliğimizin kal’asında nöbetimizin başından ayrılmayan adamlar olduk. Şimdi şu üç buçuk yeniyetmenin kurduğu partiden mi yılacağız...

Vali muavini son tümcede, eski bir şeyleri dinlerken kapıldığı etkiden sıyrılmıştı. Düşündü: “Öyleyse ne istiyor bu adam benden?”

Haşim Bey, asıl şimdi Haşim Nahit olmuştu. Olanca kurnazlığı, işbirliği, 26 yıllık milletvekilliğinden kazandığı deneyleri yaşlılığının arkasında saklaya saklaya getirdiği şu noktada oku hedefe çevirmiş, yayını germiş gibi...

— Siz, dedi, Mülkiye’de okudunuz.

— Evet, dedi vali muavini.

— Yani devlet baba sizi okuttu, giydirdi, yetiştirdi.

— Evet efendim. Devlet baba okuttu, yetiştirdi. Görev verdi.

— Ansızın omzuna doğru uzandı Haşim Bey. Okşar gibi, bir iki pat-patladı. Sesi de okşar gibiydi.

— Yüксеleceksiniz de...

Vali muavininin gözünde bakanlık binası parıldadı söndü. Işıklar yandıkça, bakan gülümsüyor; sönünce, daha bu sabah istasyon alanında hep bir ağızdan haykıran kalabalık görünüyordu...

— Hür-ri-yet... Hür-ri-yet... Hür-ri-yet...

Kaç ilçenin adamı... Köylüsü, esnafı, yaşlısı, genci. Poli-

sin, jandarmanın, görevli memurların bile dudaklarında mırıltı halinde ayın uyumu yaratıyordu...

— Hür-ri-yet... Hür-ri-yet...

Bir şey söyleyemedi.

— Yükselacaksınız, diye yineledi Haşim Bey. Ama merdivenin son basamakları anlayışla cesareti birlikte ister.

Yeniden, içtenlikle omzunu pat pat'ladı. İyi geceler diledi.

Dışarı çıkınca, otel katibi ayağa fırlamıştı.

— Bir emriniz var mı beyim?

Başıyla, “hayır”, eliyle, “otur” işareti yaptı, geçti.

Yukarıdan itibaren merdivenin her basamağı, bir sonrakine gölgesini düşürüyordu. Işıklarla gölgelerin kesiştiği düzgün biçimler Haşim Beyin gözünü almıştı. Dizlerine dayanarak, iki basamak çıkınca, duraladı, seslendi.

— Afşin oğlum... Yardım et de beraber çıkalım.

İSTİKLÂL MADALYASI

• Anılar masal ağaçlarına benzer, rüzgârlandıkça yapraklarının ışıkları çok görmüş mavi gözlerinin ışıklarına karışır adamın. Uzağa bak Kerim... Uzak biraz da gelecek değil midir... Alana dön şimdi. Bilekleri ve gözleri genç olan kalabalığa bak.

Şeref tribününün önünde denizci birliğinin bandosu “İzmir Yollarında”yı çalıyordu.

Kerim Usta zayıflığa benzer bir an yaşamıştı, geçti. Birçok şeyi yapraklarında taşıyan masal ağacı rüzgârlanmış, çok görmüş mavi gözlerine başka başka ışıkların çizdiği resimler bırakıvermişti. Bu resimler miydi –o bilinmez oluşumu biriktire biriktire– insanın kişiliğini kuran. Savaş direnmeyi, direnç gülmeyi öğretmişti ona da.

Göz ucuyla göğüs cebinin üzerine doğru baktı. Soluk alıp verdikçe, madalyası uyumla inip kalkıyordu. Tam itibar edemedi ama, onurlanmıştı. Gözlerinin içindeki puslar erimiş, aydınlık bir doğaya açılmış gibi çocuklaşmıştı.

Oturduğu yerde doğrularak anıtı gözledi. Öbür çelenk-

lerin arasında partininkini seçebilmiş olmak vardı ya, şu anda... Yalnız bu bile içinde biriktirdiği özlemleri iyimserliğe dönüştürüyor, körfezin maviliği gibi uçsuz bucaksız sınısı uyandıran mutluluklar doluşturuyordu.

Kendiliğinden yumrukları sıkıldı. Kol ve bacak kasları da kendiliğinden gerilmişti. Şimdi, alanı dolduran kalabalığa –onların kalabalığına– haykırmak istiyordu.

— Şuna bakın çocuklar... Onun her çiçeğinde sizin alın teriniz, gözyaşınız...

Duygular tutmuş, başı dönüyordu. “Sen gerçeğin adamısın Kerim...”

Sen gerçeğin adamısın. Evet ama asıl gerçeğin adamları olduğumuz için duygular duyarlık olmuyor mu bizde? Reşat Fuat’ı bilmez misin? Nasıl sever alaturkayı. Sanki, içinde, bütün bir yaşamın parçalandığı sesiyle nasıl da söyler. Hayatı buramızda duyduğumuz için midir nedir?..

Duygular yakasını bırakmıyordu. Bir dalgadan, öbür dalgaya... Masal ağacının yaprakları rüzgârlandıkça, elli şu kadar yılın binlerce gününü çaktırmadan getirip önüne seriyordu.

Ne kadar insanla beraber...

İşçi istasyona doluşuvermişti. Hüseyin Usta, Sarı Nizam yanındaydılar. Akşam, Kerim’in çadırında ne konuşmuş, neler planlamışlarsa bir bir gerçekleşiyordu. İçerdekiler “hık” bile diyemeden istasyon binası sarılıvermişti. Artık telgrafın tellerine kuşlar konamazdı. Grevciler telleri kesmişler, bekliyorlardı.

Anlatırken:

— Ben de bekliyordum, diye öksüre öksüre gülerdi Kerim. Bekliyordum arkadaş. İttihatçı efendilerin, bizi görek yabancı firma önünde vaziyet alacağını mı ümit ediyordum... Hıh... Onlar daha Babiali baskınında yaktıkları ba-

rutun kokusu dağılmadan sadrazamlığa getirdikleri silah komisyoncusunun elleriyle Anadolu toprağını Evropaya peşkeş çekmiş adamlar değiller miydi? Ne bekleyebilirdik ki onlardan...

Zamanın geçmesini bekliyordum, zamanın. Yarın olmalı, öbürsü gün olmalı... Gelecek hafta olmalı... Grev sürmeliydi. Aydın demiryollarında hareketsizliğin hareketi sürmeliydi. Biz bunu istiyorduk. İşçi, grevini tarihe yazarken, geleceğe ne bıraktığının bilinci içinde, bunu istiyordu.

Konuşurken soluk darlığına düşer gibi kuşların kanat çırpışlarına benzer devinimler yapardı. Avuçlarını birbirine vururdu.

— Bu gün de geleceğe ne bıraktığımızı bilmiyor muyuz?

Eşrefpaşa'daki küçücük evinin odasına nasıl sığardı bu adam. Çoktan kişiliğini aşan inancı ile arka pencerelerden birini açıp İzmir üstüne uçacakmış gibi yerinde duramaz oldukça, şaşırırdı çevresindekiler. Geçmişle o gün arasında, o günle gelecek arasında nereye bakacağını kestiremediği için değil, çırılçıplak gerçekleri insanlara gösterme yolunu hâlâ niye bulamadıklarını sora sora acılanıyordu.

Denizci birliği bandosu başka bir marşa geçmişti. Kalabalık, cumhuriyetin 23. yılını kutlarken, oy hakkını da bilincinde duymanın sevinçli taşkınlığı içinde dalga dalgaydı. Ekrem Hayri Bey gelince bu bilinç gitti, yerini kişiyi kendi yerlerine koymanın sakat mantığı ve saflığı aldı. Herkes, hep bir ağızdan Demokrat Parti'nin Serbest Fırka'dan kalma İzmir başkanını göklere çıkarmak istiyordu. Kasaba adamları, köylüler, memurlar ve işçiler. Gün on saat incir üzüm mağazalarında, yabancı tütün fabrikalarında çalışan işçi sınıfı.

Başkası olsa içer, basardı küfrü. Başkası olsa yadsımının karanlık dehlizlerine düşer, umutsuzluğun korkunç zo-

kasına burnundan yakalanırdı. Acı, sırma saçlı kızını yitirmiş gibi sonsuz. Acı, koluna bacağına inivermiş gibi...

Ama sen yaşamın adamı değil misin Kerim? Uzağa bakmayacak mısın?.. Yalnız deniz, yalnız gökyüzü, yalnız ufak çizgisi mi var uzakta?.. Gün on saat yabancı tütün firmalarının muhasebe defterlerine büyük sayılar ekleyen işçi sınıfının kendisi için sınıf olma bilinci yok mu? Bak şimdi alana. Denizin yükselmesi gibi bir doğa olayı halindeyken yine sanki bir doğa olayı gibi nasıl dağılıyor coşku... Soruyorum: ağaç, kendi yerine koyacak bir şey arıyor mu doğada. Tohum, başak, çiçek... Yerlerine koyacak bir şeyler arıyorlar mı?

Öyle ama gözlerine biriken damlalar kartal gagasına benzeyen burnunun kenarından süzülerek istiklal madalyasında top çeken kadının üstüne düşüyor.

Kalabalığın hareketi tavsayınca bandonun çaldığı marş Atatürk alanına yeniden egemen olmaya başladı. Bu defa ki havayı ne zaman duysa, ölüm çağrılarını çağrıştıran etkilere kapılmaz, aksine kendini Anadolu insanının içe kapanık hüznlerinin ortasında bulurdu Kerim. Ses, sanki sözün anlamını başkalaştırır, halkın kendi türküleri gibi, yalın ama insanca bir gerçekliğin olanca duyarlığını getirirdi.

*Açıldı Kale yolu
Göründü Gelibolu
Bırak deniz gideyim
Orası yasla dolu.*

*Deniz deniz Akdeniz
Suları berrak deniz
Karşıda yar ağlıyor
Gideyim bırak deniz.*

Koğuştta, talimhanede memetin kolayca öğreniverdiği bu asker havasında, okula yeni başlayan çocuğun saf, aydınlık –yılların ağırlığını omuzlarında duyan yaşlılarda acayip donukluklar, üzüntüler yaratan– şarkılarından bir şeyler vardı...

Sanayi Mektebi çıkışlı, İhtiyat Zabiti Kerim Usta bu asker havasını cephede duyduğu akşamlar göğsünde bir yumru büyür, genişler, ertesi günleri, daha ertesi günleri düşündürdü. Kurtuluş Savaşı, silah taciri Zahirof ve arkasındaki bankalara karşıdır. Ya, yarı sömürge, tam köleleştirilecek, ya da Anadolu toprağının adamı halk olduğunu gösterecekti. Yemen çöllerinde sidiğinden kan akmış, Allahüekber dağlarında dondurulmuş, Galiçya’larda tam “benim burada, ne işim var?” diye sormayı akıl edeceği sırada ser-seri bir şarapnelin kolunu bacağını havaya uçurduğu insanların hemşehrisi, kardeşi yarınlara bakarken ölümün gözlerinde yaşamını aradıkları için en az Kerim Usta kadar umutluydular. Ölüm, evet ama hayatı kazanmak için... Zahirof’un silahlarını ensesinde duyarak köleleşmemek için, namluların üzerine yürümeyi öğrenmişlerdi.

Anlatırken,

— Evet, ama... diye durgunlaşırdı Kerim. Gözlerinin mavileri donar kalır, bakacak başka yerler arardı. Ölümü yenmek için bile olsa, bir “yandım Allah...” sesi, bir “gidiyorum ve...” çığığına karşı karşıya büyüyen günler, kafamın denizlerine kan akıtan ırmaklar gibi çoğaldıkça, düşüncenin doğruluğu, duygunun yanlışlığında erir giderdi arkadaş...

Ölenler, öldürenler, vuruşanlar. Ölüm, öldürmek, vuruşmak... Söz buralara gelince yerinde duramaz olur, huy-suz bir dağ keçisi gibi dünyanın belkemiğine boynuzunu patlatıvermek isterdi.

Evet... Savaş, Mülkiye-i Şahane'yi bitirmiş Meşrutiyet efendisine, silah taciri ne demekmiş öğretebilseydi bari... Fransız, İngiliz kumpanyaları ne ister... Kayzer Wilhelm'in paşaları neden gelmiştir. İktisatçı Kont Ostrolog cenapları, Babiali'yi tutkularının sırça sarayına çeviren işbirlikçi nazırlardan işçi sendikalarının kapatılmasını niye ister. Bari, bunca ölümün üstüne basa basa neden sonra Ankara'ya geçen meşrutiyet efendilerine bunları öğretebilseydi savaş.

Sık sık solumaya başlayınca karısı, konuşmasa artık, diyen gözlerle bakar. Çevresindekiler, konuşma hızına yetişebilme için sarf ettikleri güçle yorgun düşerler. Dün olanca ağırlığını düşüncenin o bir bakmışsın çok geniş, bir bakmışsın ne sınırlı evrenine çökertmiştir.

Soluğunu alınca:

— Yaa, diye takılırdı en gençlerine... Nerede olduğunu görüyor musun?

Yine uzun uzun baktı. Anıtın tabanına dizili duran öbürlerinin arasında, partisinin çelengi sanki acı rüzgârlarla kurumaya yüz tutmuş çiçekleriyle kendisi gibi yalnız görünmüştü. Yanında yöresinde “Vilayet erkanı”, belediye meclisi üyeleri de halkın DP başkanına gösterdiği ilgiyle sessizleşivermişlerdi. Az önce Kerim Ustanın yüzüne, “senin burada ne işin var?” havalalarında bakanlar, şimdi “bizim burada ne işimiz var?” durgunluğuna düşmüş gibiydiler.

Gülmeye başladı. Yok canım bu seninki hüznün değil be Kerim. Bu seninki kız büyümüş de, doğum sancıları çekerken odanın dışında volta atıyor muşsun gibi verimli, yaratıcı bir bekleyişin sıkıntısıdır. Bu seninki ayakta durmanın yaratıcı gücüdür arkadaş.

Gülerken kafasında kafasını taşıyan yürekli delikanlıla-

rı şu alanda kendisi için olma bilincine ulaşanlarla yan yana şarkılarını söylerken düşündü... Ooh yahu, Çatalkaya'nın üstündeki bulutlar ağmış gitmiş uzaklara... Ooh yahu, güler yüzlü bir ekim güneşi vurmuş ışıklarını... Mavi gözleri geleceğe ne bıraktığını bilerek ıslıl ıslıl...

Ve ne yaptığını...

Yönetim kurulu toplantılarında:

— Ne yaptığımızı biliyoruz, derdi Kerim Usta. Kardeş sendikalar güçlendikçe yürüyüş hızlanacaktır. Öyleydi, tü-tüncüler, dokumacılar, kunduracılar, basın işçileri arka arkaya örgütlenip Feyzi Paşa Bulvarında camiden bozulma bir binada İzmir Sendikalar Birliğini kuruvermişlerdi. Yürüyüş hızlandıkça, Recep Peker'in müdürleri partinin içine soktuğu adamlarından aldıkları raporları değerlendirme toplantılarını da sıklaştırıyorlardı.

Parti başkanı kişiliğiyle Cumhuriyetin 23. Yılı'nı kutlama töreninde anıları ile duyguları arasındaki bitmeyen gelgit içinde inip çıkmaktan yorgun döndüğü günlerden elli sekiz gece sonra, uzman raporları dört güvenlik görevlisi oldu. Kerim Usta'nın kapısına dayandı.

— Kerim Usta kapıyı...

Açtı.

— Kerim Usta, ellerini...

Kaldırdı.

Ceket ve pantolon cepleri, küçük kağıt parçaları, 36 lira 25 kuruş, mendil ve ağızlık olarak masanın üzerine boşalıverdiler.

— Kerim Usta, kitaplar...

Gösterdi.

Acemi parmaklar, kitaplığın şurasında burasında dolan-

dıkça, sırtını duvara dayamış, görünmez odaların, görünmez masalarında görünmez kişilerin hazırladıkları raporların kişiden kişiye ulaşma serüveninde kendi odasına gelip dayandığı zaman şu düzeye indiğini düşünerek yüzüne ateş bastı Kerim Usta'nın.

— Kerim Usta, belgeler...

— Kerim Usta, partinin anahtarı, mührü.

— Kerim Usta?..

Güvenlik memurlarından biri, kırmızı kurdelasından tutmuş, İstiklal Madalyasını gösteriyordu.

Hiç sesini çıkarmadı. Artık yüzüne ateş filan da basmadı.

B İ R B A Y R A M S A B A H I

Bıyıklarının çevresini de güzelce düzelttikten sonra biraz geriye çekilerek yüzüne baktı. Beyaza dönüşmüş kalın kaşlarının altında gözleri, çoğunluğun ya uykuda, ya yatak mahmurluğu içinde bulunduğu sabahın şu vaktinde okula hazırlanan çocukların diriliği, uyanıklığı içindeydiler.

Kafasında, “Gözlerim duruyor...” diye dünyalı bir rüzgâr esince keyiflendi. İşaret parmağını bükerek bıyıklarını okşar gibi sıvazladı. Jileti, fırçayı, tıraş tasını yıkadıktan sonra bol bol su çarptı yüzüne. Özenle kuruladı.

Karısı, mutfakta kahvaltıyı hazırlıyordu. Hela kapısının kapandığını fark edince seslendi:

— Şimdi içecek misin, koyayım mı?

Kendi canı istiyor diye düşündü Halit Demirtaş. Hep böyle kendi canı ister, bana sorar.

— Peki peki içelim. O iş de bitsin bakalım.

Terliklerini sürükleye sürükleye sandık odasına girdi. Karısı ceketini, kilot pantolonu, kalpağı akşamdan çıkarıp

asmıştı. Ceket bir kolunda pantolon bir kolunda sofaya çıktı. Sedirin üzerine uzattı.

— Haydi içeceksen içelim, diye seslendi. Vakit durmuyor.

Kadın o sırada peyniri sudan çıkarıyordu. Boş bulunup kocasının sesinden ürküvermişti. Cop diye peynir tasın içine düşünce ötesine berisine sular sıçradı.

“Eey aman...” diye söylendi. “Her bayram, ne ister, neden huysuzlanır bilmem ki...”

El beziyle ötesini berisini silmeye çalışırken:

— Geleceksen gel! diye bağırdı, her şey hazır.

Sofradan kalktığı anda altı buçuğu geçiyordu. Halit Demirtaş, çizmelerin boyası cilası yirmi dakika sürer diye düşünerek sabırsızlandı. Tüfeğin temizlenmesi, ceket düğmelerinin kaol’le parlatılması bayağı zaman alıyordu.

— Boyayı, cilayı çıkardın mı?

— Çıkardım, görmedin mi, dedi kadın, kapının yanına dizdim.

Her bayram böyle oluyordu. İçinin, hiçbir şeylerin uzanamadığı, kimselerin giremediği bir köşesinde sakladığı sevinçler, gururlar kozasından çıkıyor, dünyaya gelmişçesine gözü başka bir şey görmüyordu. Bu sevinç, varlığında o günlerin delikanlılık bilincini duymaktan mı doğardı? Belli bir amacın yoluna baş koyma yiğitliğini yeniden duyarak mı gururlanıyordu. Yoksa, o günlerin Halit Süleyman’ı ile bugünlerin Halit Demirtaş’ı arasındaki yakın, kopmaz bağlantılar mıydı böyle sevindiren, gururlandıran.

Pek düşünmezdi bunları. Daha doğrusu bulanık, sisli dumanlı birtakım düşünceler arasından hiç silinmediği kesin olan kimi hayaller görür, düşünce bu hayallerin sıcaklığında erir giderdi.

Ali Fuad’ın birliğine katılmak amacının gümbürdediği

bir yürekli İnegöl'den çıkıp yollara vurdukları akşamın sonrasında yaşadıkları günleri sözcükler yeter miydi ki anlatmaya...

“Saatte şu kadar kilometrelik bir yürüyüşten sonra vardık Bilecik’e...”

İşte sanki hepsi buydu Halit Demirtaş anlatırken...

Kimi zaman da, “*Yeşilköy’den Adana’ya uçtum, Yaptım anlaşmayı döndüm,*” diyenlerin hızında.

“Vardık Bileciğe” derdi sadece. “Sonra efendim. Kolayladı işimiz. Yatacak yer bulduk, yemek bulduk. Yoo neme lazım o taraf köyleri insan adamlardı...”

Elinde kala kala bu sözcükler kalmıştı işte.

Ya birden bastıran gecenin içinde toprağa uzanmış, uykusu ormanlarına dalarkenki o bir iki saniye... Ya ceviz yapraklarının bile kalınlaştırmaya yetmediği tabanların ötesinde berisinde patlayan yaraların üstüne basa basa yürürken kafanın en belirgin tepeceklerine bir konup, bir uçuşan düşünceler... neredeydi, nerelere dağılıp gitmişti onlar.

Kalan şu delik demirdi işte. Namlusunu, mekanizmasını, özenle temizleyip yağladığı arslan tüfenk.

“Geyve dağındaki cehennemde neme lazım efendi çıktı...” derdi sözcüklere vurunca. “Huysuzluk muysuzluk etmedi.”

Ya bakan göz, tetiği çeken parmak. Ya yanında, karşısında toprağa düşen insan kafaları... Dişlerinin birbirine kenetlendiğini fark ettiği andaki korkulu şaşkınlık. Ağır makinelinin başındaki Ali Fuad gözleri. Neredeydi bütün bunlar.

Rütbe işaretleri taşımayan apoletleri tutan düğmelere bile baksa yüzünü gösterecek kadar parıldayınca ceketi elinden bıraktı.

— Yahu saat kaç?

— Sekize geliyor, dedi karısı.

— Ne demek sekize geliyor hanım. Doğrusunu söylese-
ne şunu.

— Sekize on var diye yineledi kadın.

Bu defa Halit Demirtaş, “Her bayram böyle...” diye dü-
şündü. “Neden huysuzlanır anlamam ki. Hadi, ilgilenmi-
yorsun, duygulanmıyorsun, bari belli etme. İftihar etmiyor-
sun hadi. Bari hafife alma.

Sedire yürüdü. Pijamayı çıkarıp pantolonu giydi. Karısı
karşı sedire oturmuş, gözaltından ona bakıyordu.

Sertçe,

— Şu kayışı versene, dedi kayışı.

Kalktı getirdi kadın.

Halit Demirtaş, kayışı beline takarken:

— Hepsini ayrı ayrı mı söylemem lazım hanım, dedi. Pa-
laskayı da getirsen olmaz mıydı? Görüyorsun giyiniyorum.

Kendi sokağında izci elbiseleri giymiş iki ilkokul çocuğu
düdük çala çala Halit Demirtaş’ın önünden koşuverdiler.
Köy içi caddesine inince tüfeğin kayışını tutan parmakları-
nı sertleştirdi, adımlarını düzene koydu. Omuzları kendili-
ğinden dikilmiş, göğsü öne doğru hafif de olsa bir şişkinlik
meydana getirmişti. Üç arkadaşıyla buluşacakları parka
doğru rap rap yürürken sol ayağını yere vurdukça madal-
yasının sıçramasını duymak, daha bir saat önce takılmış gi-
bi, sevinçler yaratıyordu.

Barbaros anıtının önünde arkadaşlarını görünce, “En
geç ben gidiyorum...” diye karısına bir daha içlerledi.

Tatlı bir güneş, İstanbul’un sömürgeci orduların işgalin-
den kurtulduğu günün bayramına katılıyormuş gibi kendini
parka, denize, Üsküdar’a, Çamlıca tepelerine bırakmıştı. Kar-
şı kaldırıma geçince bir an durup soluğunu alma gereği duy-
du. Güzel hava, yorgunluğa benzer tedirginliği alivermişti.

“Ne olacak canım, sekizle sekiz buçuk arası demiŐtik...” diye düşünerek denize baktı.

Ama Çamlıca tepelerinden, Üsküdar’dan denizden önce, onunla burun buruna gelince kalakaldı Halit Demirtaş.

Topları uzanıyor, uzanıyor, gözüne batacak gibi oluyordu. Güvertesindeki uçaklar kanatlanmışlar, yanında yöresinde dolanmaya başlamışlardı. Sinirlerinin en duyar noktalarına, kişiliğinin en girilmez köşelerine ateş açıyorlardı.

Onu görünce, kendisini ayakta tutan bütün kayışların yataklarından fırlayarak boşaldığını sandı gazi Demirtaş. Geyve dağları, Ali Fuad’ın gözleri, günlerce patlattıkları silahlar parıldadı, söndü... parıldadı, söndü... Dişlerinin kenetlendiğini neden sonra fark etti.

ONLARIN
ÇOCUKLARI

Birinci Basım:

Ataç Kitabevi Yayınları, İstanbul 1975

B A S K I N D A N S O N R A

Mehmet Bey

Şadırvanın akşam garipliğine dağıttığı suların şıkırtıları, medrese odalarında oturan garibanlardan birinin ön taşlıklarda kırılıp dökülen takunyalarının seslerine karışıyordu.

Güvercinler birdenbire havalandılar.

Bizim büyükbaba evinin orta katındaki cumbadan onların uçtuklarını görerek ellerimi çırpıtığım yıllardan çok önceydi. Ağabeyimin bile daha dünyaya gelmediği zamanların adamı Mehmet Bey, ürküttüğü güvercinlere sevecen gözlerle bakarak, hızlı adımlarla Caminin Yenibahçe kapısındaki merdivenlerden aşağı indi.

Güvercinler kondukları sütunların yan demirlerinden, çıkıntılarında mermerlere döküldüler.

Annem belki beş numara gaz lambasının fitilini kısıyordu. Kulağı sokakta, babamın çizmelerinin sesinde olmalıydı.

Mehmet Bey, Surlara giden sokağı döndü, Yusuf Süleyman'ın evine girdi.

Zamanı belirlemek için nedense içimden “Teşrini evvel” sözcüğünü kullanmak geçiyor.

Huriye Hanım

Huriye Hanım teyzenin de görümcesi gibi durmadan yün kazaklar, boyun atkıları ördüğü yıllardı bunlar. Kafeslerin arkasında gece yaralarına kadar erkeklerini bekleyen kadınların Topkapı’sında İngiliz askerlerinin gözetiminde yaşıyor bizimkiler.

Huriye hanım teyze, “Abla...” diye fısıldıyor yavaşça, “uyuma korkuyorum...”

Yatağa kaykılmış omuzları üstünde arkaya düşen baş hafifçe devinerek şaşırışlığını yaşıyor bir süre. Sonra yeniden dayandığı yere düşüyor.

Yakın çevresinde, damda, pencerelerde, mutfakta birtakım çıtırtılar var. Bunlar kendine yönelik seslermiş gibi geliyor Huriye hanıma. Bıraksa kendini, birinden birine yakalanıverecek sanki. Nilüfer’e başladığı atkının ötesini berisini çekiştirerek, oyalanmaya, o anın dışına çıkmaya çalışıyor.

Anımsadığım zamanlarda elli yaşlarındaysa bilemediniz otuz beşinde Huriye hanım teyze. Bitmeyen gecelerinden birini kafamda yaşatmaya çalışırken içimden satırbaşı yapmak geçiyor.

“Mütareke” sözcüğünü yazmak için.

Mehmet Bey

Mehmet Bey, Yusuf Süleyman’ın bahçeye bakan odasına girince ceketini çıkarıp sedirin üzerine attı. Soluk almadan:

— Salih’i ilk vapura yerleştirmemiz lâzım dedi. Mim Mim yapacağını yapmıştır.

— Karar mı bu?

Çipil mavi gözlerini arkadaşının gözlerine dikti Mehmet Bey.

— Karara pek vakit yok, dedi, yumuşak. Bak, anlatıyorum. İngilizler Harbiye Nezaretinden sormuşlar. Şubedeki namussuz, verilen eşgalden şıp diye çıkarmış Salih'i.

Tartışmak istemiyordu. Camın ötesinden uzaklara, Hırkai Şerif yörelerine baktı. Uzağa bakmak yorgun gözlerinin kapanmasıyla birlikte kafasında durmadan çalışan makinenin etkisini hafifletiyor, bir iki saniye uyumuş gibi oluyordu.

— Başka yol kaldı mı?

Yusuf Süleyman'ın elleri, oturduğu zaman daha da genişleyen göbeğinin yöresinde bir iki devindiler. Kararsızdı. Sorum bir yana, üzülüyordu. Danıştığını belli etmeye özen göstererek, yavaşça:

— Emin Ali Beyi arasaydık... dedi. Belki başka bir yol...

— Kalmadı diye kesti attı Mehmet Bey. Düşmanın tanıdığı bir Mim Mim'linin bizler için akla gelmedik tehlikeler taşıdığını düşünmek zorundayız.

Yüzbaşı Yusuf Süleyman, rütbesiz savaşçı Mehmet Bey'in neredeyse Cambaz Mehmet düzeyine geleceğini kestirerek uzatmama gereğini duydu.

— Kahve söyleyeyim mi?

— Yok, kalkacağım, dedi Mehmet Bey. Git vaziyeti anlat ona. İnebol'a çıkana kadar, vapurda biletini verecek adamın emrindedir.

*
* *
*

Kapıyı açar açmaz, gecenin hangi saatinde olursa olsun Huriye hanımı karşısında bulmak, bütün gün içinin kıyıla-

rına vurup nice direnç kayalarını yiyen olay dalgalarının etkisini birdenbire sıfıra indiriyordu. Karı-anne, sevgi-şefkat beraberliğine ne zaman kavuştu kestiremezdi Mehmet Bey. Nilüfer'in doğumundan sonra mı? Eve kız evlat sesinin do-
luştığı, her gün yeni güzelliklere açılan çiçeğin değişik du-
yarlıkları mı yarattı bunu. Bilemiyordu.

— Oku bakalım kızım!.

Karşısına alır, gözlerinden bile esirgeyerek Fikret'ten şi-
irler dinlerdi kızından. Duygu başkalaşır, rakı başkalaşır,
yaşamı en eski İstanbul'ların Tulumbacı kahvelerinde tanı-
yan Cambaz Mehmet'in Mehmet Bey düzeyine çıkma aşma-
ması olurdu bu. Işıklı ve sevinçli.

Hiçbir mutlulukla da karşılaştırılmazdı.

— Oku bakalım kızım...

Evrensel bir açılmada uçar gibi sözcükleri yinelemeye
çalışırken, duygu ile bilinç bileşkesinde olmanın güzelliğini
yaşardı.

“Sen olmasan

Seni bir lahza görmesem yahut.

Bilir misin ne olur?”

Yakın çevrenin tekil sevgileriyle, çoğulun geniş, anca
akılla duyulan sevgisi arasında acılar içinde kalırdı elinde
olmadan. Şiirdeki “sen” kafasında Nilüfer'e dönüştükçe
kimliğini saran tehlikelerin, süngü ucundaki yaşamının
ağırlığını duyardı.

Önüne çevrilen terlikleri giyerken, “Nasılız...” dedi ka-
rısına. Hafifçe yanağına dokundu. Sonra o geçici dinginli-
ğin yaktığı ışıktaki Huriye hanım gerçeğini algıladı.

— Uyku gözlerinden akıyor yahu senin. Yatsana a...

Çocuklar

— İngilizler Muammer hanım teyzelerin damadı Salih Yüzbaşıyı köprü üstünde durdurarak üstünü aramışlar. Babam halama söylerken duydum.

Ali hem konuşuyor, hem göğüsleri küçük masanın öbür ucuna taşan ablasının yüzünü aramaya çalışıyordu. Beklediği ilgiyi bulamayınca yumruklarını sıktı.

— Ben olsaydım n’apardım biliyor musun?

Gene ses vermedi ablası.

— Tabancamı çektim miydi?

Tabancasını taşıma özgürlüğü var mıydı ki Salih Yüzbaşı’nın. Nilüfer düşündüğünü açığa vurmada kaçlarına zoraki bir ablalık sertliği yerleştiren istedi.

— Hadi dersine başla bakayım sen!..

Bir yanı, birkaç yıl önce annesinin ördüğü asker eldivenlerini, çobapları giriş kapısındaki Türk Ocaklılara teslim ederek girdikleri Zeynep Hanım Konağı’nın konferans salonunda Mehmet Emin’in şiirlerini dinlerkenki coşkularla doluyor, bir yanı “babama bir şey yaparsa”ların yarattığı korkularla geri geri çekiliyordu. Okulda, yolda, evde... hep aynı gerilimin etki alanına girmişti. Biri mutlaka öbürünü de birlikte getiriyor, korku ile coşku arasında tutunacağı yeri bulamamanın acısını yaşıyordu.

O yıllar, seferberlik uzak bir kavramdı onun için. Yaşanan gerçek toplumsal güçlerin göz alıcı renklerle boyayarak gizlediği aldatıcı bir ortamda değiştirilmiş, her şey “kahramanlık” sözcüğü ile karşılanır olmuştu. Sarıkamış, Sina çölleri, Galiçya’lar, İstanbul’a düşlerden bile uzak geliyordu çünkü. Büyükler bile bu etki alanının içindeydiler. Duyarlıkları Enver Paşa’nın emirleriyle harekete geçen şairler, kalemleri Harbiye Nezareti’nin ödenekleriyle bilenmiş ya-

zarlar kahraman sözcüğünden üretilen çeşitlemelerle bu düş dünyasının sürekliliğini sağlıyorlar, coşku acıları bile silip süpürüyordu.

Mütarekeyse, günlük yaşama karışan, çocukların bile burun buruna gelerek etkisini iliklerinde duyduğu, saklanılmaz bir gerçektir. Düş ve gerçek zıtlığı gibi coşku ve korku da özellikle kadınlarla çocukların iç dünyalarında çabucak gelişti bu yüzden. Yalanla büyütülen günlerin hemen arkasından sahici görünülerin meydana çıkardığı acı bir umutsuzluk ve korku dalgası sardı İstanbul'u.

Nilüfer bu korkulara yuvarlandığı uykularında kaç kez İngiliz askerlerinin süngüleri arasında kendisini arayan baba gözlerini duyarak fırlamış, soluk almayacak durumlara düşmüştü. Toparlanabildiği zamansa, daha başka, daha kendisine, henüz kadınlaşmanın ilk aşamalarındaki bedenine dâğin korkular başlıyordu. Uyku ile uyanıklığın belirsiz düzeylerinde en hoyrat saldırıları simgeleyen şımarık bahriyeli suratları düşünsel yaşamına sakız gibi yapışıyor, masmavi deniz kıyılarının uyandırdığı duygular içindeyken, Bizans'tan kalma sur çukurlarının, dehlizlerin karanlığında yüzünü bu suratların altına düşmüş görüyordu.

— Abla.

Dalgınlığından sıyrılarak gözlerini kardeşine çevirdi.

— Babam halama söylerken duydum. Ne dedi biliyor musun?

Ablasının sormasını beklemeden de tamamladı.

— Tehlike kapımızın ucunda dolanıyor dedi.

Alnının ortasına düşen sarı saç demetini çekiştirerek Nilüfer'in gözlerinde sığınacak umutlandırıcı köşeler arıyordu. Bulamadığını görünce sesi büsbütün kırıldı.

— Sen de hep susuyorsun ama...

Kahve

Aslında herkes susuyordu. Bir dalgınlığı yaşamaktan çok, bir süre için gerçeği kapatan sahte coşkuları silip süpüren olgular, artık caddeyle sokakta gözler önüne çıktığı için susuyordu herkes. Cadde ve sokak yenilginin son direnç hattıydı. Her şeyi olanca açıklığı ile ortaya koyuyor, suskunluğu içindeki insanların vereceği son kavgayı bekliyordu. Yitirdiği onca şeye karşın çoğul olma gücünü koruyan halk kuşkulu bir deniz sessizliği içindeydi sanki. Patlayacağı zamanı kolluyordu.

Saat beşten sonra kendilerini evlerine kapatmayan insanların barınağı kahve, Elekçi mahallesinde iki evin baskıldığı geceki telaşıyla, Şeyh efendinin Polis Müdürlüğüne götürüldüğü günkü gizlenmez öfkesiyle İstanbul'du gene. Buğulu camların ardında, tavla şakırtılarının arasındaki insanlar, İstanbul'un sesi ve rengi olma özelliklerini koruyorlardı.

Nereye hangi tarihlere kadar uzanırdı su ses? Bu renk, bunca anı, güzelliğini kaç yılın birikiminden almıştı. Bilinmez, ancak direncini yüreğinde saklayan eski bir derinlikte çay ve ıhlamur kokularının oluşturduğu bu beraberliğin içinde duyulurdu.

Kahvede tekilin ne zaman çoğula dönüşeceği de kestirilmezdi ama görünürdü. İnsan ortadaydı çünkü. Çenesini bastonuna dayayarak akşamı bekleyen yetmişlik kaymakam emeklisi 1920'lerde tek başına İstanbul'du. Mim mim toplantılarına katıldığını dualarından bile gizleyen Hoca Ahmet Efendi, tek başına İstanbul'du. Cambaz Mehmet'lerden Emin Ali'lere Doktor Galip Hakkı'lara kadar uzanan geniş çizgiler, varlığını kahvede ortaya koyarken

her gün biraz daha bu yılları simgeliyor, tarihi biriktiren bir dönemin gerçek resimlerini oluştuyordu.

Kaymakam Ali Rıza Bey, nargilenin marpucuna sanki bir dost eline kavuşmanın rahatlığı içinde uzanırken, içinden, “Doktor gecikti...” diye geçirdi. Üç aydır haber merkezi gibiydi kafası. Doktor Galip’le Deli Avni arasında Kasımpaşa grubunun; Yusuf Süleyman’la Tatar Saadettin arasında Samatya grubunun ilişkilerini düzenliyordu.

Uyuklayarak, tavla seyrederek, nargile tokurdatarak zamanla yarış halindeydi sanki. Suskun, kaç dönemin savaşlarını yaşamış gözleri aralanan kapıda beklediğini görünce nereden bulduğu bilinmez gençlik ışıklarıyla donanır, mutluluğu sesine taşırdı.

— Vaay efendim!..

Birkaç saat içinde eyleme dönüşecek sözcükleri ezberine alabilmek için kulak kesilirdi sonra. Kasları çözümlüverir, aldığı haberi nasılsa ulaştıracağına güvencesi içinde bastonunu “tak..tak..” yere vurmaya başlardı.

Marpucu dudaklarına götürdü. İstekle çektikçe, düzenli fokurtularla birlikte köpüren sulara bıraktı kendini. Gecikmenin her dakikasında önüne geçemediği sıkıntılar sırtından aşağıya daralmalar yaratıyor, ihtiyar damarlarındaki kanın akış hızını büsbütün yitirdiğini sanıyordu. Ne tuhaf bir savaşmaydı bu... Ölüm korkusu cepheadekinden daha uzaktı ama birlikte çalıştığı insanlara zarar verme korkusunu bir saniye bile kafadan atamamak, adamın neredeyse sıfırı tüketmesine yol açıyordu.

Açık bir hesaplaşma yeri olan savaşta, ölüm rastlantıydı biraz da. Gelir mi, gelecek mi diye düşünmeye vakit bırakmadan adamın tepesine biniverirdi. Herkesle paylaştığı için sorunun da ağırlığı azalıyordu sonra. Bu mücadeledeyse

sorum ve bilinç yan yana, iç içeydiler. Biri ötekini zorluyor da zorluyordu.

Sorumun bitmez tükenmez bir alacağı vardı sanki. Her gün, her saat durmadan istiyordu. Cephedeki kurşun, şarapnel hiç kalıyordu, bu bulunmamış bombalar gücündeki sözcüklerin yanında. Her biri insanların hem eylemlerine, hem yaşamına egemendi çünkü.

“Tersane Mukayyidi Sedat Efendi aranacak...”

“Silahların sevkine Bahriyeli Hasan memurdur...”

Sözcükleri getirecek kim olursa olsun, beklenen süre içinde gözükmedi mi kuşku ile inanç iki koldan saldırıya da geçiyordu. Yetmişlik savaşının direnme gücünü zorlayarak, Sansaryan Hanının bilinmez odalarında işkence gören bir arkadaş yüzünün perişanlığından yansımalar getirerek, işgalcilerin işbirlikçi Ali Kemal Polislerinin her şeyi öğ-rendik-le-ri-ni, öğrendiklerini, öğrendiklerini, öğ-rendik-le-ri-ni düşündürerek sald1/4#5rıya da geçiyordu. Saatlerin durur gibi olduğu dayanılmaz bir zamansızlıktı bu.

Kaymakam, bu kendi koşullarını kendi içinde yarattığı evrende, yalnızlığının, korkularının bedelini nargilesinden alacakmış gibi marpuca sarılır, tömbekiyi en uzak köşelerine gönderirken, anlık değişmelerle korkunun kapsamını daralttığını sanırdı.

Boş bulunmuş, Doktor Galip’in girdiğini görmemişti. O sevgi anıtına benzeyen yüzü birden karşısında bulunca afaladı. Şaşkınlığını aşmaya çalışarak:

— Vay efendim... dedi ama ezberini unutan bir çocuk gibi beceriksiz ve tutuk görünüyordu.

— Kumandan pek oturmayacağım, dedi Doktor. Fuka-raperver’e geçmek istiyorum.

Sesini alçaltarak ekledi.

— Arkadaşa buluşmaların kesildiğini söyleyiniz. Az önceki korkulu düş dünyasında yaşıyor gibiydi Kaymakam. Elini anca birkaç tel beyaz kalmış başına götürdü.

— Arkadaşa buluşmaların kesildiğini mi söyleyeyim Doktor?

Doktor Galip, gecikmiş bir ameliyata girerken insanı can evinden yakalayan umarsızlığın gözleriyle bakıyordu. Durumu hastanın yakınlarına açıklamak zorunda kalmış gibi acıyla,

— Bu akşam Mehmet Bey'in evi basılacak, dedi.

Baskın

Huriye Hanım'ın kapıyı açmasıyla Bakkal Bodos'un kaytanları gevşetilmiş kuklalar gibi sahteliği boyalarından akan suratıyla karşılaşması bir olmuştu. Yılışık ve belalı. Hemen arkasında Ali Kemal'in polisleri duruyordu. Huriye Hanım kapıyı kapama devinimiyle, buyur etme düşüncüsü arasında bocalarken polisler içeriye daldılar.

Sonun nereye varacağını kestiremeden, "Yetişin!" diye bağırırmaya başladı. Huriye Hanım. "Abla!.. Çocuklar!.. Nilüfer."

Görümcesi akşam namazına durmuştu. Selam vererek yukarı katın sofasına uğradığı zaman, Nilüfer'i merdiven başında buldu. Genç kız, duvara dayanmış, kolları omuzlarına doğru çekilmiş durumdaydı. İstemine bağlı güçler boşalmış gibi sürekli olarak titriyordu. On altı yaşın, yaz göklerine benzeyen gözleri gitmiş, cansız devinimsiz, anlamsız, mavi cam parçaları kalmıştı. Boğuk, daha çok hırıltıyı andıran seslerle kekelemeye çalışıyordu.

— Hala İngilizler... Hala İngilizler... Hala...

Trabzana tutunarak aşıya seslendi kadın.

— Huriye!.. Huriye!.. Bırak onları kızım... Sen yukarıya gel.

“Allah’ın zalimleri...” diye dişlerini gıcırdatarak kolunu Nilüfer’in beline dolamaya çalıştı. Sarma olanağı bulunca kendi odasına geçirdi, yatırdı.

Kolonyayı boca ettiği büyük pamuk parçasıyla yeğenin ensesini, boynunu, dirseklerini ovalıyor, ama bir türlü kollarını omuzlarına doğru çekmesini önleyemiyordu.

— Kızım... Nilüfer...

O hırıltılar da kesilmişti. Dudakları bile kıpırdamıyor, yaşam belirtisi olarak sadece karyolayı sarsacak şekildeki titremeler görünüyordu. Sonra kendiliğinden gevşemeye, yatağın içinde doğrularak esnemeye başladı. Dakikalarca sürdü bu. Gerinme çabasıyla ellerini sıkıyor, gözleri yarı açık sürekli olarak esniyordu. İlk sözcük bu durumdayken çıktı ağzından.

— Babam.

— Korkma baban Topkapı’da değil dedi halası. Baban ökseye düşer mi hiç.

Doğrular gibi baktı halasının yüzüne. Ökseye düşer mi hiç benim babam. Cambaz Mehmet İngiliz suratlı çocukların, çam ağaçlarının dallarına gizledikleri ağdalı kuş ökselerine düşer miymiş hiç... Ama kuş derken bile cıvıltılarını

uzaktan vururlarsa benim maviş babamı.

— Sen hiç maviş kuş gördün mü hala?

Yanıt beklemeden gülmeye başladı. Az önceki esneme dalgısında olduğu gibi, sürekli ve derin gülüyor, kırlarda koşarken ki sevinçlerle ellerini çırpıyordu.

— Maviş kuş... Maviş Kuş...

Yineledikçe sözcükleri en eski çocuk şarkısına uydurarak söyler oldu sonra.

Maviş kuşum, maviş kuşum

Gelsene gelsene

İşte baban göründü

İşte baban göründü

Gülsene.

Çok sürmedi bu da. Yeniden dalgınlaşuverdi. Kızamıkların, su çiçeklerinin otuz dokuz ateşlerindeymiş gibi başı yastığa düştü. Titremiyordu. Ama gözleri, titrediği zamanki ürkünç donukluğu almıştı. Ara sıra yırtılmış bir sesle, “Babamın kanatlarını kırıyorlar...” diye inliyor, umarsız parmaklarıyla havada bir yerleri göstermeye çalışıyordu.

EVDEKİLER

“Çocuktum ama Ali Suavi’yi hayal meyal hatırlıyorum. Mekteb-i Sultani’nin başına getirildiğinde...”

Duraladı. Şimdikiler Mekteb-i Suitani’yi bilmezler diye düşündü. Bir parantez açarak Galatasaray diye yazmalıyım ki anlaşılsın. İki sözcüğün arasına özenle çıkma yaptı, ekledi. Ama yorulmuştu.

Yazmaktan değil, yazmayı tasarladığı konuların geçtiği zamanları yaşamaktan yoruluyordu. Üç dönemin siyasal ve toplumsal özelliklerini yansıtmaya amacıyla bu işe başladığından beri kafası isim çarşısına dönmüştü. Ali Suavi derken 77 Ali Hilmi’yi anımsıyor, bir saniye içinde merhum sıra arkadaşının Direktör Ali Bey zamanında Düyun-u Ummumiye’de çalıştığını düşünerek, Osmanlı borçlarının kaç altın liraya yükseldiğini aramalara kadar gidiyordu.

Anılarını yazmaya başladığı ilk günden sonra sadrazamların, nazırların, politikacıların, askerlerin, asker politikacıların, gazetecilerin, şairlerin, vakitli vakitsiz, sıralı sırasız,

genellikle hiç gereği yokken aklına gelmesi giderek bir duyarlık sorunu olup çıkmıştı. Sözelimi, Ali Suavi'nin memlekette ilk defa, banka ve bankacılık konusu üzerinde yazmış olduklarından bir iki söz etmek isterken Çırağan Sarayının önünde 7-8 Hasan Paşa'nın sopalarıyla öldürülüşünü, olay yerinde bulunmuş gibi, canlı olarak yaşıyordu.

Sonra şu duvara yansıyan resimlere dönüşüyordu her şey. Ne bitmez tükenmez ve solmaz resimlerdi onlar öyle. Hele konuşmasına, buluşlarına, hüznüne hayran olduğu Naci görünmesin!.. Ders notlarının arasında getirdiği Şerare'den, Fûruzan'dan şiirler okuyormuş gibi sesi kulağına geliyor. 18 yaşların Süleyman Muhib Efendisini de yanına alarak, Galatasaray'ın dershanelerinde, bahçesinde, koridorlarında, –o cumartesi günü hiç gelmeyecek sandıkları– perşembelerin çıkış törenlerinde yaşıyordu.

Böyle hiçbir sıra ve tarih tanımadan kişilerin kafasına yansımaları zaman atlamalarına yol açarak Abdülhamid döneminden, İttihat ve Terakki günlerine, oradan Mustafa Kemal'in meclisi açtığı tarihlere kadar sıçramasına neden oluyordu. En doyamadığı dönem gençliğin o bahar mevsimiydi kuşkusuz. Duyarlığın ağır bastığı zamanlarda eskiye dalıp gitmişken, o günlerin güzelliklerinden, tadından, aydınlığından kopup gelen esinlemeleri kendini toparlayarak hemen ayrı bir kağıda yazardı.

“Gençliğimizin eyyam-ı nevbaharında Naci bizim için öyle bir şûle idi ki, onun derslerinde sath-ı küreden uzaklaşır, uzaklaşırdık...”

Giderek anılarının, yazmayı başardığı on on beş sayfalık, ilk bölümünden çok, bu ölçsüz uyaksız olmalarına karşın, şiir parçaları gibi içini titreten satırlarla isimler arasında, bilmediği yakınlıklar, ilişkiler kurulmuştu. Özellikle

geceleri sabaha yakın düşlerde ya bir isimle, ya yepyeni bir tamlamayla uyanıyor, bunları aklında tutmaya çalışarak gözlüğünü takıp kağıda geçiriyordu.

Yorgun düşmelerin, dalgınlıklarının, en önemlisi yakın çevresindekilerin, Emireri Hüseyin'in, damadı Miralay Cahit'in bile isimlerini unuttur olmalarının belki de asıl nedeni buydu. Bu nedenle konuşmalarında torununun adını bile çoğu kez Namık Kemal'e bağlayarak anımsamaya, Cahit Bey yerine "miralay" deyivererek çıkar yol bulmaya başlamıştı.

Mahmurluğu geçince kendini yeniden masaya çekip kaldığı yerden yazmaya başlayacağı sırada, elinde çay tepsisi kızı girdi içeriye. Bakmadan seslendi.

— Sen misin Naciye?

— Benim baba... dedi kızı, yaklaştı.

— Hayret... Hayret diye seslendi tepsiyi görünce...

Saat o kadar olmuş mu Sultanım?

Ama sevinci gözlerinden akıyordu. Çayın masasına konması, çekmecenin açılıp sakarın kutusunun bulunması için gereken 15-20 saniyeyi zor geçirerek son yazdığı satırları coşkuyla okudu kızına.

— Gençliğimizin eyyam-ı nevbaharı?.. Nasıl buldun?

— İnce bir terkip, dedi kızı.

Ne var ki, gözleri odadan, babasından başka yerlerde, uzak bir yerlerde gibiydi. Süleyman Muhip Beyin, ilk bakışta tam belirleyemediği sıkıntıların solgunluğu vardı yüzünde.

Eski bir baba sesini kazanmaya çalışarak, işaret etti.

— Otur bakayım biraz...

Koltuğu sedire doğru çevirmiş kızının gözlerini arıyordu. Ağustosta yeni rütbe bekleyen kocayla, hukuktan dip-

loma bekleyen oğul arasında sıkışıp kalmak yoruyor kızı diye düşündü.

— Benden bir şey saklanmıyor ya? Miralay nasıl?

— Cahit iyi ama, diye kekeledi Naciye. Namık...

Muhib Bey parmaklarını valilikten kalma alışkanlıkla koltuğunun kenarına vurmasına karşın soğukkanlı görünüyordu.

— Yine ne oldu Namık'a...

— Bu defa da Tıbbiyenin önünde beyanname dağıtırken yakalayıp götürmüşler, dedi kadın.

— Namığı beyanname dağıtırken yakalayıp götürmüşler mi? diye yineledi. Allah Allaah...

Namıktan, Namık Kemal'e, oradan Mustafa Kemal'e kadar bir alay devlet adamı, gazeteci, şair Muhib Beyin kafasındaki isimler çarşısında yanıp sönmeye başlamıştı.

Gülümsüyor mu, hüzünleniyor mu belli olmuyordu.

— Ama sen bu işlere alışık değil misin Sultanım? dedi. İttihatçıların beni Sinop'a sürdüklerinde yetişmiş kızdın. Sonra Miralay'la evlendin. Bekirağa bölüklerine yemek taşıydın.

— Yoo babacığım diye direndi Naciye. Bu sizinkilere benzemiyor ki... Siz iftiraya uğradınız... Cahit Anadolu için çalışıyordu.

Yüzünde kural tanımayan analık duygularıyla öfke bir arada çizgilenmişti.

— Namık niye çalışıyor? Kime çalışıyor?

İsyanlar, hükümet darbeleri, sürgünler, hapishaneler... Yeneler, yenilenler... yener gibi olanlar, yenilmiş gibi olanlar... anılar güncele ulaştırarak yolu tukamış bırakmıyordu Muhib Beyi. Kafasındaki sözcükler önceki düzeni içinde, soru-yanıt kuruluşuna oturmamaya başlamıştı. Bir şeyler

düşünüyor, ama yerine koyamıyordu. Duraladı. Namık neye mi çalışıyor? Yahu Şöyralist Fırka'nın kurucularından biri vardı, kimdi o? Hayır hayır Hilmi'yi söylemiyorum canım. Ötekini söylüyorum. İstiklal mahkemesine verilen Doktoru.

Yorulmuştu. Boşalmış gözlerle baktı kızına.

— Olabilir ki... dedi. Sustu.

Ben de tutmuş seksenine merdiven dayamış adamı sıkıştırıyorum diye düşündü Naciye. İçi sızlayarak Vali Süleyman Muhip Beyden kalana baktı.

— Çayınız soğuyacak babacığım, dedi.

— Yaa... Çayı soğuttuk, diye gülümsedi Muhib Bey.

Yalnız kalınca İstiklal Mahkemesine verilen doktorun adı Şefik Hüsni'ydü yahu, dedi. Ne kadar da zayıfladı isim hafızam benim... Peki ama niye aradım Doktor Şefik Hüsni adını ben?..

Aşağıda Miralay Cahit kapıyı çalıyordu. Dakika geçmeden açıldı kapı.

— Buyur kumandanım...

Şapkasını uzattı Miralay. Girişte mermer merdivenlerin başladığı aralıkta duran sandalyeye oturdu. Siniri görünmüyordu.

— Yengen yukarda mı Hüseyin?

— Yukarda kumandanım.

— Evde ne var ne yok?

— Sağlığınız kumandanım.

Hizmeteri şapkeyi yerine koyarak sandalyenin önüne diz çökmüş, bacağıın uzanmasını bekliyordu.

Çizme göğsüne doğru yaklaşınca topuğu sol elinin avucuna aldı; sağ eliyle Miralay Cahit'in baldırını kavrayarak, hafif hafif öne arkaya, yukarıya aşağıya oynatmaya çalıştı.

Aşağın o günkü şişkinliğine, çizmenin kuruluğu ya da ıslaklığına, hatta Miralayın havasına göre değişen durumları hesaba katması gerekiyordu Hüseyin'in. Bir bakışta bunların hepsini anlama yeteneği kazandığı halde, gene de her çizmeyi çekişte, gereken uyumu bulamam korkusu, ensesinden kuyruk sokumuna kadar sıcak bir şeylerin akmasına yol açar, ellerine şaşırtma verirdi.

— Hadise ne oğlum, dedi Miralay. Ama sinirli görünmüyordu.

Hüseyin, sol avucu ile bir iki yokladıktan sonra sağ elin yardımıyla çizmeyi aşağı kaydırmayı başarinca, “bunu kolay atlattık...” diye düşündü. Göğsüne doğru uzanan öbür bacağa göre ellerini değiştirdi.

UNUTULMAZ BABA RESİMLERİ

1.

Kadifekale'ye yakın sokaktaki çivit badanalı evin kapısını sessizce çektikten sonra, dingilinden kopmuş tekerlekler gibi, yokuş aşağı kendini bırakan çocuk sensin değil mi? Kaç gündür ne düzenler kurduğunu bilmiyor muyuz senin. Tam otuz beş gece yatağa uzanıp yorganı başına çektiğin zaman neler düşündün, neler amaçladın, on beş yıllık kafan ne tasarılar kurdu. Şimdi Basmane İstasyonu'nda bilet almak için beklerken sabırsızlığın göğsünü aşıyor. Babanla annenin Akdeniz göklerinden yürüterek kimselere göstermeden boyadıkları gözlerindeki korku da ne öyleyse...

“Korku değil ki kaygı...” diye düzeltir gibi, yana çekilip önünde bekleşenleri bir kez daha sayarken gözleri değişmiş, çehresi dört nüfusla yollara düşen bir adamın sorumluluğundan çizgiler almıştı.

Yakalanmak düşüncesinin kafasına attığı çengel ya-

ratıyordu bunu. İstasyona inince, bilet kuyruğuna girmeden, üçüncü mevki bekleme odasında uyukluyor numarasında yüzünü avuçlarında saklayarak vakit doldurmak istedi. Uzun süre dayanamadı. Bir an önce kendini trene atmak istiyordu. Otuz beş gecenin tasarıları ancak trene bindiği zaman gerçekleşmiş olacaktı. Ancak o zaman kapıldığı düşsel fırtınadan çıktığını anlayacak, duygularını saran özlemin istediği eylem içinde bulunmanın mutluluğunu duyacaktı.

Bir elinde çanta, bir elinde para ve öğrenci kartı beklerken gözlerinde hem haklılık hem suçluluk resimleri iç içe girmişti. Ne var ki haklı oluşunu düşünmek bile tam güven vermiyordu Adnan'a.

Şu kapıdan dayısı hıristan köpürecek düzeye gelmiş suratıyla çıkıp üzerine yürüeyebilir, anlayışsız eller omzundan tutar, çeker götürebilirdi.

“Ülen Adnan, hepten alanyari mi oldun sen! Düş önüme bakıym...”

Bilet gişesinin önünde sıra bekleyenler ikişer adım ilerleyince sevinçli bir hızla arayı kapattı. Anlayışsız ve öfkeli, öfkeyi anlayışsızlıkla büyüten dayı suratı kaçak yeğenini fark etmeden geldiği kapıdan dönüp gitmiş gibi, içi ferahladı Adanan'ın.

Az sonra biraz daha haklı olmanın rahatlığı içinde, gişe memurunun yüzünü görecektik kadar yakınlaşmış. “Bandırma üçüncü...” derken öğrenci kartını memurun önüne bırakırken, paranın üstünü alırken içinde kurduğu payandalara dayanmasını öğrenmişti.

“Kaçmıyorum. Babama gidiyorum.”

Doğruydu. Kaçmıyor, babasına gidiyordu.

Gitme düşünesü, daha ilk aklına düştüğü gece, evleri

basılıp, polislerin yaka paça götürdüğü adamın oğlu bir arkadaşımı da ona öğüt veriyormuş gibi, “Tatilde gidersen tamam,” demişti.

Sonra tam otuz beş gece, saçlarında, Birinci Şube görevlilerinin çemberinden sıyrılmış, baba ellerinin sıcaklığı, bu türden değişik tümceler kurarak uyudu.

Sınıfta ders dinlerken, arka sıralardaki babalıklar gibi dalıp gitmelere başladı. Kahvenin önünden her geçişinde başını dik tutmaya özellikle özen gösterse bile, dizlerindeki titremeleri önleyememenin acısını duydu.

Adamlar küçümseyerek bakıyorlar, ellerinde çay bardakları, kahve fincanları, dudaklarında cigaralar, sanki bakışlarıyla, anlayamadığı bir şeylerin tadını çıkarıyorlardı. Titrediğini belli etmeden geçmeyi başarsa bile çeşmenin önünde sıra bekleyen tanış kadınlar, ağızlarında çengel sakızı, çiklet, çırk çırk, güya ilgi sözleriyle önünü kesince dayanamıyordu artık.

Evde, sokakta, okulda... Düşünmede, konuşmada, okumada... Özlem ve merak vardı yalnız. Yalnız bu içini paramparça eden duyguların egemenliğine düşmüştü.

Üstelik daha babasının götürüldüğü gece, annesinden ayrı düşündüğü belli olmuş, onunla ortaklık kuramayacağını anlamıştı. Bir defa o ağlıyor, Adnan ağlamayı aşan yoğun bir acıyı göğsünün üstünde durdurmasını biliyordu.

O gece, “Çocuk musun sen..” diye sokularak onun kadınca zayıflığının karşısına erkekleşmeyi arayan bir duyarlıkla çıkmak istediği zaman, bağırmasına fena bozuldu ama sesini çıkarmadı. Neymiş bir defa da ben çocukken evi basıp götürmüşler babamı. Sanki bilmiyoruz. Çocuksak gözlerimiz kör değil ya. Babaannem Muhtar Hüseyin Amcayı mutfağa çağırıp bir şeyler söyledikten

sonra, o zaman da kitapları karıştıran polislere kahve pişirmede mi? Tepsiyi getirirken ellerinin titremesinden fincanlar şakır şukur sesler çıkarıyordu ama, aldırılmaz görünüyordu babaannem. “Hulûsi’mi nereye götürüyorsunuz” diye polislerin önüne dikildiği zamanki babaannemi görmedim mi sanıyorsun.

O gece susup düşünmenin anasına bir yardımı olmadığını anlayınca, bayağı bir erkek gibi, “Sen kendine ağlıyorsun,” diye paylamaya çok yakın bir sesle patlayıvermişti. Götürmüşlerse ne yapsın babam. Götürecekler diye düşündüklerini düşünmesin mi? Neden götürüyorlar buna baksana sen...

Karşısındakinin, mantığını hiçe saydığı yerde bile, elleri havada kalıp umarsızlık çizgileri çizmezdi Adnan’ın. On beş yaş sınırlarının isyanını içinde boğarak uzaklaşır, anasını bile yabancıları.

Bu yabancılaşmanın sınırlarını duyguları ile kestirdiği zaman:

— İyi öğrenmiş!.. diye haykırmaya başlamıştı annesi. Ülen sen de baban gibi dert mi açacaksın başıma. Anaaa! Ağlamaya bile bırakmıyorlar insanı kız!..

Sonradan düşündükçe, “İyi ki söylemek istediklerimi dudaklarımda tuttum...” diye susmasını onaylayarak anasının tümcelerinden cımbızla, çeker gibi, iki sözcüğü aldı, kafasının en dokunulmaz köşelerine yerleştirdi.

“Babam gibi ya!.. Elbette babam gibi. Kimde var benim babam gibi baba? Göstersene bakalım. Dayım mı? Senin dayım dediğin karaborsacılardan daha aşağı anladın mı? Babam dedi ki, bir defa senin dayın karaborsacılara yataklık ediyor... Onların mallarını saklayarak halka kazık atmalarına yardımcı oluyor dedi. Polisler boyacıların dükkânını basıp hapse attıkları zaman dayım ne-

den İstanbul'a kaçmış, söylesene..."

Haksızlığı susturmanın yarattığı sevinç rüzgârı yorganını şişirecekmiş gibi olunca uyumadığı anlaşılacak diye korkar, kafasını Roma imparatorlarının adlarına çevirmeye çalışarak uyurdu.

Kampananın sesiyle fazla sevindiğini karşısında oturanlara belli etmemek için gülüşünü dudaklarında ısırarak on beş yaşın adamı, üç saat içinde üç yıl büyümüş gibi, -Fatih medreselerinden birine kapağı atınca, İstanbul'a yenilmeyeceği daha fakülteye giriş işlemlerini yaparken belli olan- üniversite öğrencilerine benzemişti.

Ne var ki, babasının ne durumda olduğunu öğrenme merakıyla özlem kafasında kol kola girince, duyguları bu kez onu yaşından daha da küçültüyor, anasının dizleri dibinde ağlaşan muhallebici çocuklarına çeviriyordu. Başvuracağı bilinmez hangi kapılarda, söyleyeceği ilk söz hazırlanmak da bu duygunun dürtüsüydü.

"Babam Hulûsi Deniz'le görüşmek istiyorum..."

"Ha..."

Tren Menemen'e gelinceye kadar gözlerini kapatıp, yorganı başına çektiği zamanlardaki gibi bir sürü benzer tümceler yarattı. Ve her birinde ayrı durumlarda bir baba yüzüyle karşılaşarak duyarlığının son aşamalarını, göğsünde pır pır çırpınan kuşların kanatlarında duydu.

"Babam Hulûsi Deniz'le görüşebilir miyim?"

"Ha..."

"Babam Hulûsi Deniz'le görüşmek istiyorum..."

"Ne..."

"Babamı görmek istiyorum, babamı..."

Kafasına çengel atan düşüncelerden kurtulmak için gözlerini açtı.

Tren Karşıyaka'yı geçince, pencereyle kapının üstünde

birtakım çıkıntılar bulup, kalın çamaşır ipini bağlayarak çocuğuna salıncak kuran kadının başı önüne düşmüştü. Eli iple birlikte gidip geliyor, kolu yukarı kalkarak kucasına düşerek, uyku halinde bile düzenle devinime katılıyordu.

Kadifekale'ye en yakın sokaktaki, duvarları çivit mavisine boyanmış evin kapısından gönül rızasıyla girerek anasının kollarına atılmak isteyen çocuk da bu görünüşle birlikte geldi, gözlerinde göz, duygularında duygu, kafasında düşünce oldu Adnan'ın. Büyüklerin tam ellerini ceplerine atıp cigara paketlerini aradıkları anlardan biriydi bu. Böyle zamanlarda gösterişli bir hırsla kibriti çakarlar, delicesine içlerine çektikleri dumanı sıkıntılılarıyla birlikte dışarıya savurmak isterlerdi.

Yeniden gözlerini kapadı ama kurtulmaya gücü yetmiyordu. Bıraktığı mektup, mektubu okuduğu zamanki acılı anne yüzü, gücünü yere sermişti artık. Gözlerinde göz, duygularında duygu, kafasında düşünce olan öteki çocukla birlikte, Adnan'ı zayıf yerlerinden yakalamış sarsılıyor ha sarsılıyordu.

Kocası tutuklandıktan sonra uykusuzluktan, yorgunluktan, havasızlıktan gözlerinin altı torbalanan kadını ilk kez görüyormuş gibi yalansız bir sevginin en çocuk sesiyle dizlerine kapanmak istedi Adnan. Kendisinin okula gitme saatinden kim bilir ne kadar önce tütün mağazasının yoluna düşen bu kadına karşı bilinen bağların dışında bir yakınlık duydu birden.

Hangi içten yaklaşmanın birdenbire bilince dönüşmesiydi bu? Hangi duygular, yaşamın olanca sertliği içinde pişmiş, olgunlaşmış, pencereleri sımsıkı kapatan perdelerin evlere sızdırmadığı ışıklarla donanmıştı. Bilmiyordu ama o ışıkların yardımıyla babasını götüren po-

lislere bile yumruklarını sıkmayan Adnan, kitapları hal-
laç pamuğuna çeviren o adamların da dalgalarında bo-
ğuştukları bir yaşamın asıl yüzünü sezinlemeye başladı.
Ve şimdiye kadar hiç yaşamadığı bir sorumluluk duygu-
su dudaklarında bir karar kesinliğinde somutlanıverdi.

“Döner dönmez çalışmaya başlayacağım...”

Kararlı bir rahatlığın esenliği içinde, büyük bir adamın
birden neşelenerek çocuklaşması gibi, ilk kez korkmadan
koridora çıktı. Alnını camın serinliğine dayayarak, kıyıla-
rında salkımsaçak söğüt ağaçlarının kendilerinden bir şey
saklamadan uzandıkları Gediz nehrine baktı kaldı.

Trenden inince, kalabalığın yarattığı şaşkınlık, çocuk-
luğun açık tuttuğu kapılardan, Bandırma'nın poyrazı gi-
bi, birdenbire girivermişti. İnsanlar başkalarından uzak,
kendilerine yakındılar. Sanki yalnız sepetlerinden ve ba-
vullarından ibaret kalmışlardı. Ne başka şey görüyorlar,
ne başka şeylerin sözünü ediyorlardı. Durumunu kolay-
laştırıp eşyasını yakalayan kendisinden önce inenlerin
devinim hızına kapılarak koşmaya başlıyordu.

Adnan, bu bilincini hareket içinde dağıtan kalabalığın
ortasında tek başınaydı. Gecedен mi, bilmediği bir ken-
tin birdenbire ortaya çıkışından mı, kendisiyle trenden
dökülüveren kalabalık arasındaki doğal yakınlığı yitiri-
verdi birden. Yalnızdı ve bu korkulu yalnızlığın egemen-
liğine kafa tutacak güçten yoksun kalmıştı.

Yoğun bir bireyciliğin alışıla alışıla doğal görünen te-
laşa içindeki şu insanlar arasında belki tek kişinin bile
kendisinininkine benzer bir amaçla yola düşmediğini dü-
şünerek ezildi; başvuracak olanaklar aradı. Şu anda
–sakladığı boya fıçılarının, tereyağı, peynir tenekeleri-
nin arasından nasıl kopup geldiği belli olmadan– dayısı

bile çıksa karşısına:

“Ne arıyon ülen Bandırmalarda sen,” diye kulağına yapışsa bile sevinecek haldeydi.

İndiği vagonun önünde duraladığı birkaç ölü dakikanın karanlığı içinden önünde bir ses belirdi birden.

— Götürelim mi âbi?

Bembeyaz dişleri gecenin ve yüzünün alacakaranlığında parlayan bu çocukla göz göze geldiği anda, bir dönüşümün usta parmakları kafasındaki erkekleşme isteminin ışık güçlerine dokunmuş gibiydi Adnan'ın. Doğadaki oluşumlara benzer bir hızla kafasında birdenbire ışık caddeleri açılmış, onu yürümeye çağırıyordu.

Duraklarsa düşeceğini kestirerek, kendisi yaşındaki çocuğa o anda doğuveren sevgi ve teşekkür duygularıyla bir bakıp koşmaya başladı. Artık babası bile yoktu aklında. Kalabalığın yarattığı dalgalanışın üstüne çıkmış, koşuyordu. Amacını gerçekleştirme istemini bozguna uğratan sarsıntıyı atlatmış, tehlike geçmişti.

Kadifekale'nin düzlüğünde sol iç oynadığı maçta gole gider gibi rahat ve alışık koşuyordu. Çocuklar bağırlıyorlardı arkasından.

— Ad-nan!.. Ad-nan!..

Tilkilik Genç'le Kalegüç'ün maçı değil de, sanki bir bayrak yarışydı bu. Bandırma iskelesine uzanan yolla ilgisi olmayan o ışık caddesinde kendi kendisini aşmanın sevincini duyan başka bir Adnan vardı. Yaşamın, o yaşına kadar biriktirdiği korkulardan sıyrılmış, koşuyordu.

2.

Vapurun Tophane rıhtımına boşalttığı kalabalığı on

dakika içinde yutuveren bir İstanbul'un ortasında, elinde çanta, Askeri Hapishaneyi bulabilmek için, Harbiye'yi soran sensin değil mi?

Yıl 1953. Aylardan Haziran.

Salıyı çarşambaya bağlayan gece Marmara denizinin dalgalarında kaldı. Evrenin bile haberi yok artık bu geceden.

Bir kez daha karanlığı parçaladı ışıklar.

Uyku akan gözlerine sabah aydınlığı doldukça yenilendin Bandırma'da başardığın koşu yaşamının güveni oldu, onuru oldu. Korkmuyorsun ama vakit çok daha.

Bir sabahçı kahvesine gir. Bi çay iç, için ısınsın. Yok yok en iyisi sola doğru yürü sen. Caddenin hemen arkasındaki sokakta bir işkembeci göreceksin. Dal içeri. Sirke sarmısak kokulu buğuları yüzünde duya duya karnını doyur önce. Gücün yerine gelsin bakalım.

Köprüyü ararken karşısına çıkan işkembeciye, her öğle paydosu koşar adım gelip "Duble işkembe âbi..." diyen kendi yaşlarında birinin alışık adımlarıyla girdi, oturdu.

Çantası dizlerinin üzerinde, elleri rahatsız. İçindeki sevinç dalgalarına taş atmayan titreşimler, kafasında sözcük düşünce, düşünce sözcük ikiliğinde yeni Adnanlar yaratmaya devam ediyorlar. İçinde kıpırdayan her duygu, çünkü gün bir durup bir kalktıkları istasyonlar gibi kayıkayıveriyorlar elinden. O tek gerçek varlığına egemen oluyor yalnız.

"Babamı göreceğim... Babamı."

Polislerin kitaplarını didik didik ettikleri zaman, dayımı gibi, boya fıçılarında yataklık etmediği için başı eğilmeyen, polislere bile acımalı sevgilerle bakan gözlerini

göreceğim babamın. İzmir'e döner dönmez çalışmaya başlayacağımı söyleyeceğim ona.

Kitaplarını anlayacak kadar büyümedimse de daha, bunca yıl çalıştığın dokuma tezgâhlarında, altı günüm o iki buçuk lira etse, bu paranın onunu sana göndermeyecek olduktan sonra nerede kaldı benim o yüksek sesle okuduğun şiirleri duyarken içimde beliren coşkular. İçki-li döndüğün gecelerde gözlerine ışıktan çiçekler doluşturan şarkılarını öğrenip söylediğimi bilmiyorsun ki sen.

“— Hayat denilen kavgaya düştüğün zaman kaç yaşındaydın baba?”

“— Oho.. Ulan Koçyiğit sıkıştırma bakalım babanı.”

“— Ama kaç yaşındaydın?..”

“— Biz seferberlik çocuğuyuz arslanım. Bak bana bakıym. Gözlerime bak gözlerime. Sen babandan ileri, doğacak çocuğundan geri olacaksın anladım mı?”

“— Ben mi senden ilerde olacağım?..”

“— İlerde değil, ileri olacaksın, ileri...”

Masasına ekmek getiren garsonun elleri dalgalılığını parçalayınca ürküp bozulmadı.

— Çorba dedi, sarmısaksız olsun.

Sonra yine İstanbul. Sarayburnu, Yenicami, Süleymaniye. Yapılar.. Yapılar.. Yalnız köprünün üzerindeki tramvaylar çekiyordu ilgisini. Hızlanarak köprüden Karaköy'e kayar gibi inen tramvayların durağını görmeye çalıştı. Erken de olsa, erken olduğunu bile bile hapishanenin yakınında bulunmak istiyordu.

Kaç yıl önce, İzmir hapishanesine götürdükleri zaman, candarmaların beklediği kapıda, başörtüsünü sımsıkı bağlayan babaannesinin ağlamaklı gözlerine nasıl bakacağını bilemeyen çocuk, İstanbul Garnizon Komu-

tanlığı'nın önünde saatin dokuz olmasını bekleyen Adnan'ın elinde huysuzlanan bir küçük kardeş gibi sızlanıyordu.

“İçeri girsene!.. İçeri girsene!..”

Götürdükleri yiyecek sepetini karıştıran kara şapkallı adam, babaannesine “Nasılsın Hürrem Hanım?” demiş, sonra iç kapıya doğru bir iki adım atarak bağırmişti.

“Hulûsi Deniz!.. Görüşmeye!..”

Geldiğinde nedense yüzü gülmüyordu babasının.

“— Adnan'ı neden getirdiniz be anacığım, dedi babaannesine.”

“Tutturuyor be oğlum diye sızlandı kadın. Bi defa olsun görsün dedim. Ne var?”

“Ne mi var?”

Bu sözleri acı bir şey gibi dişlerinin arasında çiğnedikten sonra:

“— Vay koçyiğit...” diye ensesinden tuttu, göğsüne çektirdi Adnan'ı.

Bir süre başka söz etmeden saçlarını kokladı. O ara, yağmur yemiş ağaçların altından geçerlerken, bir arkadaşları dallara vurmuş gibi, ensesinde serin damlalar duydu Adnan.

Nöbetçi yapımı yeni biten hücrelerin damları üzerinden denize bakıyordu. Posta onbaşı oturduğu yerden seslendi.

— Hişt!.. Nereye gidiyorsun?

— Hapishaneye, dedi Adnan.

Duralamıştı ama bir engel gibi görünmemişti bu. Gerçeğe ulaşmanın mutluluğu içindeydi. Otuz beş gün geceli gündüzlü kurduğu tasarıların yarattığı hayal dünyasına benzemiyordu.

— Babam Hulûsi Deniz'i görmeye gidiyorum.

— Siyasi mi?

— Siyasi, dedi ne dediğini bilerek.

Posta, başıyla geç işareti yapınca önünde giden askerlerin peşi sıra yürüdü, ana binaya geldi. Merdivenlerin bittiği düzlük yerde yine durdurdular.

— Hey!.. Nereye gidiyorsun?

— Babama, dedi soluğunu tutarak.

— Dur bakalım hemşehri. Babanın evi mi burası? Zaten durmuştu.

— Kimliğin nerede, kimliğin?

Gösterdi.

Sonra bir odaya götürdüler.

Duygusu yitmemiş bir yüz üzüntüyle baktı ona.

Duyarlığı sözcüklere vuran bir ses:

— Hulûsi Deniz mi? dedi. Hulûsi Deniz burada yok ki çocuğum.

— Ama babam... diye kekelemeye çalıştı ya başaramadı. Koca adamların bile ne yapacaklarını bilemedikleri zamanlardan biriydi bu. Sabahki çorba midesinde çalkalanmaya başlamış, yüzü sapsarı olmuştu.

Otuz beş gün dünyasında yaşadığı tasarının tam gerçekleştiğini sandığı anda karşılaştığı olumsuz durum, istem dışı sözler halinde vurmaya başladı kafasına. “Öyleyse nerede benim babam?.. Benim babam nerede öyleyse?.. Nerede öyleyse benim babam...”

— Otur bakalım dedi astsubay, duyarlığı sözcüklere vuran sesiyle. Hüseyin, çocuğa bi çay söyle...

Telefonu açtı, numaraları çevirdi, bekledi. Kapadı. Bir daha açtı. Bir daha çevirdi numaraları.

— Birinci Şubeye bağlar mısınız?

Bekledi.

— Birinci Şube, Başkomiser Rüştü Beyle görüşmek istiyorum.

Babasını sordu sonra. Bütün bunlar başka bir dünyaya özgü işler gibiyken babasını sorar sormaz somutlanıvermişti.

“İzmirliiler arasında Hulûsi Deniz var mı?”

Telefon kapandı.

— Daha babanın sorgusu bitmemiş. Hadi bakalım doğru Emniyet Birinci Şubeye..

Garnizon Komutanlığı’ndan çıkınca, aynı tümcelerden kurulu bir dünyadan geçerek tramvay durağına yürüdü Adnan. Tramvay aynı dünyanın değişik yörelerinde durdu, kalktı... durdu, kalktı. Sirkeci’ye indi.

“Hadi bakalım... Doğru Emniyet Birinci Şubeye...”

“Emniyet Müdürlüğü hangi sokakta âbi..”

“Birinci Şube kaçınca kat âbi?..”

Merdivenler, merdivenler, merdivenler. Soluk soluğa çıkılan... İtile kakıla çıkılan. Kaç dönemin kiri pası ile karalanmış, yukarısındaki karanlık odalarda kaç yiğidin can gücünün eritildiği merdivenler...

Hızını haklılığından alarak üst kata çıktığı zaman yasakların gerçeği bir kağıt üzerinde dile geldi, durdurdu Adnan’ı.

GİRİLEMEZ...

“Peki ama adamın babasının içinde olduğu söylenmişse ne yapılır.”

“Kapı vurulur...”

Vurdu, açan olmadı.

Beklenir.

Bekledi.

Açan olmadı.

“Bir daha vurulur.”

Bir daha vurdu.

Bir daha bekledi. Her saniyenin altında sinirlerinin koparıldığını duya duya bekledi. Özgürlüğü hak bilenlerin doğal rahatlığı, her şeyi göze almışlığıyla itti kapıyı sonra.

— Birinci Şube burası mı abi?..

Evrende adı dünya olan yıldızda Türkiye. Türkiye’de İstanbul. İstanbul’da Sansaryan hanının son katında bir oda. Basın odası. Basın odasında bir Adnan.

Etinin kemiğinin bir parçası gibi duyduğu adamın adı dudaklarında titredi Adnan’ın.

— Babam Hulûsi Deniz’le görüşmek istiyorum. Nereden bilsindi küfür etmekten nasır tutmuş dudakların karşısında olduğunu Adnan çocuk.

Duyulmadı sanarak yineledi.

— Babam Hulûsi Deniz’le görüşmek istiyorum.

— Kim ulan Hulûsi Deniz?

— Babam, dedi. Geri çekilmeden. Buradaymış. Hapishaneden telefon ettiler.

Gülmeye öfkelenme arası bir patlama tokat gibi şakladı duvarlarda.

— Öyle söylesene ulan fırlama. Komünist çıkartması öyle söylesene.

Bir sözcükten bir sözcüğe. Bir dünyadan ötekine. Kadifekale’ye en yakın sokaktaki çivit badanalı evin delikanlısı bir santim bile geri çekilmeden baktı görevlinin yüzüne.

Mahallesinden dışarı adımını atmamış çocuklar gibi; savaş görmüş, Abdulhamid dönemlerinde hakkında cur-

nal düzenlenmiş ihtiyarlar gibi baktı. Scsini soluğunu çıkarmadan baktı sadece.

Değişti, gözlerini ovuşturdu, cigara yaktı görevli.

— Söylesene be oğlum. Adam insan gibi söylesene.

Koridora çıkıp birisine seslendi. O birisi önüne kattı Adnan'ı. Başka birisine götürdü. Hepsi sivil giysiler içindeki bir sürü adamın yanından yöresinden geçerek bir odanın kapısında durdular.

Adam içeri girdi. Çıkınca başıyla işaret etti.

— Haydi gir... Rüştü'nün iyi tarafına geldi. Düşünce-si kılıç gibi bilenmiş, hareketlerini sıkı bir denetim altında tutuyordu. İçeri girince, ölçüden santim şaşmadan kapının önünde durdu. Masanın başındaki adama bakmadan, her türlü buyruğa, kötü söze, küfre hazırlıklı.

— Ha sen misin? diye gözlerini kaldırdı masanın başındaki adam. “Kimdi senin baban?”

— Hulûsi Deniz...

— Haa! Hulûsi Deniiiz?

Bakışıyla saçlarının ucundan başladı. Sabahtan beri İstanbul kaldırımı çiğneyen kunduralarına kadar indi Adnan'ın.

— Dur bakıym...

Kalktı, yan odaya geçti.

Adnan'ın kafasında kılıç gibi bilenmiş düşünce devinime başlamıştı.

“Neden soyadınızı söylerken Deniz'in “i”sini bu kadar uzattı? Yan odaya geçmeden çağırtamaz mı babamı? Neden dur bakıyım derken öyle...”

Yanıt bulamadığı sorularla birlikte muhalif bir ağlama isteğinin göğsünde düğümlendiğini anlayarak kendine içerledi.

Çekişme olanca gerçeğiyle birey olma gücünü karşısına almış, şimdiye kadar rastlamadığı savaflara sürüklemek istiyordu Adnan'ı. Olay ve hemen arkasından yorum. Daha bir olayı yorumlamaya vakit bulamadan başka olay, başka davranış. Hiçbiri tasarılarında bulunmayan şeylerdi bunlar. Birdenbire karşısına çıkmışlardı.

Bekliyordu.

Beklemekten başka tutunacak dalı yoktu ki zaten.

Son olarak, "Bir gün beni de buraya getirselersene, babam da beklerdi..." diye düşünürken, içerki odadan gelen kırık dökük sesler arasında, Kadifekale'ye en yakın sokaktaki duvarları mavi badanalı evin odasında herkeslerin kine benzemeyen şarkılar söyleyen adamın sesini, duydu kulağıyla algılayarak, kılıç gibi bilenmiş düşüncesinin denetiminden koptu, ara kapıya yanaştı.

"Babam bu, babam..."

Elektriğe tutulmuş gibiydi ama titremiyordu. Korkmadan duygunun, birdenbire yarattığı güçlerin son aşamasında, daha sokuldu kapıya, daha kulak verdi.

Bir ses:

— Yapma Hulûsiciğim, diyordu yalvarır gibi.

Başka biri:

— Konuşmazsa çocuğu göremez diyordu açık açık.

Sesler birbirine girdi sonra.

— Yapma Hulûsi. Konuş Hulûsi. Yapma konuş Hulûsi.

— Göstermeyecekseniz gideyim...

Babasının sesiydi bu.

Duygu ve inancın yarattığı güçler birdenbire başkaldırmayı ne zaman hak saydılar, bilemedi Adnan. Otuz beş günün birikimi sevginin yasak masak tanımayan duyarlılığıyla nasıl el ele verdi düşünemedi bile.

Sesi, başına buyruk asi, varlığını ortaya koymasını önlemek isteyen iç engellerin hepsini aşarak, dalgalanmaya başladı.

— Babamı görmek istiyorum, babamı.

Bağırdıkça, geceli gündüzlü otuz beş günün birikimi bütün yasakların duvarlarını aşıyor, kendi içinde olgunlaşarak, yaşamın tek amacı haline gelen özlem sabrın bile önleyemediği bir düzeyde, kendi özgürlüğünü ilan eder gibi, hakkını istiyordu.

— Babamı görmek istiyorum... Babamı.

Üçüncü haykırıyla birlikte ara kapıyı açtığı zaman, her şey sanayilerin hızını aşmış, Adnan'ın belleği, yaşamı boyunca hiç eskimeyecek baba resimlerinin en güzellerini, en yiğitlerini çekivermişti.

Sansaryan Hanının kapısına indiğinde, yediği tokatlara karşın direncini ayakta tutan gücün bu resimler olduğunu biliyordu.

B A B A S I N I N O Ğ L U

Kâzım Adalı, masasının üstüne yaydığı faturaları sağ eliyle sıraya koyuyor, sol eliyle şrak şrak tesbihini çekiyordu. Birtakım mırıltılar vardı dudaklarında. Söylediklerinden de yaptığı işten de memnun görünüyordu. Birden kapının vurulmasıyla irkildi. Beklemediği seslerle olduğu yerde mıhlanaarak bıyıkları dikilen sarışın bir kedinin duruşunu aldı. İçeri giren delikanlı çocuğu kuşkuyla süzmeye başladı. “Nereden tanıyorum ben bunu?” sorusunu kafasında evirip çevirirken belleğine arap saçına dönmüş tehlikeli anılar doluştular.

— Kimsin sen dedi; benden ne istiyorsun?

Şişman gövdesinin üstünde tepeden bastırılmış gibi, iki parmak bile boyun bırakmadan duran başını kaldırmaya çalışıyordu.

— Rica ederim, söyleyiniz. Ne istiyorsunuz?

Şaşkınlığın dudaklarına yürümesini engelleyerek:

— Ben Ahmet Usta'nın oğlu Kurtuluş'um dedi çocuk. Şeyden arkadaşınız Ahmet Usta var ya.

Babasının oğlu bile olsa birlikte tutuklanıp hapisanede

yatmadığı bir kimseyi tanımak ilkelerine sığmadığı için merak gitti, kaygı geldi Kâzım Adalı'nın yüzüne.

— Yanlışınız var dedi. Babanız olduğunu söylediğiniz zâtı tanımıyorum.

— Ama, diye kekeledi Kurtuluş. Direnmeye çalıştı. Emekçi Parti üyesi dokumacı Ahmet Usta'nın oğluyum ben.

Kâzım Adalı, bu ara çalışma masasının önüne çıkmış, olağandan çok fazla sıktığı bel kayışının yukarıya fırlattığı göbeğine sinirli sinirli tesbihini vurmaya başlamıştı. İçine elvermeyen bir durumdu bu. “Kim gönderdi? Para mı istiyor? Parayı verdiğimi kabul edelim, bir daha gelmez mi?..”

Kafasındaki soruları aşarak, kendini toparlamaya çalıştı.

— Sizin yanlışınız var, dedi yeniden.

Kuşkunun çeşitli resimleriyle dolan gözleri, Kurtuluş'un dönüp gitmesini bekliyordu.

— Kâzım Beyin yazıhanesi değil mi burası?

“Adımı da biliyor şaşkınlığı alındaki çizgilere vurdu Kâzım Adalı'nın. Kişiliğine daha 1925'lerde yerleşen kuş-kulanma alışkanlığı, “Polis artık çocukları da kullanıyor,” kararına dönüşüverdi.

— Evet veya hayır, dedi biraz da küçük düşürücü bir sesle. Sonra yanağını kaşdı. “Ya Ahmet Usta'nın oğluy-sa?..” Bir daha kaşdı yanağını; sabahki tıraşından kalma cilet yarasının kabuğu kalkmış hafifçe kanamaya başlamıştı ama aldırmiyordu.

— Şunu düşünün ki, bu meselenin esası Kâzım'a bağlı değildir. Meselenin esası Kâzım'ın Ahmet Usta'yı tanıyıp tanımamasına bağlıdır. Eğer ben Ahmet Usta adında birini tanımamışsam. Kâzım veya gayri Kâzım olmuşum ne çıkar bundan?

Duraladı. Böylece çocuğu kırmadan göndermenin yolu-

nu açmanın rahatlığı içini dinginleştirmişti. Şimdi tesbihi yine sol eline almış uyumla avucuna vuruyordu.

— Hem anlamalısınız ki demagoji değil bu, dedi.

— Anladım, dedi; ama artık şaşkınlığın dudaklarına yansımaları engellemeyi başaramıyordu Kurtuluş. “Gerçekten babamın arkadaşı değil mi ki bu?” sorusunu kafasına takarak kırılmışlığı aşmaya çalıştı.

— Özür dilerim, diye başvurmasının nedenini açıklamadan döndü çıktı.

Çocuk çıkınca, Kâzım Adalı tekrar masanın başına geçti. Faturaları bıraktığı yerden sıraya koymaya başladı. Ne var ki, yalnızlığında tatlı bir rüzgâr gibi içini serinleten düşünceler dağılıp gitmişti artık. Birtakım anılarla birlikte, Ahmet Usta'nın bildik yüzü, yakasını kurtaramadığı sorular, midesine saplanan bir gaz sancısı gibi kafasını kurcalıyordu.

“— Doğru mu yaptım?”

Sorarken dudaklarına belli bir acının saklanmaz çizgisi yerleşmişti. Hep böyle olur, önemli saydığı bir kararın arkasından bireysel sıkıntıların daralmalarına düşer, acılanmış bir dünyada kendi kendisinin üstesinden gelmeye çalışırdı.

Kalktı, masanın önündeki boşlukta sert adımlarla volta atmaya, elinden düşürmediği tesbihi bacağına vurmaya başladı. “Şrak.. Şrak..” sesler çıktıkça alışkanlığın da ilerisinde öyle bir zevk alıyor gibiydi.

“Doğru mu yaptım?..”

Ne kadar sorsa, ne doyurucu bir karşılık buluyor, ne de Ahmet Usta'nın çocuğundan kalan sarı saçların, inatçı gözlerin çizdiği resimlerden kurtulabiliyordu. Çocuğun sesi odaya dağılmış, yüzü kafasına, girişimi kuruntusuna yerleşmişti.

Kapı vurulmadan açılınca dalgınlığına çarpan iri yarı adamın esmer yüzünü neden sonra algılayarak sertleşti.

— Ne var?.. Neden işini bırakıyorsun?

Esmer yüzlü adam, koyu kıvrırcık saçlarından alnına düşen bir demeti eliyle parmaklarıyla tarar gibi geriye attı. Anlamını sesinin uyumunda gizleyen bir ifadeyle.

— Kâzım... dedi.

— E, ne var diyoruz.

— Meteliğim kalmadı yahu...

— Yunus şimdi para meselesi düşünecek halde değilim, diye tesbihini avucuna çarptı Kâzım Adalı. Önemli şeyler var.

— Önemli şeyler... Önemli şeyler... diye yakındı Yunus. N'oluyor Recep Peker istifa mı etti. Yoksa arkadaşları tahliye mi etmişler?

Raşit Rıza Tiyatrosu ile turneye çıkan üçüncü sınıf bir oyuncunun sesiyle konuşuyordu ama karşısındakine ege-mendi.

— Meteliğimiz kalmadı diyoruz. El cevap para meselesini düşünecek halde değilim. Senin için ne de mesele ya...

Yaklaştı, kasları fırlayacakmış gibi gözükken kolunu tepeden Kâzım Adalı'nın omuzuna bindirerek, siyahlığını sanki tehlikeli bir karanlıktan alan gözlerini dikti.

— Verecek misin?

Çekinmeden:

— Dur bakalım, dedi Kâzım Adalı. Önemli şeyler var diyorum, anlamıyorsun.

Bu kez duraladı Yunus. Aklına yeni bir şey gelmiş gibiydi. Kolunu geri çekerek oturdu. Bir cigara yaktı.

1930'lardan beri arkadaşlıklar. Birlikte tutuklanmışlar, hüküm giydikten sonra genel affa kadar, üç yıl aynı koğu-

ta yatarak kişiliklerinin görünen yüzünü iyice öğrenmişlerdi. Çabuk geçen dargınlıklar dışında ilişkileri sürüyordu.

Kurtuluş'un gelişini anlatırken kırılmış saçlarına, yaşlılık çizgilerine karşın çocukça bir saflığın ilk bakışta fark edilemeyen sıkıntıları yüzüne vurdu Kâzım Adalı'nın. Aynı saflıkla da sordu:

— Polisin marifetimidir bu?

Yunus, kalın çizgilerin dörde beşe böler gibi geçtiği yağlı kara alnını kaşıyor. Kâzım'ın hastalık düzeyine varan kuşkuculuğunun boşluğunu, işe yaramazlığını düşünerek için için gülüyordu.

— Peki kaç yaşında bu çocuk?

— On altı, on yedi olabilir...

— Hımm..

— Ne diyorsun, sana göre, polisin marifeti mi bu?

— Bilmem ama pek de benzemiyor, dedi Yunus.

— Doğru mu yaptım?

— Bilemem, dedi yine. Kaşlarını çattı. Esmer yüzünde acıma duyguları belirten ifadeler yansıtmaya, anlatılanlardan etkilendiğini belli etmeye çalıştı. Karısındakinin de duygulanmasını istiyor gibi dargın bir sesle:

— Sen böylesin zaten, dedi. Bircycilik ata yadigârı olmuş sende. Hasislik içine işlemiş. Çocuğa üç beş kuruş verseydin iflas mı ederdin?

— Anlamıyorsun... Gene gelirdi.

— Hadi hadi anlamayacak bir şey yok, diye tersledi. Tefeci Gobsek sen de.

Elini uzattı.

— Bana bak... Bana da vermeyecek misin?

Soruyla birlikte Kâzım Adalı'nın yüzündeki acılı anlam dağılıvermiş, hemen de para konusunun yaratıtığı yeni bir koşulun insanı olmuştu.

Cizdanından eli titreyerek çıkardığı onluğu uzatırken sıkıntısını sözcüklere vurmadan edemedi.

— Haftalığını peşin yiyor, sonra mesele çıkarıyorsun.

Kapıdan çıkacağı sırada içerlemiş bir yüzle döndü Yunus. Siyahlığına tehlikeli bir karanlığın düşündürücü gölge-leri düşen gözleriyle korkutmak ister gibi baktı.

— Sen de ye be birader...

Merdivenleri iner inmez gömleğinin yakasını açtı. Derin derin soluk aldı. “Bu sıkıntı bitirecek beni...” diye mırıldandı. İki yıl geçiyor eski alışkanlıklar kanayan bir yara gibi içimde sızlıyor. Ne bitmez şeymiş bu... Parmağımı kaptırdım kolum gitti. Şimdi onlar istemeden ben veriyorum.

Kemeraltı caddesine çıkan yola doğru yürürken, borsa ajanlarından birinin yazıhanesinden fırlayan gazeteci çocuğun bağıışıyla irkildi.

— Halkın Sesi... Hapishanedeki demokratları yazıyor... Halkın Sesi...

Hapishane, hapislik... Bu sözcüklerden kurtulmak için kendisini kendi gözünde bile paspas gibi ayaklar altına düşmüş gördüğü halde her çağrışımında parmaklıkların arkasında geçirdiği üç yılı yeniden yaşayarak önünde dipsiz bir uçurumun açıldığını sanıyor, düşme korkusuyla başı dönüyordu.

“Bir gün değil, beş gün değil, yüz gün değil... Sanki başsız ve sonsuzdu.” diye söylendi. İnanç yıpranmaya başlamıştı. Gün geçtikçe zayıf düşüyordun. Kalabalıktan uzak, kendine yakındın. Sürekli olarak istiyordun. Yemek istiyordun, yemek yoktu. İçki istiyordun, yoktu... Yaşamayı anlamadan, düştüğün çukurda, dışardayken gerçek sandığın hayaller tutkularını karşılayamıyordu. Şu Kâzım, hele Ahmet Usta nereden bulurlar bu gücü anlamıyorum. Hadi Kâzım, kendine bile hayrı olmayan dengesizin biri... Ahmet

Usta'ya ne diyeceğiz? '30'dan bu yana gözünün içine bakan kadını, yolunu bekleyen çocuğu varken... Sabrı ve direnci yiyip bitirmesi gereken dar geçitlerden hep sağlam çıkmadı mı Ahmet Usta.. Neden inancın tuzla buz oluverdi senin. Hadi tutamadın kendini, önce inkâra, sonra ihanete kadar gittin. Şimdi bu daralmalar, bu sorular ne öyleyse. Nerelerden geliyor bu karabasan? Neden yaptığın işin doğruluğuna inanmıyorsun. Nesin sen yahu... Nereye gidiyorsun..."

Yakınından geçen at arabasının üstüne istif edilmiş çuvalardan biri omzuna dokununca sunturlu bir küfür bastı.

"Nereye mi gidiyorum. Doğru Bodrum Palas'a. Halikarnas Balıkçısı'nın ağzını yoklamaya. Hüseyin oradaysa, Hüseyin'in coşkusunu dalgalandırmaya. Birtakım delikanlıların içtenliklerinden yararlanmak için düzenler kurmaya..."

Her akşamüstü benzer yargılarla kendini yer, ama gene de üç yıl cezaevinde yatan bir kişilikten kalma alışkanlıkları maske gibi yüzünde tutarak Bodrum Palas'a girer girmez daha bir selâmla görevine başlardı.

— Merhaba arkadaş!..

Sanki yaşamını gizli eylemlerde tüketmiş olan yiğit emekçinin nasırlı ellerini meyhane masalarının üzerine bırakarak, duyulmasından çekiniyormuş gibi kısık sesle, ertesi gün hazırlayacağı raporda kullanacağı şeylere ulaşmak için kışkırtıcı konuşmalarını yapardı.

Yunus'a Bakarsanız

Kapı açılınca karşıma çıkan çocuğun Ahmet Usta'nın oğlu olduğu yüzünden akıyordu.

— Merhaba Kurtuluş, dedim. Adımı söyledim.

Düşündüğüm gibi, adımı duyunca yüzünde sevinçle şaşkınlık arası çizgiler dalgalandı.

— Babamı arıyorsanız, dedi.

— Seni arıyorum, dedim. Hapisteki yoldaşımın oğluyla konuşacağım.

Çeşmeli Hasan'ın kahveye gittik. İlk buluşmada babasından söz açarak 50 lira yardım parası verme görevini almıştım. Ne de olsa güçlük çekiyordum. Ahmet Usta ile kişisel bir meselem yoktu. Belki ondan. Yaşadıklarımı konuşursam etki gücümün arttığını önceki deneylerimden bildiğim için '32 utuklanmasıyla başladım söze. Böylece çocuğun küçük yaşlarından kalma tepkilerini harekete geçirmek istiyordum. Konuştukça kendim de etkilenmeye başladım ama. Benim için o günleri yaşamak hem iyi, hem kötüydü. Meslekten yetişme olmadığımdan korku ihanet gibi eskiden ağız dolusu küfürlerle karşılaştığım bir işi yaptığının bilincine varınca tatsızlaşıyordum. Elinin tersiyle itivermek kolay değil bunu. Adamın zihninde boşluklar meydana geliyor, konuşurken bunlara kapılmamak güç oluyor.

— Babanın ilk tutuklandığını hatırlar mısın? dedim.

Sanki Ahmet Usta'nın elleriydi karşımda. Hapishanede Ekonomi Politik notlarını okurken dalmış başını kaşıyordu.

— Hayır, dedi. Dönüşünü hatırlıyorum.

Tutuklanmakla cezaevine götürülmek arasındaki 1. Şube gecelerini de anlattım ona. Kurtulamadığım acılarla, kurtuldum sandığım gerçekler arasında yıllar süren bocalamaları hiç yaşamamış gibi, nasıl da ikiyüzlü ve sahte olabildiğime şaşarak, birlikte çalışma bilinci sözlerinin üzerine basa basa, kendi karanlığını yok saymaları kaçınılmaz defa deneyerek, şimdi benim ruhsuz-duygusuz gözlerime benzeyen gözlerin karşısında Ahmet Usta'ların yaşadığı dirençleri konuşarak tepkilerini isyana dönüştürmeye çabaladım.

Anlamıyor muydu? Yoksa renk mi vermiyordu? Kestiremedim. Yalnız o Ahmet Usta elleriyle başını kaşıyor, tek so-

ru sormadan dinliyordu.

İlk buluşmada bu kadar konuşmanın yeterli olduğunu düşünerek sözü yardım parasına getirmek için, “Yalnız değilsiniz...” dedim. “Babanın yoldaşları sizi yalnız bırakmayacaklar.”

Cebimdeki, az önce tütüncüden bozdurarak yirmisini kendime ayırdığım paranın kalan otuz lirasını uzattım. Yöneticilerim, çocuğu yardım parasıyla bağladıktan sonra istediğim biçimde kullanmanın kolaylaşacağını söylemişlerdi.

— Bunu örgüt size ayırdı.

Elim masanın üzerinde bekleyekalmıştı.

— Kurtuluş yoldaş, dedim sertçe. Bu para sizindir.

Gene bir kıpırdanma olmadı.

Utancımı mı yenmek istiyordum ne. Daha da öfkelenebilir, sırf paranın yirmi lirasını cebime attığının yarattığı küçülmüşlükten kurtulabilme umuduyla, mesleğin dayakçılık kesiminde çalışanlar gibi, çocuğun üstüne yürüyerek küfürle karışık giydirebilirdim. Ama görevim engeldi buna.

— Ben cumartesi pazar Nuri Ağabeyin mürettiphanesinde çalışıyorum, dedi onurla gülümseyerek. Başkalarına verin daha iyi.

Bu işin de yoran, hırpalayan yanı bu işte. Her yeni durum karşısında yeni davranışlar bulabilmek.

Bir daha değiştirdim kendimi.

— Sağ ol arslanım dedim.

Ama yöneticimle tasarladığımız yol kapanmıştı.

Kurtuluş'u dinleyince...

Hep böyle karanlık bastıktan sonra geldiklerinden mi bilmiyorum, kapıyı açınca karşıma çıkan adamı polis sandım birden.

— Merhaba Kurtuluş, dedi. Elini uzattı.

— Babamı arıyorsanız, İstanbul'a Sıkıyönetim Mahkemesine götürdüler diyecektim. Bırakmadı.

— Ben Yunus, dedi. Hapisteki yoldaşımın oğlu ile konuşmak istiyorum.

Şaşırdım ama belli etmedim. Kâzım Adalı'nın yazıhanesindeki karşılama töreninden sonra biraz da duygulanmıştım belki.

Çeşmeli Hasan'ın kahvesinde gündüzleri bizim lisenin kaçaklarına barınak olduğunu söyledikleri odalardan birine girdik. Öncesi sesini ağzında çiğner gibi kısık konuşuyordu. Sonra açılmaya, açıldıkça coşkusuna kapılmaya başladı. Babamların, ben beş altı yaşlarındaykenki tutuklanmalarını anlatırken, içimde ne sıkıntılarla tamir ederek herkesinkine benzetmeye çalıştığım çocuk gecelerimin bir bir kırıldığını duyuyorum. Yetmiyormuş gibi:

— Babanın ilk tutuklandığını hatırlar mısınız? dedi.

Bilimden zayıflığının üzerine yürüdüğünü anlatamadım ama, uzun yıllar kafamda taşıdığım acıyı yaşatmasına da izin vermek istemiyordum.

— Hayır... dedim. Dönüşünü hatırlıyorum.

Hapishaneden çıkış gününün getirdiği sevinçlerle götürüldüğü gecenin bıraktığı acıları dağıtmayı başardığım için büsbütün yalan değildi söylediğim. Ama olan olmuştu. Mürettiphanede burnumun kanadığı günkü gibi alınımın orta yerindeki basınç neredeyse bastırarak diye korkarak dinlemeye çalışıyordum. Durumumu görmüyor muydu? Ayrıca ne umuyordu böyle konuşmalardan. Bilemedim.

Bu arada yarı saklayarak, yarı göstererek avucunda tuttuğu parayı almamı istedi benden.

— Kurtuluş yoldaş, dedi, bu para sizindir.

Yorumlayamıyordum. Ahmet Usta'nın oğlu olmaktan onur duyuyordum ama ne biliyordu benim kendisine yoldaş olduğumu. Yadırgadığımı belli ederek terslenmiş olacağım ki gizleyemediğimi bir öfkeyle bakıyordu. Siyahlarında anlayamadığım tehlikeli bir şeylerin dolaştığı gözleri vardı. Görmezlikten geldim. Artık babamı değil beni ilgilendiren bir yerlere doğru gidiyorduk.

— Ben cumartesi pazar Nuri Ağabeyin mürettiphanesinde çalışıyorum, dedim gülümsemeye çalışarak, başkalarına verin daha iyi.

Duralamıştı. Sevinilmesi gereken bir olayda canı sıkılmış gibi geldi bana.

— Sağ ol arslanım, dedi ama sanırım sesi dargınlığını aşamamıştı.

SEÇİMDEN ÖNCE

İstasyon alanında toplanan kalabalığın Susurluk yöresine taşan kesimi dalgalanmaya başlamıştı. Baş tarafı tutan gençler coşkunun sürekliliğini yitirmemek için güçlerini esirgmeden haykırıyorlardı.

— Ya ya.. Şa şa.. Baştuz Baştuz çok yaşa.

Koca kent kaç gündür ayaktaydı. Yedisinden yetmişine kadar Demokrat Parti'nin kuruluş günlerindeki hızla kendini ortaya çıkarmıştı. Bir mahalleden ötekine sıçrayıp, eski evlerin, yeni binaların, konduların pencerelerinden yansıyan sesler, birleşe birleşe Adalet Partisi'nin camlarında şaklıyordu.

— Baştuz!.. Baştuz!..

Oyuna getirileceğini öğrendiği için partisinden ayrılarak bağımsız adaylığını ilan eden Belediye Başkanının bayraklarla donanmış kamyonu görüldüğünde Şâkir, Orduvi'nin önünden geçiyordu. Dönüp baksın istedi. Bakamadı. Dargın bir gökyüzü gibi içi kararmıştı. Kibrit kutusunu, geçirdiği iş kazasının bıraktığı sol elinin son iki parmağı ile

avucunun arasına sıkıştırarak sigarasını yaktı. Yürümeye başladı. Bir yandan da söyleniyordu. “Hayır ama, ne istediklerini bilseler bâri..”

Kamyonet alana doğru ilerledikçe coşku gittikçe yoğunlaşıyor, kalabalık olanca hızını sesine yüklüyordu.

— Baştuz!.. Baştuz!..

Bu kez Halk Eğitim Merkezi’nin önünde duraladı Şâkir. Geriye baktı. Küçümsemeye çalışarak. “Baştuz! Baştuz!..” dedi içinden. “Şaşkın ördekler siz de. Seçin de bakalım kuş kondursun size Baştuz...”

Yürüdükçe seslerin basınç alanından çıkmıştı ama ferahlayamıyordu. Dengesini bozmuş, damarlarını boşaltmış gibiydi o kalabalık. Sanki düşüncelerini, umutlarını güvencini toparlama bilincinin üstünden geçmişti. Kaç günün yorgunluğu, yılgınlığa, başarısızlığa, umarsızlığa dönüş-tükçe küçülüyor, azalıyordu. En fenası örgüt mörgüt, seçim meçim, direnç mirenç, eski değerlerinden soyutlanmış bir kafanın boşluğunda sallanıyorlardı. Ne oluyor bana böyle diyemeden örgütse örgüt seçimse seçim diye isyanlar kabardı içinde. “Tek kişi bile bulamıyorum. Bulacağımı da sanmıyorum.”

O hızla Avni’nin dükkânına girdi. Arkada demiryolcu Fehmi kan çanağına dönmüş gözlerini tavandan sarkan iplerin ucunda sallanan küçüklü büyüklü rengârenk kolonya şişesine dikmiş, yorgunluk çıkarıyordu. Önündeki şarap şişesi yarıya inmişti.

— Ooo! dedi Şâkir’i görünce, merhaba Mücahidim..

Şâkir’in yarattığı rüzgârla kolonya şişeleri çevrelerinde bir iki küçük çember çizerek, değişik renkler oluşturdu havada.

— Avni oğlum, Mücahide bi bardak versene. Bir tartışmada, “Kuvvayi Milliyede her sokağından beş mücahit çı-

karıp koskoca bir alay yaratan bu şehir..” diye bağırdığı gecedен sonra seven sevmeyen Şâkir’i silmiş, bu adla çağırılmaya başlamıştı onu. Seven benimseyerek, karşısında olan, alay havasına dönüştürmeye çalışarak yeni adını kullanıyordu.

Kırk yılın Tornacı Şâkir’i kaç kez düşlerinde bile, bu ikinci adıyla çağrılarak uyanmıştı. Çocuğu bile babasının adını sorduklarında karıştırıyor, neredeyse “Mücahit” diyecek oluyordu. ’65 seçimlerinden sonra, 1. Şube bile, dosyasının orta yerine parantez açarak iri harflerle “nam-ı diğer Mücahit..” diye yazma gereğini duymuştu.

Avni’nin getirdiği bardağı bir solukta yuvarladı. “Sağ ol Fchmi Baba..” dedi Demiryolcuya. Sinirinden kazadan kalan iki parmağı bile titriyordu.

— N’oluyor, vaziyet nasıl.

— N’olacak dedi, öfkesi burnunda. Bi kişi bile bulamıyorum.

Partisinin belediye seçimlerine girebilmesi için gerekli olan 64 adaydan 27 kişi eksikti daha. Ayıp değil ya, bugün ilk kez, hele şu kalabalığı gördükten sonra, bir ezilmişlik duygusuna kapılmıştı. Her şeyi olduğu gibi bırakarak, dükânı tezgâhı yüklenip İzmir’lere, İstanbul’lara kaçmak istiyordu. Bir yıkılışa geçiş miydi bu. Yoksa yarın sabah elinin tersiyle sittir edeceği bir karamsarlık mı..

— Yaa.. dedi Demiryolcu. Bu kadar olur yahu. Başkan ne diyor, n’apıyor?

— N’apsın dedi, buruk. O da terzilerin peşinde zavallım. Sustu.

Kahveler, ev, meyhane.. Tavla, pişpirik, şarap... Yani şu şehirde Partiden önce ne yapmışsa kafasında birbirine karışmış dönüyordu Şâkir’in. Korku ve tiksintiyle bakıyordu onlara. Kendi kendine konuşur gibi.

— Düşünce tam yaratılmadan adam da yaratılmıyor galiba, dedi.

Demiryolcu, konuşsa, bi şeyler söylese açılır diye içinden geçiriyordu o sıra. Duyunca sevindi. Bir yudum almadan e-
lindeki bardağı yerine bıraktı.

— Bak bu belli olmaz işte, dedi. Kırk altıda Sıtkı düşünce mi yaratmıştı. Dahasını söyleyeyim Celâl Bayar'ın yarattığı düşünce miydi? Hemşehrimiz zati ne diyor, “Ne güzel vâkıadır bu ki açıp gözünü / Hâb-ı gaflette geçen ömrümü rüya gördüm.” Ne güzel bir olay ki can gözümü açtım da, gaflet uykusunda geçen ömrümün rüyada olduğunu gördüm. Mesele gaflet uykusundan uyanma meselesi Mücahit'im, gaflet uykusundan uyanma meselesi Mücahit'im, gaflet uykusundan uyanma meselesi.

Anlamı verilince dizeler hoşuna gitmişti ama kafasındaki kurt, tıkr tıkr yürüyüşünü sürdürüyordu.

— Hayır ama Fehmi Baba dedi kaç gündür, kaç kişiyle cebelleştin bilsen. Bâri şu şamataya karşı gelmeseydim.

— Şehir gırtlığına kadar bu işe battı batacak, dedi Demiryolcu. Bak söylüyorum... Öfkesini dökecek yer arayan halk daha da kızışacaktır.

Cebinden küçük boyutlu bir gazete çıkardı.

— Oku da bak...

“Şehrimiz AP binasında meydana gelen olaylarda bazı kişiler ellerinde sopalarla birbirlerine girdiler. Ali Sarangil, Nimetullah Güngör ve adlarını tespit edemediğimiz diğer yedi sekiz partili yaralandı.”

— İsterler miydi işin buraya varmasını?

— Neden istesinler, dedi Şâkir.

— Halk kendini ortaya koyuyor Mücahit'im, diye kaşlarını çattı Fehmi Baba. Ama nasıl diyelim, alıştığı kanunlar içinde koyuyor. Aydın demiryolunda grev patladığı za-

man şeyim bile uyanmamıştı daha. Nerede kaldı ki “Tatili eşgal” nedir bileceğim. Haydin dedikleri zaman en başta yürüdüm alimallah. Nedeeen sonra, gece çadır nöbetlerinde düşünürken düşünürken anladım yaptığım işi.

Bardağına uzandı.

— Söyler misin, neden hâlâ tek bi grev ilan edilmedi şu şehirde? İşçi mi yok, sendika mı yok?..

— Sendikacıların hepsi sarı, dedi Şâkir tükürür gibi.

— Doğru... ama daha önemlisi grev işçinin buradaki hayatına alıştığı kanunlara oturmadı daha. Yoksa, sendika mı dinler işçi? Sendikacı mı dinler...

Durdu. Sevgiyle Şâkir’in yüzüne baktı.

— Al bi cigara yak da düşüncen genişlesin bakiym, dedi, şarabını yuvarladı.

— Yarın partinin binası dar gelecek öbür gün meydanlara sığmayacaksın anladın mı?

İnanç ve kuşku, bir gölge, bir ışık hâlinde gözlerine sırayla vuruyordu Şâkir’in. Gölge baskın çıktı sonunda.

— Hayır ama, Belediye seçimlerini n’apacağız? Üç gün kaldı, daha yine yirmi yedi kişiye bakıyoruz.

— Yirmi yedi deme Mücahit, diye elini kaldırdı Fahmi Baba. Ağırına gidiyor.

— Yengeni yaz da hele yirmi altıya düşür bakiym şunu.

Ses büyütme araçları birbirleriyle yarışır gibi ikinci ezanı okuyan müezzinlerin sesini şehrin üzerinde dalga dalga yayıyordu. İstasyonda, geciken Ankara Motorlusunu bekleyen köylüler toparlandılar. Demiryolları Lokalinde tavla oynayan iki kişi zarlar ellerinde beklemeye başladı. Yüznumara bekçisi, “25 kuruş atınız” yazılı kartonunu paslanmış konserve kutusuna dayadı, hızla dışarı çıktı. Bir süre sağa sola devrilecekmiş görüntüsü bırakarak Lokalin arkasındaki aralığa girdi kayboldu.

Sokağa çıkınca Şâkir'in kafasındaki o inatçı sallantı duralmıştı. Utanarak, "Ben de neler düşünür oldum..." diye geçirdi içinden. Sinema sokağına saptı. İki adım atmadan oğlu çıktı karşısına. Işığıvermişti. Durup dururken para mara verip sevindirmek istedi çocuğu.

— Nedir ülen Niyazi?

— Hiiç, dedi çocuk.

— Nereye gidiyorsun?

— Fırından ekmek alacam.

Yeşili sarılarla çevrelenmiş gözlerini aşağıdan yukarıya doğru yöneltmiş babasınıninkileri yakalamaya çalışıyordu.

— Nen var oğlum? dedi Şâkir. Bi şey mi istiyorsun?

Söylemekle söylememek arasındaki kararsızlığı atlayarak:

— Yok bi şey, dedi Niyazi. Caddeye doğruldu. Dönüşünde elinde ekmek, sinemanın önüne geldiğinde, onlar yine yan sokağın köşelerinde zıp zıp oynar gibi yapıyorlardı. Başını santim çevirmeden geçti. Bi ses duymadı bu kez. Sıkı mı, babamı görünce korktu enayiler. Durdu, resimlere bakmaya başladı.

Yan sokakta zıp zıp oynar gibi yapanlardan iri kıyım kıvırcık saçlı esmer olanı:

— Hadi oğlum dedi ötekilere, yoksa korkuyor musunuz?

Çizginin başında çömelik duran:

— Arkadaş, ben bu işte yokum, diye ayağa kalktı.

— Sen Çilli?

— Tamam âbi...

— Refik sen?

— Tamam.

Üçüncü sormaya vakit bırakmadan elini göğsüne vurdu.

— Bağırayım mı?

— Bu sefer bağırarak yok, dedi Kıvırcık. Bu sefer çevirip marizleyeceğiz.

Az önce “Ben yokum...” diyen tozunu toprağını silkeliyordu. Bir şeyler söyleyecekmiş gibi baktı Kıvırcığa, vazgeçti. Yürümeye başladı.

Ötekiler aldırmadan fırladılar.

Kıvırcık önde koşuyordu. Niyazi küçük meydana ulaşmadan yol kesti. Saniye geçirmeden kafayı atıp burnunu patlatmak istiyordu ama yapamadı.

— Bana bak diye soludu, seni de baban gibi Moskova’ya süreceğiz annadın mı? Pis komonist...

Ötekiler altta kalmadı.

— Komonist dölü Moskova’ya... Moskova’ya...

— Var mı bir diyeceğin ulan?

— ...

Niyazi, Kıvırcık oğlanın yüzüne yüzüne bakıyor, saldırı karşısında ne yapabileceğini hesaplamaya çalışıyordu. Ötekilerin sekiz yumruk ve tekme olarak kavganın son kıvılcımını kendisinden bekledikleri belliydi. En iyisi susmak diye düşündü. Olmamış meyvelerini düşürmek için taşlanan bir ağaç gibi içi kanıyor, ama duyarlılığını belli etmiyordu.

Çillinin balgamı bu sırada yapıştı yanağına. O pis, sümüklüböcek yavaşlığından kurtulma amacıyla elini kaldırıırken de, ne zamandır beklediği anı bulan Kıvırcığın kafası burnunun üstüne çöktü. Yumruklarla tekmelerden korunamaz oldu.

*
* *

Sabaha doğru ikinci kez gözlerini açmış, çevresine bakınarak, yatağının yanında, kucağında hamam taşı bekleyen babasını algılar gibi olmuştu. Gülmeye çalıştı Şâkir. Kele-

beklerden hafif bir yaratığı incitmekten korkar gibiydi.

— Niyazi...

Yanıt yerine elini alınına doğru götürdü çocuk. Buzlu suya batırılmış havlu parçasını istemediğini ifade etti.

— Peki oğlum, alayım oğlum.

Uzandı. İçinde buzlar yüzen tase bıraktı havluyu.

— De bi şey be evladım babana.

Konuşmaya gücü olmadığından değil, konuşma olanağı sağlayan merkezlerle bilinci arasındaki kopmanın farkına vardığından, bir şey söylemeden yine gözlerini kapadı Niyazi. Hâlâ bu bulanık resimler akıyordu kafasından. Ellerinde filmlerde bile görmediği mızraklarla topuzlar taşıyan çok kıvrıkcık, çok kara saçlı adamlar çevresinde dönüyorlardı. Aralarından biri büsbütün acımasız gözlerle bakıyordu ona. Filmlerde gördüğü sıcak yeşili ormanlar yerine buz beyazı bir yerlerde üşüyordu Niyazi. Çevresinde dönen o çok kıvrıkcık, çok kara saçlı adamlar giysileri olmadığı halde ter içindeydiler.

Şâkir, havlu parçasını, tasın içinde ıslatıp uzandı. Yerleş-tirdi.

O sırada karısı, yere basmaktan çekinir gibi yumuşak ve mahzun girdi içeriye.

— Bi şeyi mi var Mücahidin? Bi şey mi istiyor?

Kocasının “hayır” işareti üzerine yatağın ucundaki sandalyeye ilişti.

Mücahit’i can evinden vurdular diye düşündü Şâkir. Kafası bomboş bir düzeyde kayıyordu. Bir oluyor, kendisini bir kamyonun şoför yerinde, İzmir’e giderken görüyor, bir oluyor İstasyon alanındaki kalabalığın başında elleri havada yakalıyordu. En içten, en anlamlı sesiyle haykırıyordu...

— Partim... Partim..

Sesinden ses alarak ötekiler de çınlatıyordu ortalığı.

— Partim... Partim..

Bunca işçi hangi dokuma tezgâhından kopup gelmiş, onca toprağın adamı hangi köyden, birleşerek tuttukları otobüslerle, minibüslerle alana doluşuvermişlerdi.

Kafasına bindiren zamanı taşırken dakikadan dakikaya değişerek, Niyazi ile kendi arasında, evle parti arasında, Fehim Babayla başkan arasında gidip gelerek o uğursuz yirmi yedi sayısının yarattığı bunalımla soluk darlığına uğramışken, şu sessizliğe yuvarlanan oğlunun durumunu etinde duyarak can evinden vurulmanın kaçınıcı uçurumlarına iniyor, kendini yitirmeme gücünün kaçınıcı aşamalarına çıkıyordu.

Karısına döndü.

— Saate baksana.

Odadan çıkmasıyla girmesi bir oldu kadının.

— Dörde on var.

Dört desek on, on bir saati geçirdik demek, diye düşündü. Yarıya gelmişiz sayılır.

— Git de uzan biraz dedi karısı. Yarın gene...

Gözleri çakmaklandı.

Yarın gene, suların bile oyamadığı bir kaya parçası gibi sert, içine kapanmış gücüne kazmayı vuracaktı şehrin. Santim koparsa, kopmanın süreceğini kopma sürecinin başlayacağını kestirdiği için, Başkana hak veriyordu.

— Sen uzan, dedi yavaşça. Ben yarın gene...

Ertesi gün saat beşe doğru doktorun beklediği yirmi dört saat dolunca tehlike atlatılmış olacaktı. Ama dili de çözülecek miydi Niyazi'nin. Oğlunun doğduğu geceyi yaşadı birden. Ebenin kucağında mosmor bir şey öyle yatarken yatarken sonra nasıl bastıydı çığlıkları. Hele memeden kestikleri akşam, uykudan uyanınca hem haykırıyor, hem kucağında çırpınıırken burnunu, kollarını, hangisini eline geçirmişse koparacak gibi sıkıyordu kerata. Sonra ilk hecele-

melerin keyfine vararak gülüşmeleri geldi kulağına.

— Ba-ba.. Ye getirdin.

— Baba akalların batıyor...

Uzun süre “s”leri yutarak konuşuydu ama dilinde bir şey yoktu ki Niyazi’nin. Adaam yirmi dört saati sağ selâmet geçirelim de... İsterse konuşmasın. Biz konuşuyoruz da ne oluyor sanki.

Göğsünün bir yerlerine taş yemiş gibi daralıyordu. Pencereleeri ardına kadar açıp, “ulan üç kağıtçı döller... ulan halk düşmanları..” diye bağırarak oldu açıkça. “Çıksanıza ulan benim karşıma sinsiler.”

— Havluyu değiştirsek...

Anlamadan baktı kadının yüzüne.

— Havluyu değiştirsek diyorum.

— Yeter, komuyorum, diyerek başını salladı... Uyusun çocuk.

On bire doğru Niyazi’nin konuşmaya başladığını doktorlara bildirmiş, evine dönüyordu. Uzaktan tanıdığı, iki politika esnafı yoluna durdular.

— Geçmiş olsun Mücahit...

Adamların gözlerinden yalan ve alaya dönük sevinç akıyordu. Bir şey söylemeden geçip gitmek istedi ama yapamadı.

— Bana bak sağdıç dedi, Kuvvayı Milliyede baban ananın koynunda saklanırken, Şâkir’in babası Burhaniye dağlarında göğsünü Yunan’a siper ediyordu anladın mı?

Yumruğunu indirecekmiş gibi kaldırdı.

— Niyazi o mücahidin torunudur dürzüler.

Yürüdü geçti.

TARTI

Sırtındaki pırıl pırıl ağırlık ölçme aracını gazinonun yanındaki alçak duvarın hemen öte yakasında indirdi adam. Cebinden mendilini çıkarıp ensesini, boynunu sildi. Bodur sandalyesini açtı, yerleşti. Bacak bacak üstüne atarak gezintiye çıkmış kendi yaşlarında birinin keyfi içinde, sigarasını yaktı. Bir süre sonra uzandı, aracın orta yerine sonradan yerleştirdiği zili çalmaya başladı.

— Tartıyoruz!.. Tartıcı!

Gazinonun iskeleye bakan kesiminde tek başına oturup havasını bulmaya çalışan sarışın adam sesin geldiği yana dönünce göz göze geldiler.

— Tartıyoruz!.. Tartıcı!

O sırada şişmanca biri sıkı adımlarla iskeleye doğru gidiyordu. Ağırlık ölçme aracının önünden geçtikten beş on adım sonra, bir şey unutmuş da anımsamış gibi duraladı. Bir an düşündükten sonra karar verdi, geri döndü. Orta yaşlı yuvarlak yüzlü biriydi bu. Gençler gibi, favorilerini kulak memelerinin altına kadar indirmiş, onlara özenerek geniş paçalı pantolon da giymişti.

Otobüs basamağına atlar gibi, telaşla önce sol, sonra

sağ ayağını atarak ağırlık ölçere çıktığı zaman dengesini bulamayacak gibi oldu ama düzenini bozmadan durdu bekledi. Ayrıca boyunu da ölçtü.

İnce:

— Bak yahu, dedi Tartıcıya. Yine bir buçuk kilo fazlamız var.

— Etin fazlası mı olur beyim? diye yanıtladı Tartıcı.

Bir buçuk kilo şişmanladığını söyleyen adam daha iskeleye varmadan ötekiler geldiler. Onların daha yolun başındaki hallerinden tartılacakları belli olmuştu.

Erkeğinin kolundaki kadın, “Ben bunun karısıyım... Biz onunla neler yapıyoruz, neler yapıyoruz...” biçiminde tatlı bir hafiflik içindeki yürüyüşünü bozmadan ağırlık ölçerin önüne gelince pardösüsünü çıkardı, çantasıyla birlikte kocasına verdi.

Misafir dolu bir odaya giriyormuş gibi sevimli bir telaşla, kendisini ağırlık ölçere çıkardığı zaman gülmeye başladı. Güldükçe göğüslerinin titreyecek ölçüde havali olmasından hoşlanarak daha da gülüyordu.

İnce:

— A!! Altmış dokuz olmuşum Şinasi!.. diye bastı kahkahayı.

— Maşallah!., Maaşallah!.. dedi Tartıcı da sırtarak.

İki dakika geçmeden, bu kez çoluğu çocuğu, genci ihtiyarı ile kalabalık bir aile ağırlık ölçerin önünde sıraya girdiler.

Çocuklardan biri –erkek olanı–, “Önce ben... Önce ben...” diye huysuzlanıyor, kızsız yana geçmiş, gazinonun ışıkları altında pırıl pırıl yanan ağırlık ölçerin bir yerlerinde kendisini arayarak saçlarını düzeltmeye çalışıyordu.

Tartıcının elleri çabuklaşmış, ustalaşmıştı. Üstelik işini yaparken çenesi de durmuyordu.

O kalabalık ailenin üç kadını da üzerlerindeki çıkar-

madan tartıldılar. Yalnız erkeklerden biri, –genç olanı–, yazlık kasketini kadınlardan birinin eline tutuşturdu.

Büyükbaba görünüşündeki yaşlı adam ise, bütün ısrarlara karşın tartılmamakta inat ediyordu.

— Adaam!.. Ne olacak benim tartım... diye geriledikçe, çocuklar iki yanından ellerini tutarak ağırlık ölçere götürmeye çalıştılar; ama para etmedi.

Gazinodaki sarışın adam, onun ne zamandır sırtı duvarda, elleri cebinde, böylesine isteklere boyanmış, duygularını saklayamadan baktığını bilemedi. Ama görür görmez yarattığı görünümün etkisinde kalmıştı. İlk kez karşılığını, bu dünyanın en garip imrenme durumunun gizli çağrısına kulaklarını tıkayamıyordu. Dayanamadı, kalktı.

— Tartılmak mı istiyorsun.

Sesini çıkarmadı çocuk. Belki adamın yüzünde sevecenlik ışıklarını belli ilkelerin dondurduğu bir öğretmenin yüzüyle karşılaşarak, ellerini cebinden çıkardı.

— Tartılmak mı istiyorsun oğlum, söylesene.

On yaşların gözleri yere indi bu kez. Çıplak ayak giydiği tokyoların ucuyla toprağı eşelemeye çalıştı. Elleri nerede dursun bilemedi.

Adam az önceki görünümün etkisinden kurtulamıyordu.

— Hadi bakalım!.. dedi babacan bir sesle. İkimiz beraber tartılacağız.

Belki de adamın yüzünde, sevecenliği donmamış bir babanın yüzüyle karşılaşarak çekintisi dağıldı çocuğun.

Önüne geldiklerinde, Tartıcı para kutusunu avucuna boşaltmış, biriken yirmi beşlikleri sayıyordu.

B İ L E K G Ü C Ü

Buldukları tepenin hemen ardından geçen otobüs bir süre gözükmedi, sonra uzakta gizlenir gibi uzanan yolun üzerinden kaydı gitti. Çamların koynunda kayboldu.

Oturduğu yerde içi içine sığmıyordu Rıza'nın. Zenci atletlerin bile dünyada göze alamayacakları bir sıçrayışla kayaların, ağaçların tepelerinden aşıp yolun kıyısına inmiş, daha elini kaldırmadan, şoför muavininin bildik sesiyle harekete geçerek, ağabeyi gibi, önce yorganı, tahta çantayı, sonra kendini göz açıp kapatıncaya kadar otobüse atıvermişti.

Oysa iki kardeş, evleri, insanları arkada bırakmışlar uzaklara bakıyorlardı. Rıza düşlerken bindiği otobüs sarsılmış da uykusunda uyanmış gibi, alnına düşen saçlara aldırmadan ağabeyine sokuldu. Yuvarlak bolduk burnunun delikleri hafifçe açılıp kapanıyor, inatçı bir sineğin oralara konup kalkmasından bile etkilenmeden kafasındakileri yaşıyordu. Bir eli boynunda, öbür ağabeyinin dizlerindeydi. Daha da sokularak sordu.

— Bu yıl beni de götürecen mi?

Her çizgisi dalgalılığa duran ağabey yüzü gerildi birden; gür siyah kaşlarının altındaki iri gözleri devinmeye başladı. Ne dedi? Ne dedi?

Sonra kendini toplayarak, yanıt yerine, koltuğunun altında sıcaklığını duyduğu küçük kafayı, toprağın çilesiyle boyanmış avucuna alarak sıktı. Ensesine hafif bir şaplak attı.

Evet mi demekti bu, hayır mı? Anlayamadı Rıza. Ama elbet götüreceğim karşılığını almış gibi ayağa fırlatarak, güven vermeye çalıştı.

— Görecen bak, nasıl kara çıkarmayacam yüzünü.

Ellerini yumruk yapmış, kentlerde maça giden herhangi bir mahallenin çocuklarından birinin yüzünü almıştı.

Ağabeyi, bu coşkunuğu görmezlikten gelerek, durdurmak isterken, bir han odasının ortasına düştü birden. Kaç köyün ırgadı ile birlikte on iki saat güneşi yedikten sonra, pişmiş zeytinyağı kokan havaları soluyarak geçirdiği akşamlardan birine yakasını kaptırıverdi.

— Susuz kalacan mı be yavru? dedi düşünmeden.

— He ya... diye şımarıdı Rıza. Hüseyin nasıl kalıyo.. Ahmet nasıl kalıyo..

Bu kez, denizin rüzgârlarını bilinmez hangi kıskançlıkla koynunda sakladığı bir yaz günü burnunun üstüne toprağa çakılan Hüseyin'i gördü ağabey; inleyemiyordu bile.

— Uykusuz kalacan mı?

Kıyı gazinolarında çalışanların, ya da ikinci vardiyaya giren sabun işçilerinin uykusuzluğuna benzemiyorduki bu. Sanki beyin hücrelerine öğle güneşlerinin damarlarda yenden tutuşmasıyla yangın alevleri gibi başkaldıran sıcaklama içini yalamaya başlar kokudan ve ateşten uyuyamadıkça öfkelenir başlardın dönmeye. Döndükçe uyuyamazdın. Eriyip biterdi geçen.

Korku ile itmeye çalıştı ağabey kafasından geçenleri. Kardeşini kolundan çekerek yanına oturttu.

“Kıyamıyom be sağdıç şuncağız adamı el kapısına götürmeye..”

— Gücün diline vurmuş senin, diye serteldi. Tupaçını çevirmeye baksana ülen sen..

Sustu kaldı Rıza. Nicedir ne düşler kurmuştu oysa. Hüseyin gibi, Ahmet gibi. Bekletilmekten suya dönmüş bir karpuzun içi oldu düşleri, dökülüverdi toprağa. Bomboş. Eline geçirdiği bir taşı yere sürterek sıkıntısını boşaltmayı denedi bir süre. Sonra, uyanık gözleri sevinçle parıldadı.

— Bubam olsaydı böyle demezdi ama...

Son silahını çekerek ağabeyinin göğsüne dayamış gibi hem utkuya hazır duygularla bakıyor, hem de yüzüne, başka bir şey söylerse korkusu aynı anda vuruyordu.

— Buban olsaydı ne yiğit olduğunu bileğinden sorardı annadın mı?

İnatçı bir oğlak gibi direnen kardeşinin coşkusunun önüne çıkarabileceği son engel bu oldu ağabeyin.

— Yiğitsen korsun ortaya bileğini, ne büyümüşsün görürüz... Tamam mı?

Rıza şaşırılmıştı. Az önce utku ışınlarıyla şımaran gözlerini nereye saklayacağını bilemiyordu. Kendini toparlamaya çalışarak, duyulur duyulmaz bir sesle.

— Tamam!. Tamam!. dedi.

Dirseğini toprağa dayadı. Parmaklarını özenle biçimleyerek ağabeyine doğru yöneltti.

SAYILARDAN KALAN

Sayılar.. Sayılar. Kurtulamıyordu sayılardan. Kaç bordro, kaç yüz bin, kaç milyon yan yana dizilmiş bir geminin bordasına vuran dalgalar gibi, kafasına çarpıyorlardı.

— Biraz su, dedi. Çatlamış dudakları zorla kımıldıyor, gözlerini açacak gücü bulamıyordu.

Karısı başucuna yanaştı.

— Al su istedin getirdim..

— Sen misin? Su mu istedim ben?

Eliyle koymasını işaret etti. Dilini şapırdatmaya çalıştı. Kafasındaki hesap makineleri yeniden şakırdamaya başladılar. Aralarından büyük patronun sesi duyuluyordu. Koltuğa yaslanmış, göbeği burnunda, gözlüklerinin arkasına gizlenerek dayatıyor.

— Yapacaksın... İşin bu senin. Hünerinden yararlanmadıktan sonra n'apayım ben o sayı adamını..

— Ama beyefendi konuşmamızda...

— Lüzum mu var efendim muhasebemi teslim ettiğim adama ilk konuşmada şunu şöyle bunu böyle yapacaksın demeye. Paranı alıyor musun?

Alıyordu ya kâğıt liralara dönüşen sayıları eve taşıdıkça yenilerini istiyorlardı. Oğlan havada yakalıyordu onları. (Teşekkür bile etmeden. Sevinmeden bile) Açlıkları gözlerine vuran sırtlanlar gibiydiler.

— Kudret yazlığın bonoları.. Kudret yakıt.. Kudret oğlanın okul taksidi. Kudret benzin...

Her sözcüğün altından bir sayı çıkıyordu karşısına. Evde, sesini yükseltme gücü çoktan yitmiş dudaklarında o gülümseme, kendini mi onları mı yabancılısın kestiremiyor, fabrikada itiraz hakkı çoktan uçup gitmiş –dudaklarında gene aynı gülümseme– o sayıdan o sayıya yuvarlanıyordu.

Dönmeye çalışacaktı. Vazgeçti, bardağa uzandı. Ağzının pasıyla aldığı yudum arasındaki anlaşmazlık sürmeseydi bâri.. Ağız pası miğdeden geliyorsa mesele yok mu derdi annem. İlk kez sayısız bir ortama açılmanın dinginliğini, huzurunu, tepkisizliğini, duymuştu. Biraz daha sürsün isterken, Haseki'deki evin bahçeye bakan odasında yeni renklerle donanarak, alnına sirkeyle ıslatılmış tülbentler koyan, dirseklerini, dizlerini oğuşturun anne ellerinin yarattığı güzelliğe dönüştü o sevinç. Neredeyse ağzının pasını bile unutarak, sayıları yaşama bıçak çekmeyen o evin, bahçeye bakan odasında sözcüklerle sözcüklerle sözcüklerle oluşan güzelliklerin güzelliklerin tümünü okumak istedi birden. Dergileri, kitapları. Şiirleri.. Şiirleri... Hücrelerde bile adamı yalnız bırakmayan dizelerin, belleğin derinlerinde sıkışıp kalan havasını olsun duymaya çalışarak hapisanede Tütün iş-

çisi Ahmet'in kocaman sesinden ('46'da iki buçuk ay tutuklu kaldığım zaman mı başladım muhasebe öğrenmeye ben) Tütün işçisi Ahmet'in, Tütün işçisi Ahmet'in.. Göstericinin biyerlerine bişeyler takılmış gibi sayılar sözcükleri silip süpürüvermişti.

Kafasındaki hesap makineleri yeniden şakırdamaya başladılar.

Nesi varsa ortaya koyarak bağırırmaya çalıştı.

— Ayten... Ayten!.. Kimse yok mu yahu?

Bir duyan çıkıp da gelmiyordu. Bağıra bağıra, gücü soluğuna dayanmış, kendi sesinden ürkmeye başlamıştı. Sustu. Ama kafadaki makineler susmuyordu.

Hapishaneden çıkınca Sultanahmet'teki kurslara giderken bulduğu ilk işte tanıdığı Ayten'i. Düşlerindeki, soğuklarda küçücük burunlarını çeken, küçük ellerini koyacak yer bulamayan çocuk güzeli kadınlardan biri çıkmış gelmiş, sanki Tahmis Sokağı'ndaki hanın üçüncü katında şekerleme saran kızların arasına karışmıştı. Sarılı, kırmızılı, yaldızlı kağıtları almasıyla parmaklarında uçurur gibi sararak sepetine atması bir olurdu Ayten'in. Sepetini dolduran sardığı şekerleri tarttırıp deftere geçmesi için aşağıya sesleniyordu.

— Kudret Beey..

Düşlerindeki sesi duyunca hesap makinesinin kolunu bırakır fırlardı yukarıya.

— Kudret Bey, benim sepeti deftere geçer misiniz?

Bakışırılar.. sepeti alıp verirken, birbirine değen ellerin yarattığı titremelerle, içini yakan kokuların getirdiği buruk sevinç birbirine karışırdı.

— Peki Ayten Hanım...

Bilirek, "hanım" sözcüğünün üstüne basarak, ona

verdiği önemi belirtmenin sevinciyle sarhoşlanmış gibi dönerdi sayılarına.

Sayılar... Sayılar. Neden kurtulamıyordu sayılardan. Herkesin uzaktan bakıp geçtiği bunca sayı neden etinden, kemiğinden daha yakın bir yerlerde yaşadı durdu bunca yıl. Kaç defter, kaç bordro, kaç vergi bildirgesi karıştı yaşamına... Onlarla birlikte baktı, yedi, içti. Uyku boşluklarına yuvarlandı. Dolmuş arabalarına, vapurlara bindi. Denizleri, geceleri, oyunları, filmleri onlarla birlikte seyretti. Onlarla birlikte acımtırak, eksikli, sevişmelerin, bişeylerini azalttığını duyarak kendinden uzaklaşır oldu.

Gücünü denemek ister gibi yeniden seslendi içeriye.

— Ayten!. Yahu duymuyor musunuz beni?

— Bak gene sesleniyor, dedi karısı. Kalkıp baksan a oğlum...

— Sen baksana.

Çocukluğunda kendi özlemine duyduğu şeylerin birinden yoksun kalmasın diye içi titreyerek büyüttüğü oğul dudağında cigara göründü kapıdan.

— Ne var baba?

Aynı babamın gözleri diye düşünerek üşüdü Kudret. Katı, acımasız. Daha bu yaşta o canlı cenaze adamın gözlerini nereden buldun be oğlum. Onları da benim sevgim, oyuncak otomobiller, üç tekerlekli bisikletler, bir yabancı dili yerinden öğrensini diye gönderdiğim pahalı okullar mı yarattı be oğlum sende.

Elinin tersiyle havayı itecekti ya yapamadı. Yorganın üstüne düştü eli. Bakmakla bakmamak arasında bir yerlerde dolaştığı belli oluyordu.

Döndü oğul, dudağındaki cigaradan derince bir nefes çekti.

— Gittik işte.. Var mı bi diyeceğın?

— Yapma, dedi Ayten azarlama düzeyine gitmeden.

Ölecek oğlum. Yapma.

N'apalım yani sen düşün diye geçirdi içinden oğul. Kalanın üçü benim, biri senin.

Zorla büyütölmüş bıyıkları bile seviniyor gibiydi.

S A K A L L A R

Uzun süredir yazısını yazarken eli titriyor, hele çarpım tablosuna bir türlü sokulamadığı için öğretmeninden boyuna azar işitiyordu.

— İki kere beş kaç eder Nihat?

— On eder öğretmenim.

— Altı kere yedi?

İster istemez duralayınca apış aralarındaki kaşınmalar da başlıyordu. Bu görünmez toplu iğnelerin en ince yerlerinde yarattığı sıkıntılara kapılmamaya çalışarak yanıtlardı.

— Kırk iki.

Ana sözcükler çekintiyle çıkardı ağzından. Yedilere, sekizlere gelmeden bitse diye gözleri korku çiçeklerine dönünce, aksi gibi şaşırtmaca verirdi öğretmeni.

— Yedi kere altı?

Nihat, yedi kere altı gündür babasını görmemişti. Böyle zamanlarında sıkıntılarını annelerinden çıkaranlardan değildi ama içindeki huysuzluğu sorulara yüklemekten de edemiyordu.

— Anne yavu.

—

— Ne işi var babamın Ankara'da?

— Fabrikası gönderdi çocuğum.

— Ama neden gönderdi?

Annesi soruların daha ilk aşamasında oyuna gelmemek için gözlerini ve kafasını kendi işinden ayırır, Nihat'a dönerdi.

— Araştırma için gönderdiler dedim ya..

Yanıt kesindi ama doyumuyordu. Kestiremediği boşluklar vardı içinde. Polislerle askerlerin babasını götürdükleri gece, altına işese farkında olmayacak kadar derin uyuduğu için olanlardan habersizdi ama, sabahleyin kalktığı zaman oraya buraya dağılmış bir sürü kitabı raflara yerleştiren annesinin yüzü aklından çıkmıyordu.

— Neden otobüse götürmedik öyleyse?

Kaçınılmaz sorular bu noktaya varınca içinde bir yanık kokusu duyarak huysuzlanıyordu işte. Babasının sakallarını ateşe vermişler de onların kokusunu duyuyormuş gibi kendi yanakları da sıcaklanıyor, elinden gelse annesinin yakasına yapışarak sormak istiyordu.

*
*
*

— Bak son defa soruyorum... Son defa soruyorum... diye hırsını sesine bindiren adamın suratındaki kararlılıktan ürkererek olduğu yerde sallandı, Sedat. Uykusuzluk iyice bastırıyordu. Boş bulunarak, eski alışkanlıkla eli sakalına gitti. Serin, sanki kendisinin olmayan, bomboş bir yüzle karşılaştınca kısacık bir gülümseme yaşadı. Daha Emniyete getirildiği gün hoyrat bir traş makinesinin saçlarıyla sakallarının üstünden bıçkı gibi geçtiğini unutuyordu hep. Belki sorulanlarla hiç ilgisi olmadığı için, ne zaman bitecek bu anlamsızlık diye beklemlerin yorgunluğunda, hırsını sesine bindi-

ren adamın karşısında ne yapacağını şaşırarak parmakları ister istemez sakallarını arıyordu.

— Günah benden gitti Sedat Bey, diye bu kez sözcüklere, kendisini insancıl gösterdiğini umduğu uyumlar yükledi adam.

İstediğim zaman nasıl konuşulacağını bilirim gibi de bakıyordu.

— Siz neyin nasıl olduğunu bilirsiniz, dedi Sedat.

— Peki evin tutulduğunu ne zaman öğrendiniz?

Eli yine yanağına gidecekken tuttu kendini.

— Tutuklandığım gün.

Adam tutuklama kararının kaldırıldığını bildirmekle görevli olduğu halde son bir çabaseverlikle öküz altında buzağı arama hevesini yaşıyordu aslında. Bir şey elde edemeyeceğini anlamıştı ama, yine de dili varıp aldığı emrin gereğini yerine getiremiyordu. Çekmecesini açıp kapıyor, hışımla çıkardığı kağıt parçalarını okur gibi yaparak, son kez karşısında tuttuğu insanın duyarlığında unutamayacağı etkiler yaratsın isteyerek, açgözlü bir iştahla bir iki dakikasını olsun yemeye çalışıyordu. Birden vazgeçti. “Çıkın öyleyse...” dedi...

Sedat bu sözlerin “tahliye” anlamına geldiğini adama yardım eden adamın “Eşyalarını topla...” dediği zaman anlamıştı. Getirildiği gün içindeki kaygı, merak, korku denizleriyle boğuşarak çıktığı merdivenlerden bir sıçrayışta inmek, ikinci bir sıçrayışla doğru evinin kapısına ulaşmak istiyordu. Onca gün, hücrede duygularına egemen olarak, bilinçle kapılmadığı sevgiler hep birden birikmiş coşkuların hızıyla damarlarında atmaya başlamıştı.

* * *

Kaç sabah uyku ile uyku arasındaki sürede, uzun, simsiyah sakalların simgelediği baba yüzünden, kokusundan, -koltuklarının altından kavradığı gibi kaldıran- güven

yüklü ellerinden uzak kalmanın yoksunluğu içinde ağlamaya dönüştü. Kaç buruk akşam saatini merdivenlerden kulağına gelen ayak seslerini belirleme çabasıyla acılanarak geçirdi. Aşağıdan yukarıya doğru bir umudu geliştirecekmiş gibi güçlenen o sesler, orta katta kesilmemişse, kendi kapılarını geçince acaba'larla belki'lerin tümünü birden tuzla buz ediyordu.

Bu hüzünlü dalgınlıklar sorularla sıkıştırmaktan daha fazla etkilemeye başlamıştı annesini. O soruyordu artık.

— Orada n'apıyorsun Nihat?

— Hiiç...

— Ne demek hiç. Çıksana ortaya oğlum.

Boyun bükük, dudaklar sarkmış kırk iki günde kırk yılları birden yaşamış gibi, gözlerinde büyüklerin yorgunluğu ile birlikte geliyordu.

— Bi şey mi istiyorsun?

Babamı istiyorum demiyordu artık. Aklında kalan çehre, gözler, koku gittikçe uzaklaşan bir teknenin ufuklarda yitmekte olan son küçük parçaları gibiydi. Yalnızca simsiyah sakalların görüntüsünü yaşıyor, onları bir yerlere yerleştirebilmek, bozulanı dengelemek istiyordu.

— Söylesene evladım bişey mi istiyorsun?

Kapı o sırada çalmıştı. Annesi açmaya yöneldi. Birtakım fısıltılar duydu sonra. Askerlerinki gibi saçları dibinden kesilmiş bir adam oturma odasına geliyordu. Düşünce. "*Ben de babam sandım. Ama neden babamın terliklerini giyiyor?*" Kafası sis içinde gibiydi ya sormaya çalıştı. "*Kim bu? Neden bana doğru gelirken ellerini açıyor öyle?*" Şaşkınlığı, sıkılmışlığı, ortada kalmışlığı ağır basıyordu artık. "*Annem de nerde yavu?..*"

Kollarından yakalanıp adamın kucağına kaldırıldığı zaman isyana dönüştü sorular. Ellerini, bu saçları askerlerin-

ki gibi kökünden kesilmiş adamın çenesine dayadı. Kurtulmaya çalıştı.

“Nihat oğlum. Baban geldi! Baban!” diye kekeledi Sedat. “Baksana ben geldim oğlum!”

Ne yapsa çizgiler, biçimler, boyutlar, renkler anıların gizemli dünyasındakilerle birleşemiyor, başka çizgiler, başka renklerle çılgın masal düşlerinin hızıyla kafasında dört dönyordu Nihat'ın. Dayanamadı, yenik düştü.

Ağlamaya başladı.

A N A - K I Z

Yorgunlukla yılgınlık, umutsuzlukla korku ellerinde titremeler yaratmıştı. İçinde, sayıklamalarla yorgun düşmüş, acılar taşıyan o ses, kafasındaki denizlere atılan taşlar gibi, çember üstüne çember çiziyordu. “Anne gidiyor musun?”larla büzülen dudakların, dalgın gözlerin çizilemeyen resimlerini birlikte götürerek kapadı kapıyı. Sokağa çıktı. Balyalıların gelini çeşmenin önünde sıra bekliyordu. Görünce dayanamayıp seslendi.

— Komşu... Komşu...

Koşarken kolundaki bilezikler şıkırdıyordu gelinin.

— Çocuk nasıl oldu kuzum?

— İyi değil dedi duralayarak. Annemle birlikte sabahı sabah ettik. Ne ateş düştü, ne terlemesi kesildi.

— En iyisi Süleyman Beyi çağır sen dedi kadın. Doktor değil mi gelmek zorunda.

Elini uzattı. Süleyman Beyi mi çağırayım? Teşekkür etti ilgisine. Yürümeye başladı. Sırtında hastabakıcı pelerini varmış da rüzgârlandıkça sağa sola açılıyormuş gibi geli-

yordu. Bu aldanının yarattığı sıkıntıdan kurtulmak için hızlanmaya çalıştı. Ama ses büyüyordu. Doktor değil mi, gelmek zorunda. En iyisi Süleyman Beyi çağır sen...

Belediyeye gelince Başkâtibin odasına çıktı. (Ayşin iyileşmedi Süreyya Bey. – On haberlerini oku git kızım.)

Masasına çöktü. Alışılmış sigaralardan birini yaktı. Yeni gelen duyuruların tutarlarını fatura edebilmek için kırmızı kalemini alarak sözcükleri saymaya başladı. “Orman Müdürlüğünden bildirilmiştir. – Kınaytepe bölgemize on tane vasıfsız işçi alınacaktır.” “Sınavla iki hastabakıcı alınacaktır. On sekiz yaşını bitirmiş ortaokul mezunlarının Memleket Hastanesi’ne başvurmaları duyurulur.”

Sözcüklerin altını çizerken, içinin uzak köşelerinde başkaldırmalar beş yıl önceki Sacide’nin üstüne gelmiş, sıkıştırıyorlardı.

— Sen istemedin mi?

— Sen doğurmadın mı?

Eskimiş bir hasta bakım odasında kadınlığını arayan on sekiz yaş gözleri şimdi hesap mı soruyordu ondan. Şaşaladı. Bir mahkemenin açık birleşiminde yargılanıyor gibi yanakları pençe pençe kızarmıştı. Sanki kalabalığı görmemek için yukarılarda bir yerlere bakıyordu. Yargısına da yargıcına da hazırды oysa. Susmakla payına düşeni taşımayı kabul ettiğini göstermemiş miydi? Öyleyse kim –kendisi bile– daha ne isteyebilirdi ondan.

Yeniden sayarak saptamak zorunda kaldığı sözcüklerin tutarını faturaya işlerken odacı görüldü.

— Başkâtib haberleri okusun diyor.

Başını salladı. Kağıtlarını toparlayarak odasından çıktı. Alışkanlığını mikrofonun başına götürdü. Aracı harekete geçirmeden boğazını temizledi.

— Belediyeniz iyi günler diler.

Pürüzsüz, duyarlılığını içtenliğinden alan sesi, varoluşuyla arasındaki o şaşmaz denge kentin en uzak mahallerinde çoğalıyordu artık.

— Belediyeniz iyi günler diler.

*
* *
*

Sümerbank'ın önündeki kaldırıma yayılan köylülerin arasından geçerken Doktor Süleyman'ın kalın duvarlarına çarptı bu ses. Kırılıp yerlere döküldü. Ama köylüler farkında olmadılar. Doktor bize ne kadarı düşer gibi baktı onlara. Asansöre yöneldi. Bir kadınla erkek hasta bakım odasının kapısında dinelmiş bekliyorlardı. “Gün iyi başladı...” diye geçirdi içinden. Yorgunluğu çenelerine vuruyordu. Esneyerek çözmeyi denedi. Nerede olursa olsun bayılıyordu esnemeye. Yarım kalmış uykularda bıraktığını geri alıyor gibi dinginleşiyor, gevşiyordu.

— Merhaba, dedi kapıdakilere.

— Sağ olasın, dedi adam.

Girmelerini işaret etti. Pardösüsünü hemşirenin ellerine bırakıp beyaz gömleğini giydi. Yıkandı.

— Nesi var bunun?

— Sen bilin doktorum, dedi adam.

Anasının kucağında başı omzuna düşmüş duran çocuğun şöyle bir karnını yokladı. Bastırınca “gak..”ladı çocuk.

— Ne yediriyorsunuz buna böyle?

— Heeç, dedi kadın.

— Ne demek heç, diye azarladı kadını. Üstündekileri çıkar da yatır bakayım şuraya.

Sacide'den öncekilerle sonrakilerin çoğu kez önlüklerini çıkarmadan uzandıkları yatağı gösterdi.

Parmakları bile kendisine uzak ve yabancıydılar. Bir daha

esnemeyi beklerken telefon çalmış, dalgınlığına çarpmıştı.

— Efendim, dedi. Çatal çatal.

Ses alamayınca yineledi.

— Alo.. Efendim.

— Doktor Bey siz misiniz?

— Benim, dedi, ama, duraladı, Doktor Süleyman. Kafasındaki sorulardan yüzüne yansımalar düşmüş, önceki kaygısız çizgileri değiştirmişti. Sesini de.

— Kim hastalandı? Ayşin mi? Ayşin kim kızım?

Bir yanı kendi ağzından çıkan sözcükten utanır gibi olmuştu ya çabuk geçirdi bunu.

— Ayşin kim mi? dedi öbür yandaki ses. Telefonu kapadı.

A Ç L I K G R E V İ

İhtiyar yüzlü başçavuş:

— Hanımlar, görüyorsunuz çıkmıyorlar, dedi yüksek sesle. Boşuna beklemeyin.

Kadınlar ve çocuklar, cezaevinin görüşme yeri olarak kullanılan kesiminde bekliyorlardı. Masaların üzerinde içerden geri çevrilen torbalar, fileler, kesekağıtları birikmişti. Kimse kimsenin yüzüne bakamıyordu. Orada, hep birlikte bir suc işlemiş gibi duruyorlardı. Yalnız o iyi giyimli yaşlı kadın sıralardan birine çökmüş, sessizce ağlıyordu.

Çocuklar suskundular. Yüzlerine çok yaşamış, nice sıkıntılar, kargaşalıklar görmüş insanları anımsatan çizgiler yerleşmişti. Durgunlukları acılarını somutluyor, yavaş yavaş yavaşlaştırıyordu. Olağan günlerde babalarının görüşme yerine getirildikleri kapıya bakıyorlardı.

Kadınlardan biri sıralarda oturanların önünde belirdi birden.

— Bekleyin.. Bekleyin... dedi sertçe. Erkeklerimizin bi-

rer birer ölülerini çıkaracaklar. Hâlâ bekleyin bakalım...

Kısa süren bir şaşkınlık oldu. Sonra:

— Ya ne yapalım? diye yanıtladı, tütün işçilerinin analarından biri. Çıkmazlarmış, biz ne yapalım?

— Neden çıkmazlarmış?

— Açlığa yatmışlar.

— Durup dururken açlığa yatırılır mı?

Bir yargı görevi almış gibi sertti kadın. Elleri de hareketlenmişti.

— Sen söyle Çiçek Ana, diye dayattı. Durup dururken açlığa yatırılır mı?

— Yatılmaz be Naciye'm, dedi yaşlı kadın. Ele benim Osman. O buğazına düşkün adam...

Elleriyle karnını şişirdi.

— Na böyle. Keyfinden açlığa mı yatarmış?

— Öyle ya... diye onayladı öteki kadınlardan kimi. Kimi de gülümseyerek başlarını salladılar.

Başçavuş:

— Kesin şamatayı, diye araya girdi. Görüyorsunuz çıkmıyorlar. N'apalım. Analarını, karılarını görmeye gelsinler diye süngü mü takalım? Paçalarından mı sürü-yelim?

Bir süre çıt çıkmadı kadınlardan, çocuklardan. Sonra o iyi giyimli, yaşlı kadın kalktı; içini çeke çeke Nizam Karakolu'na yöneldi. Arkasından Müfettiş Necati'nin Altan yürümeye başladı. Daha sona ötekiler, ellerinde tutukluların geri çevirdiği fileler, torbalar, yiyecek paketleri, ağır ağır koridoru geçtiler.

Caddeye çıktığı zaman cezaevi, kapalı kapıları, karanlığı, demir parmaklıkları, devriyeleri, açlığa yatan adamlarıyla kafasında dönüyordu Altan'ın. Yaşamını

bugüne getiren her şey silinmiş, yalnızca açlık kavramında toplanmış gibiydi. İşte duygular, işte us gücü, işte gerçek... Hangisini seçsin bilemiyordu.

Bir ara durdu, derin bir soluk almayı denedi. Öğrencilik yıllarından kalma alışkanlığa sığınmaya çalıştı sonra. Olan gücünü adımlarına bıraktı. Hızlandıkça hızlanıyor, gene de kaslarını gevşetemiyordu. Erkekler böyle zamanlarında, karşılıklarına ilk çıkan meyhaneye kapağı atarlar, peyniri, kavunu, domatesi beklemeden şişeyi açar doldururlardı kadehleri. İçkinin rüzgarında bu çark, bu kırk haramilerin dünyasını sürdürmekten aşınmış, kavşamış çark susar, diye umutlanırlardı. Düşüncenin başkenti dumanlanıncaya kadar yüreklerini yakarlardı.

İşte duygular, işte us gücü, işte gerçek... Çoktan biri öbürlerine baskın çıkmış, egemenliğine almıştı. Ne kadar hızlansa bir şeye yaramıyordu. Gerçek, ne zaman patlayacağı bilinmez bir bombaydı kafasında.

— Necati, aç yahu. Necati aç...

Eve gelince, kocasının babası anahtarını çıkarmaya vakit bırakmadan kapıyı açmış, arkadan vuran ışığın altında, kurumaya dönmüş ağaçların evreninden haber veren iki göz olarak bakıyordu.

— Ne haber? diyordu bu bakış. Mahkeme başlıyor mu? diyordu. Tahliye edilen kimse var mı? diyordu zayıf bir umutla. Necati nasıl kızım? diyordu, üzgün. Sağlığı, neşesi, ilgileri, uykuları...

Kaç görüşme gününün acısıyla deneylenmişti Altan.

— Sizin arslan Almanca'ya başlıyor babası, dedi kendini toparlayarak.

İçeri girdi.

Yaşlı adamın yüzü şenlenmişti. İki adım geri çekildi.

Gelinine yol açtı.

— İyi yahu, bir derken iki, iki derken üç. Peki, ama neresine sığdıracak bu kadar yabancı kelimeyi bu adam?

Bir yandan gelinin gözlerini arıyor, çaktırmadan söylenenlerin doğruluğunu araştırmak istiyordu.

— Yorulmuşundur, kendine gel, dedi. Hatça'nım palamut bulmuş, küçük hanım ızgara mı ister? diye soruyordu.

Bu sözlerle birlikte korkunç bir yuvarlanış, sözcükler sanki kokuya dönüşmüştü. İstanbul'un bütün mutfakları tek bir pencereden ızgaraların, tavaların üzerinde cızır cızır pişen yüzlerce binlerce palamutun kokusunu, pusuda bekleyen düşman topları gibi, duyularında patlatıyordu. Ben gücü dayanılmaz bir acının, tiksintinin kapsamında soluk almakla bağırarak arasında sıkışıp kalmıştı.

— Ben... diye fısıldayabildi ancak, yığıldı kaldı.

Oğluya görüşme umudunu yitiren iyi giyimli yaşlı kadın, durakta bekleyen Harbiye-Fatih tramvayına yetişmişti. Vatman dönüşü yaparken karşı kaldırıma geçen Kasımpaşalılarını gördü. Dördü beşi yan yana yürüyorlardı. “Onların kadınları da bunlar işte...” diye düşündü. “Hıh... Ama suç benim oğlumda. Sen dört sene iktisat fakültelerinde dirsek çürüt, git sonra Kasımpaşa'nın tütün amalesiyle birlikte gizli işlere karış. Hapislere düş.”

İçinden hem ağlama, hem öfke duyguları birlikte geçiyor, kafasında kaç bininci kez aynı yakınma tümceleri sallanıyordu.

“Sen dört sene iktisat fakültesinde dirsek çürüt.”

Tramvay Taskim'e doğru kayarken, Kasımpaşalı işçilerin kadınları Dolapdere yokuşuna inen kısa yola sapsmışlardı. Çiçek Ana ile Necmiye arkadan yürüyordu.

Yaşlı kadın pardösüsünün kuşağını çözmüş, başörtüsünü gevşetmişti. İki adımda bir duralayıp sigarasından bir nefes çekiyordu. Ermeni yoksullarının barındığı binanın önünden geçerlerken, öbür görüşme günlerinin dönüşlerindeki gibi, pencerelerden içeri baktı. Radyosu, buzdolabı, misafir için koltukları olan düzgün, temiz odalardı bunlar. Birinde kendi yaşlarında bir kadının başı ile karşılaşınca, ayıp bir şey yapmış gibi yüzünü çevirdi.

Kadınlar yokuşa kapılmış, seke seke iniyorlardı. Çiçek Ana içinden “bize ihtiyarlamak da yasak” diye geçirdi. Sigarasından son bir nefes daha çekip attı. “Kaç yılın adamı olduk? Dur diyen yok.”

Esmer yüzü buruşmuş, akları sarı lekelerle dolu iri gözlerinin altı torbalanmıştı. “Şuncağız bir odada bir haftacık yatsam... Çorbam önüme gelse. Radyocuğumu açsam...”

Hem yürüyor, hem az önce havasına kapıldığı odaların gerçekliğinden uzaklaştıkça, kendi kendine kurduğu düş dünyasının rahatlığında gevşiyordu. Osman da cezaevinin kapıları da silinip gitmişti kafasından. Uzun yıllar önce yitirdiği biriyle karşılaşmış gibiydi. Kendini bulmuştu. Çiçek Ana olarak doğmadıydı ya o da. Onun da “Çiçek Kız” olduğu zamanlar yok muydu. “Eeh!” diye göğüs geçirdi yürürken. Reji'nin Cibali fabrikasında çalışmaya başladığı günleri anımsadı. Gülümsedi. Kafasının içine yansıyan her şey bir de aydınlık görünüyordu ki o sıra. Dünyayı parmaklarının arasına geçirmiş gibi umursamaz ve bir kır şarkısı gibi canlıydı, şingir mın-gır...

“Çiçek Kız.. Çiçek Kız.. Bilezik takayım koluna, dallı güllü fistanlar diktireyim. Alayım da bir yüzük Kuyum-

cular Çarşısı'ndan göndereyim kocakarıyı size..”

Başını önüne eğmeye çalışır, “Sus...” derdi ama içi de giderdi Çiçek Kız'ın. Sonra birden çevreye boş verir, şıngır mıngır gülerdi Osman'ın yüzüne karşı. Kızlığın kadınlığa dönüşme istekleri göğüslerinde hoplardı.

Osman'dı bu. Kemanın telinden, kızların güzelinden anlar. Yiğitlerin hası. Gülümsedi ya. Anıların içinde sisleri pusları dağıtarak görünen adam, yaşadığı zaman oğlu Osman'dan küçüktü neredeyse. Bir tuhaf oldu içi; utandı.

Savaşın bitimine kadar gözünü kaldırıp kimselere bakmadı, Çiçek Kız. Çalıştı. Düş kurdu. Güçlendi. Cigara başlandı. Cibali fabrikalarında gün geçip eskidikçe tırnaklarının ucu, gözlerinin akı sararmış, gizliden gizliye işbaşındayken grev yapmasını bile öğrenmişti. Yıllar geçti aradan, Osman'nın babası Çiçek Kadın yaptı onu, analığa bile alıştı.

Kadınlar bayağı hızlandıkları için iyice arayı açmışlardı. Duraladı Çiçek Ana. Yolun kıyısına geçti, oturdu. Sol ayağından lastiğini çıkardı. Bir süredir ayağına batan küçük taş parçasını bulup attı. Kadınlardan biri dönüp işaret ediyordu yolun altından. Eliyle “siz yürüyun” gibilerden yanıtladı onları. “Yürüsünler,” dedi içinden, “genç onlar. Osman'ın babasını ilk tuttuklarında sana da yol mu dayanırdı? Bi soluk al bakalım sen. Ayağından şu lastikleri çıkar. Bir cigara tütür...”

Önünden arabaların biri gelip biri geçiyordu. Özel arabaların birinden bir çocuk nanik yaptı ona. Önce aldırmadı; sonra babalanıp, “Hadi urdan burjuva piçi..” dedi yüksek sesle. Hafif rüzgar ayaklarını yalamaya başlayınca serinlemiş, rahatlamıştı. Bıraksa, uzanıp uyuyu-

verecekti. Açlığa yatanlar, su da içerler, cigara da diye düşündü. Kocasının mahpusluğundan anımsıyordu. O zaman da böyle görüşmeye çıkmamışlar, üç gün üç gece yememişlerdi. Mırıldandı: “Bizimkiler de cancağızlarıyla oynarlar. Ey zavallıcıklarım ey... Dışardan ses gelmeyince her seferinde çıkarırlar böyle bir şamata...”

Oturmak hem iyi gelmiş, hem yorgunluğunu çıkar-mıştı. “Kalk Çiçek Kadın, kalk...” dedi yüksek sesle.

İstanbul geceye hazırlanıyor. Büyük mü büyük otelle-rin teraslarında tacirler akşamüstü içkilerini alıp yorgun-luk çıkarıyorlar. Yüksek mi yüksek yapıların pencereleri arkasında ziyafet sofraları kurulmuş. Görkemli. Bana bu levrek balığını Sarıyer balıkçıları getirir efendim. Ağzı-nızda Hacı Bekir’in Hacı Bekir olduğu zamanların lo-kumları gibi erir. Yedikçe damağınızla oralarınız arasın-daki görünmez ilişkiler canlanmaya, görünür olmaya başlar. Yumurtalar, tavuğun altından alınmıştır. Ya ma-yonezi yapan ellerin becerisine ne dersiniz? Biraz daha buyurmaz mısınız hanımefendiciğim?

— Oğlum, bizim masaya bakar mısın?

— Beyaz peynir, tarama, arnavut ciğeri, kaz ciğeri, beyin salata, domates, salata, turşu, amerikan salata, pi-yaz, çerkez tavuğu, yaprak dolma, pilaki, cips, lakerda...

Rakılar açılıyor, çatalar harekete geçiyordu. Işığın görüldüğü her köşede çene kemikleri, azı dişleri, köpek dişleri, altın dişler, dolgu dişler, takma dişler, rüzgarını damarlarındaki kandan alan değirmen taşları gibi öğütü-yor ha öğütüyordu.

— Yemicem işte, kaç defa söyledim size. Bonfile sev-mi-yo-rum...

Evin şımarık kızı, çatalı vurup sofradan kalkınca, ba-

ba bağırmaya başlar, annenin sinir krizleri tutardı. Hey ulu Tanrım bi lokma ekmeği rahat yiyemiyoruz.

— Hazım ilacını aldın mı bey?

— Kahveler nasıl olsun efendim?

İstanbul yeni bir akşama hazırlanıyordu. Çocuklar kapının önündeydiler. Büyük, Necmiye’yi görür görmez kollarını açtı, koşmaya başladı.

— Annem...

“Annem” diyerek kucağına çekti oğlunu.

Bu ses ve koku birdenbire her şeyi değiştiriyor, yalnız kendi özelliklerinden kurulu uzak bir yerlere götürüyordu. Sanki karanlığı ışıkla, korkuyu cesaretle, yenilgiye en yakın kötümserlikleri, evrensel bir umut çağılmasıyla parçalayarak, yaşanmakta olan gerçeğe gücünü yalnız kendi renklerinden alan renkler katıyordu.

Bu ses ve koku, Necmiye’nin sabahtan beri yüzünde taşıdığı sert çizgileri dağıtıverdi birden. Yorgun gözlerine canlılık bağışladı.

“— Anne bize ne getirdin?”

Aylardır, çocuklarına hem analık hem babalık ediyordu. Sorumluluktan bile başka bir şeydi bu. Özverinin doğallaşarak duygunun kendisi olduğu yerd. Yaratmanın mezara değin sürecek olan zorunlu bir süreciydi belki.

Küçük kızı, kapının eşliğinde kedi gibi ayaklarına dolanıyordu.

— Bize ye getirdin?

Filesini gösterdi onlara. Sabahtan ciğerciye uğramış, sığır kellelerinden sıyırttığı ucuz etlerden kıyma çektiymişti.

— Uslu durursanız size köfte yapacağım, dedi.

Annesi, evin erkeğini karşılar gibi, taşlıkta bekliyordu.

— N'olmuş, dedi sabırsızlıkla, Süleyman nasıl?

— İyi, iyi, dedi yavaşça.

Soyundu, mutfağa girdi. Ekmeği ıslatırken dışardan oğlanın sesi geliyordu.

— Şerife, kız, annem bize köfte yapacak.

Yaşamı saran güçlükler karşısındaki direnme alışkanlığı her kesimde ayrı özellikler kazanmıştı artık. İşyerinde, evde kocasının gözlerinde yanıp sönen istek ışıklarının etkisinde kaldığı cezaevi kapılarında tek başına savaşmak zorunda olduğunu öğrenmişti.

Ekmeği sudan çıkardı. Sıktı. Kıymanın tuzunu biberini koydu. Yoğurmaya başladı.

Bir anlamda '46'dan beri hazırды bu savaşa. Süleyman, sendikası kapatılınca 8-10 gün tutuklanıp bırakılmıştı. İktidar, kilidi vurduğu her sendikanın yerine kendine bağımlı kişilerin eliyle bir yenisini kurduruyordu. Uzmanlar seferber edilmiş, kesenin ağzı açılmıştı. Güreşçiler, boksçular, silahlı kuvvetlerden ayrılan subaylar, astsubaylar uydurma işlerle fabrikalara yerleştiriliyordu.

Birikmiş öfkelerini dağıtır gibi, yumruklarının altında ezim ezim eziyordu kıymayı. Bir avucundan öbürüne atıyor, sahana çarpıyordu. Terlemişti. Sabahtan beri kaçınıcı terlemeydi bu. Ama kemiklerinde gizlenerek, bilinçlatında pusular kurmaya çalışarak sorumluluğundan uzaklaştırmak isteyen karanlık yanlarından, bu yorgunluklarla kurtuluyordu, Necmiye. Yorgunluk, gitgide kendi seçimi, özgürlüğü, istem gücü oluyordu.

İkisi de özgürlüğün insanıydılar. Egemen güçlerin işletmeye başlattığı çark, dişlileri arasında eritemedi Süleyman'ı. Özgürlüğün adamı olarak kavganın uzağına düşmedi.

Annesinin doldurduğu maltıza küçük çıra parçaları yerleştirdi, yaktı. Boruyu koydu. Mutfak kapısını açıp dışarıya bıraktı maltızını.

— Şerif... Şerife...

“Çocuklar ön tarafa geçmişler,” dedi içinden. Memelerinin altı bile terlemişti. “İçeri girsem, bi çamaşır değiştirsem.”

Birden oğlu çıktı karşısına. Kardeşinin elinden tutmuş, büyük büyük bakıyordu.

— Hadi içeri gelin, dedi onlara. Size köfte kızartacağım.

Izgarayı maltıza kor komaz, ortadaki köftelerin şurasından burasından küçük yağ parçacıkları eriyerek şıpır şıpır ateşin üzerine düşmeye başlamıştı. Düşen her damla ufak bir dumanın oluşmasına yol açıyor, damlalar çoğaldıkça duman da büyüyordu. Sonra dumanla birlikte kızaran etin kokusu yükseldi. Necmiye elinde maşa, alttan alta renkleri değişenlere bakıyor, yandakilerle ortadakilerin yerlerini değiştiriyordu. Ters bir esinti dumanı yüzüne doğru üfleyince olanca et kokusu duyularındaki ölü noktalara kadar yayıldı Necmiye'nin. Çocukların akşam yemeği düşüncüsü gitti, taş gibi bir ağırlık çöktü yüreğine.

“Süleyman aç yahu... Süleyman aç...”

Artık ne güç gösterse çağrışım egemenliğini sürdürüyordu. Ne güç gösterse daralan bir çizgenin ortasında kalmıştı. Analık bilinci bile, Şerif'le Şerife'nin az önceki sevinçlerinden kalan görüntüleri tutmaya yetmiyordu. Kafasındaki, köfte dumanlarının terlettiği aynaya Süleyman'ın yüzü açlığın resimleri olarak yapışmış, başka ilgilere kapamıştı.

Öksürmeye başladı. Öksürdükçe, karın kaslarındaki

devinimler bir şeyleri yukarıya doğru itiyordu. Bigayret ızgarayı çevirdi. Ayağa kalktı. Biraz olsun darlaşmanın önü kesilmiş gibiydi. O güçle içeriye daldı.

— Anne...

Çocuklar eteklerine dolandılar. Küçük kız sızlanmaya başladı.

— Anne, kaynım aç-be...

Oğlan huysuzlanmış, bağırıyordu.

— Hani bize köfte yapacaktın...

Kısa bir süre sessizce baktı onlara. Algıları değişmiş, kafasının bir yerlerinde iki yeni pencere açılmış gibi se-rinlemişti. Karın kaslarındaki zorlama azalıyordu.

— Tamam! Tamam! dedi. Getiriyorum.

Maltızın başına döndü.

Şükran Kurdakul 1927'de İstanbul'da doğdu. İzmir Karşıyaka Ortaokulu ve Lisesi'nde öğrenim gördü. Lise öğrencisiyken Türkiye Emekçi ve Köylü Partisi'nin faaliyetleri nedeniyle tutuklandı (Aralık 1946) ve dört buçuk ay tutuklu kaldı. İlk şiir kitaplarını (Tomurcuk ve Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri) çok erken yaşlarda yayınladı. Askerliğini yaptıktan sonra İstanbul'a yerleşti (1950). Bir yandan çeşitli kurumlarda memurluğunu sürdürürken bir yandan da arkadaşlarıyla birlikte Yeryüzü ve Beraber dergilerini çıkarttı. 1953 yılında Türkiye Komünist Partisi'ne üye olmak suçlaması ile tutuklandı, iki yıl tutuklu kaldı. 1958-60 arasında **Yelken** dergisini yönetti, 1957'de kurduğu Ataç Kitabevini zamanla yayınevine dönüştürdü. Kurdakul'u 1963-69 yılları arasında aktif bir Türkiye İşçi Partisi militanı olarak görürüz. 1969'dan itibaren edebiyat çalışmalarına yoğunlaştı. Yazar örgütlerinde yöneticilik yaptı. "Yenilikçi Türk şiirinin köşe taşlarından biri" (Yaşar Kemal) olan Kurdakul, Çağdaş Türk Edebiyatı başlıklı kapsamlı incelemesiyle "edebiyat tarihine diyalektik bakışın zenginliğini" (S. Tanilli) taşımıştır. Şükran Kurdakul'un bütün yapıtları yayınevimizce yayınlanmaktadır.

"Kurdakul'un bir başka olumlu yanı da şu: Kişilerine olduğu kadar konularına da genellikle sınıfsal bir görüşle yaklaşması... Onları bir yandan acı sınıf gerçeğine, öbür yandan da bozuk toplum düzenine bağlayarak işlemesi... Daha da iyisi, bu işleyişi eleştirici, toplumcu bir anlayışa yaslandırması ve bunu, hikâyenin özgül yapısını zorlamadan rahat ve yumuşak bir biçimde gerçekleştirmesi..."

Asım Bezirci

"Kurdakul hem sanatçı, hem de siyasi olayları dikkatle gözlemleyen bir aydın olarak, gerçek bir tanıktır. Emekçiden yana, halktan yana olan, olayların, günümüzün, dolayısıyla da, çağımızın bir tanığı."

Adnan Özyalçınar

"Beyaz Yakalılar, 1972'nin okunması gereken hikâye kitaplarından biri bence. Şükran Kurdakul'un hikâyede bütünlük araması, hikâye kitabını savruk hikâyeler demeti biçiminde görmemesi enine boyuna konuşulacak."

Selim İleri

E V R E N S E L
B A S I M
Y A Y I N

ISBN 975-6865-85-7

9 799756 865858